

מדנים בין אחים

ספור

מאת יצחק ראובן פריידזאהן

מי עלה למרום.

בוא נא אתי קורא יקר, אנהגך אביאך אל עיר גדולה במושבות בני ישראל, כסלון" זה שמה לפנים. עיר מצער היא, גם לא שם לה על פני תבל ולא זכרון לה בדברי הימים, ומראגה מדבר פן תשליכני מלפניך, ולא תאבה ללכת אתרי במבואות צרות ואפלות, באשר בלי הפונה דרכו רגליך כערים הקטנות, על כן אקדים ואומר כי נחל בני מוצ, במאתים אלף כסף. לשמע הכסף — הקסם המושך — בטח תרוץ אחרי, הכסף יוליך את הקול למרחוק, עד כי ינהרו אליה המונים המונים לראות בני החזיון.

אבל עוד לבי יסחני בשפק, פן תכויבני לאמר, כי כסלון" לא היתה ולא נבראת, כי לא שמעת שמעה; על כן אומר, האמינו על דברתי, ואם לא, אשבעה לכם בכל קודש כי כסלון" היא עיר ואם בישראל, דברים עתיקים יקרים נמצאו בה, אבל כל כבודה פנימה, שאונה והמונה וחמדותיה מימי קדם, לה לבדה, ואין לזרים חלק אתה. אולם עת לכל חפץ תחת השמים, גם הסחורה המונחת בקרן זוית ואין דורש אותה, יבוא יום אשר הב הו יאמרו הקונים, הרבו במחירה אך תנו אותה לנו; כן העיר הזאת, פהאום הועלתה מתהום הנשיה, ותעש לה שם כאחת הערים הגדולות הנודעות למשגב בתבל. הן כל עיר אף אם קטנה היא ככף איש, תזכה לשם אם גביר אחד יפרוש כנפיו עליה, ולרגל שמעה הולך למרחוק! ומה גם כסלון" היא עלתה על כולנה, היא בין לילה המליטה גביר משכיל, איש אוצרות סחלציה יצא, אחד מאנשיה זכה בגורל מאתים אלף כסף. מקרה כזה חזון יקר הוא אף בערים הגדולות, אשר אלופיה מסובלים שטר-גורלות למכביר, ושנות דור ינחו על משכבותם בארגו הברול ולא עליהם נפל הגורל.

בוא נא קורא יקר כסלונה וראה, אך עת שחוק ועת רקוד בכל חוצותיה; גבריאל הזובלני, הסוכן אשר על בית-הלל עליו השלום, אשר על הלחם לבדו חיה ממשרת כהונתו, ואחרי אשר גם מטה לחמו זה נשבר לרסיסים, עת ירד הלל פלאים ממצבו, הנה פתאום הורם מעפר דלותו, כי מאתים אלף זכה בגורל. מאתים אלף! אמו מילתא זוטרתיה הוא? בצלם יהיה איש חיי שלזה ואושר כל ימיו לעולם, ואב לבנים ונחילום לדור שלשים ורבעים.

גבריאל בנה ביתו כמו רמים, ברחוב העיר אצל שער הדגים; בית מרות ועליות מרווחים. על ידו הציב לו בית-מסחר גדול, ובו "תנות" פתוחה, האוצרת בקרבה סחורות יקרי הערך, לא החסר כל בה, גם פנינים ואבני חפץ, ואין קצה לתכונה. והי סחרו ואתננו עם השרים יושבי החצרות אשר מסכיב לעיר; והעולה על כולנה כי נתן בספו בנשך, הוא הקסם אשר משך אליו כל האצילים והשרים, אשר שמעו שמעו כי איש

שוב הוא גבריאל, חונן ומלוה כסף בנשך, בכל עת הדרש למו; ויגדלו אליו המונים המונים, והוא מלא ספקם די מחסורם לזרוע על שדה קברות התאוה.

בתוך קהל הבאים היו גם השרים המכהנים בבתי הערכאות ובבתי הפקידות, וכבן כולם ידעו להקיר את האיש הרגול הלזה, וכולם פזרו לו מלאו חפנים תהלה, וכל הגה ספיו כי יצא, קימו וקבלו בעוד יום, ולא הותירו עד הבקר.

מאשרת היא עיד כסלון אשר גבורה היא ותרד לדבר ה', הדרוש טוב לעמו ומשך חסד לצדיקים ולחסידים, הוא המושל בכל ובלעדו לא ירים איש ידו, נגיד ומצוה הוא לכולם; כמה ישועות, כמה רוחות, יביא לעדתי. האח! הרבה עמו פרות, והוא יפרה את בני כסלון מכל צרותיהם, באברתו יסך עליהם מחמת נשיאים ושרים, ותחת כנפיו יחמו.

כל עדת כסלון כעם ככהן, כנקלה כנכבד, כהרב בן השמש כולם יתנו כבוד לשמו ועפר רגליו ילחכו — אמנם ר' גבריאל ידע את ערכו גם הוא, כי ענקתהו גאווה, וברגל גאווה פסע על ראשי עם קודש, ועיניו היו פקוחות על דרכם; בכל עת מלא פיו תיכחות כי נרפים הם לכל דבר מצוה ועבודה אלהים — ולעתים לא רחיקות אהב להתגלגל ולהתגלגל על איש ויצודו חרם. בכל זאת בני עירו לא השיאו עליו עון אשמה, ולא מצאו בו עון אשר חטא, יען מה? יען כי גביר הוא, לו נאה גאווה, לו נאווה שגעון ולשנות ברבורו, ולו נאווה תהלה. ועל כולם אנחנו חייבים להודות ולהלל — דברו להגעים — הן גביר כזה ותפלל, גביר כזה שומר שבת מחללו, ילבש בגד יהודי כשר גם אכנז רחב, גביר כזה יבקר בבית הרב ויטה למוסר אונו, ואם הרב חפץ ביקרו, אות היא כי הוא ירא אלהים וכל דרכיו משפט.

מי אשר לא ראה ממשלת גביר יחיד בעיר קטנה, לא ראה מושל אדיר, ולא ראה יקר וגדולה מימיו. הוא המושל בכל, עיני כל אליו יבישו, אליו יתבוננו, אלו לאלו שואלים, אלו לאלו ממללים: מה דבר הגביר? מה ענה? מה שאל? איה מקום כבודו? הלך או נסע? בבואו בבית התפלה, כל העם יחפזו חרדים לקראת בואו, וקול קורא הם! פנו מקום! כל בני העיר עבדים נרצעים לו, פחדו ומוראו עליהם, פן יעלה בם חמתו ונגזרו, הן לו העז והמשרה, להקים תחרות המסחר, וכהנה רבות, מצודות וחרמים על איש-חרמו, ואך ישלח ידו לנגוע בו לרעה, עורו בכפו יחמולל, מרף ורמס ומי יאמר לו מה תעשה? אמנם הבטחתי את הקוראים, לספר כל חמודות עירנו, אשר עליה אשא את המשא הלזה, ועוד מעט תתאוננו באוני לאמר, זה דרך כל הסופרים, ואמרים הרבה ואינם עושים אף המעט, על כן אעביר כל מובה על פניכם.

כסלון" חמודות רבות אתה. לה שרידי זכרונות קדומים: סקל ורצועה לרדות את החוטאים, מלשכות הקהל לפנים; בנין עתיק יומין" אשר בו נבעו פרצים רבים, ושעירים ירקדו שם, וכל איש ישר וירא אלהים גם בעצם היום לא יעבור על פניו מבלי שיבדוק בציציתו; תיש זקן בכור" ולהקת עזים סביביו, ירעה ברחובות קריה, ולמורת רוח בעליו כל עמל האנשים להמיל מום בק-שים יעלה בתהו, ובריא אולם הנהו; משוגע-חכם הנודע לשם ולתהלה. ואם לא תמצאו נחת בכל אלה, אוסיפה לכם, כי גם עתה נמצא בקרבה לשכה אחת, כדמות לשכת הקהל לפנים, והיא "עלית חנניה" בעל בית-היין. מני אז עשה חנניה עושר, התחתן עם רבי, ראובן ראש המדברים", והוא אוה עליתו לבית ועד למוכי העיר, וכל צרכי צבור נמנים ונגמרים שם. ובלעדי זאת הקדישה חנניה כלה קדש לה': השד"ר מדי בואו יסור שמה, שם בשיר ישתו יין בחגי קדש להצדיקים, שם יעלו חסידים בכבוד, יצאו במחולות בכל יומא דפגרא באין מכלים דבר. אולם ביום הועד ראיתי, בני עליה" והם מעמים, רק שבעה במספר, הלא הם שבעה

טובי העיר אשר על פיהם יקום כל דבר. האחד אשר פיהם יקבנו, ראובן ראש המדברים, יודע מספורי נסים מסופתי הצדיקים, ועל כן קופץ בראש, ומדבר בראש, אוכל בראש, ושוחה בראש ובסוף. הרב רבי, ברוך מתיר אסורים, זה שמו אשר יקראו לו עתה אהרי אשר הוציאו עליו רבה כי הוא מורה שלא כהלכה ומתיר אסורים; אולם לפנינו מיושבי הלשכה היה. רבי, "שלמה אלימלך" החסיד, ובמרוצת הלשון יקראוהו, "שלמה המלך". רבי יוסף החריף מלמד, מפרק הרים ומשבר סלעים בעוצם חריפותו. רבי חנוך בנן של קדושים, בן המחבר ספר קדוש אשר על מבוא הספר כתוב, עמוד הימיני, פטיש החוק, בוצינא קדישא. רבי, "דוד צמח" הצעיר ואיש עשיר — וחנניה על גביהן עומר, חגור אפוד בר, משרת, מציץ את השלחנות ומסדר את הכוסות, סכנים ומציץ, סכנים מלא ומציץ ריקן, ואיגו זו משם עד שיעשה המלא ריקן והריקן מלא; ולכבודו היה דורש רבי דאובן ראש המדברים בכבוד אכסניא, עד שנתן אחד מהמסובים בקולו: רבותינו! כבר כלתה פרומה מן הכיס, ויתפרדו איש לאהלו, ולעומת שבאו בן שבו, וכל תקון בעיר לא נודע בי בא אל קרבם.

העיר כסלון, כל יודעיה יתנו עדיהם ויצדקו, כי היא שתולה על נוה אמונה ולאמונה צברה בארץ. יושביה לא חדלו להאמין בשוא נתעה, כל נושא בד קדוש, וכל מתחפש באדרת אמונה, מציץ לו מקלט בעירם, וינמלוהו וינשאוהו עד שמי רום, וגם העניקהו ממובם זכספם. וימחרו אליה המונים המונים, בעלי שם, "שלוחי דרבנן", "בעלי גימטריאות", אנשי ארץ ישראל, ונגנים ונכדים להקדושים אשר בארץ, ועוד אנשי מופת רבים קדושים כאלה, חדשים לבקרים לרוח היום מארבע רוחות יבואו, לשכן קדושתם בעיר הנאמנה הזאת; ובכל אלה לא נלאו נשוא, ובשארית כחם נטו שכסם לסבול עולם, יחד עשיר ואביון, מבלי שים עין על ענייהם אשר בקרבם, הסובלים תרפת רעב, כי לא קדושים הם, ומבלי שים עין על האורחים, אולי בין בעלי השם רבים בני בלי שם, ושליחי דרבנן הם גם השולחים בעצמם; אכן בעלי הגימטריאות במח לא טעו בחשבונם, כי "סולם" בנימין, "ממין", ובלולים יעלו במעלת הסולם.

מעתה הלא תרעו הלא תכינו אשרה שלומה ומזבה — ולולא, דוד צמח אשר קם לשמן להם בימי הביניים, כי העז להרחיק אנשי קדוש מעל גבולם, ולהעביר את כסף צדבותם למען עניי עירם ועוד לפעולות און רבים, אז לשלומה אין קץ; אך כגבורים משכילים יצאו הוצץ למולו לסכל עצתו, וירדפוהו עד תרמה והשלום שם על מקומו — שלום במגורה, שלום לכל המונה, מאדם ועד בהמה. גם העוים אשר רעו לבטח לפנים ברחוב העיר, גם עתה ירעו כדברם, ויתבללו בין ההמון באין מכלים דבר; ואם גם ריב להם תמיד את החנונים בעלי תריסין, בחספם מהם כבר לחם וריק אחד, וידי השופרים מלאות עבודה להציל את העשוק מיד עושקם, בכל אלה, לא תרצו עליהם משפט להיות כלוא ברפתים, כי רק בערים הנהוים אחר ההשכלה שם לא יתנו להם סדרך כף רגל ברחוב העיר, נרדפים על צואריהם, כמו בעלי ריב ומדון הם לההשכלה מעולם — לא כן בכסלון קריה נאמנה, משפט החירות שורר שם בכל עצם תקפו, שם קראו דרוו לאדם ולבהמה יחד, איש כל הישר בעיניו יעשה, האנשים עושים מעשה עוים, והעוים — מעשה אדם ותחבולותיו, ויהיו לעם אחד.

— סוף דבר לשלום אין קץ אשר תנחל עיר מצער הזאת, ואם גם לא נכחד כי הסכינו לחרחר ריב על דבר מבחרי העליות: שלישי, "ומפטיר" — הנה מהלל שם ה', מני או גבריאל דוקם על ועלה והורם למרום קרנו, מני או שקמה הארץ; כל ריב לא נשמע עוד, כי למי חמדת ישראל, כל חלב ורשן בעליות והקפות והדומה להם, אם לא לגבריאל האחד. כן גם הרב והשוחט, הסגן והשמש ויתר תיות הקדש אשר נטול עליהם לשת

בחלקות לכל קהל עדתם, עתה פרקו עולם, משא כל העם הזה, וכל דבר הונף אשר הגידו לכל הקהל, אצלו עתה לגבריאל האחד. גבריאל המשל ופחד עמו, עושה שלום במרמיו, ואם הוא ישקיט ומי ירשיע. על כן הרב שוקט על שמריו, יושב בחבוק ידיים, ורק בשבת קודש יתקדש בקדושא רבא וכחמרא טבא, וחסידים עליונים כשרפים עומדים מסביב, מתחממים נגד המרורה היוצאת מהבל פיו; כי הוא רמים ישפוט, הוגה דעות, מי גדול ממי? נשמות או מלאכים? וכדתמו לדבר יאמרו האח — חמדה גנוזה היא החסידות, וכל התורה מבלי חסידות הפל מבלי מלא.

רוח העצלות נסכה על הרב תרדמה, אבל בא היום והרב פתח שמורות עיניו, וייקץ בישן לעשות גדולות ונצורות גם הוא.

נביר ירא חמא.

באחד הימים, בקר לא עבות, והרב יושב על מקומו בבית התפלה, בקרן מזרחית דרונית, ופניו רעמו מפיצים הוגה מהולה בקצף, ומבטי עיניו יעופפו בכל פנות הבית.

עד ארגיעה נתן בקולו קול פחדים, שמעיה! יונה! בני חבורה קדישא, קרבו הנה, גשו הנה, הגירו ההיתה כזאת בעירנו, כי שנים מתו עלינו ביום אחד, צדוק הכהן וזרח הלכיש, ההיתה כזאת?

— לא.. ה-י-ת-ה כ-ז-א-ת, דוכבו שפתי יונה בכבודת. כי בא עתה מבית מועד לכל חי, ובכך המשקה החריף הכבירה את לשונו, כמו מעופרת הוצקה, ולא תתהפך מצד אל צד, קשה להוציא מלה אחת כתיקונה, רק בעזרת נענועי ידיו וראשו, הצליח להראות, כי לא ה-י-ת-ה כ-ז-א-ת.

— מקרה בלתי מהור! ענה שמעיה גם הוא חלקו בגרון נחר.
— נחפשה דרכינו ונחקרה — אמר הרב אל כל עם הקהל אשר בבית התפלה;
חמאנו עוינו ופשענו!

— לא חדש הוא! ענה ואמר עזרא הצעיר הסופר בבית המועצות, מעשים כאלה קרו הרבה בעירנו, מי יתן ויבולע המות לנצח.

— לך באור אשך! שד משחת — קרא בכיחויבא השוחט, בחמה שפוכה — ויעמד פניו מול עזרא, הגם אתה בזקנים כי נשאל כך קרמוניות?

— אם גם לא זקן אנכי, זכור אוכור כי כזאת וכזאת אכל המות, ורבנינו וגדולינו לא עמדו בפרץ מול המלאך המשחית, אשר אלפים בשנים עושה מעשהו ביד רמה מבלי חת מפני כל, ולמה נמבול חמאות על עם ה'.

— הם! קרא השוחט בחמה שפוכה, דום שקץ עז פנים! הרב אומר נחפשה דרכינו, ואתה אומר אין עון ופשע? לא! בנרות נחפש, נחפך את העיר על יושביה, ונציא תעלומה לאור.

— עזור במלים! הוסיף רבי יעקב תמים הוקן מול עזרא — צעיר לימים הנך, ועליך להאזין לדברי ישישים. גם גבירנו הישר — באוני שמעתי — שפך כאש חמתו על הרב, באמרו כי מעלים עין מסוררים הוא; היום בבקר שמעתי, כן אוכה לשמוע בשופר המשיח.
— מאד חשקה נפשי לענות דבר — אך מצות החכם מכל חוקה עלי על כן אחריש אתאפק —

— מה תוכל לענות דבר? — ענה השוחט כמנצח — הכרת פניך ענתה כך כי נעתקו מפך מלים....

— אם כן אפוא מצות החכם עלי להשיב לחורפי דבר, ולקיים מה שנאמר ענה...
— אם כן אפוא לחרחר ריב באנו, ולא לבלות עון ולהתם חטאת בקהלתנו — ענה
בך-כוזבא, בפנותו אל הרב כמבקש עזרתו.

— את מי תגיד מלים? ענה עזרא בשצף קצף, האם לפני תתחפש כי תשים מסוה
הדראה על פניך?

— אבל הרב השמיע קול מהלומה גדולה על השלחן אשר לפניו, ויחס כל העם;
שים משמר על פתח בית התפלה! — נתן בקולו אל השמש — איש אל יצא מזה.

הפקודה נעשתה, והרב קרא בחיל אל כל הקהל, שמעו נא רבותי! גוזרני עליכם
בגורת עירין פתגמא, אשר כל איש היודע ועד, או ראה או ידע מעונות ופשעים בקהלתנו,
יבוא ויגיד קבל-עם, ומי אשר יכחיד תחת לשונו, ורבעה בו כל האלה הבתובה בספר
תורתנו. בצרה גדולה אנחנו, החל המשחית לבוא אל בתינו לנגוף, החל הנגף.

לשמע הדברים האלה באו אחד אחד ויתודו על עונם: זה, כי מצא אבדה ולא
השיבה לבעליו, וזה כחש בעמיתו בפקדון; ובמר נפשם באו להתנפל לפני הרב.

— אבל שומים! קרא עליהם בן כוזבא — כמו חפץ לאמר: בעונות כאלה נחיה ולא
נמות, וגם שחוק קל אשר עבר על פני הרב, הראם לדעת כי לא הפיק רצון מחטאייהם,
ואך לגדולים וטובים מאלה נפשו שוקקה.

— מה אוסר ומה אדבר — אמר שמעיה הקברן אל הרב, ויאנח — כמצודה רעה נאחזתי,
אדה ולא אבוש כי עיני ראו ולא זר את החומאים בנפשותם, אך מה אעשה כיום כי לא
אוכל לנלות כי בנפשי הוא, הה! לבי יחיל בקרבי.

— לא תגורו מפני איש, כתוב בתורתנו הקדושה — ענה הרב — הגד אשר
ראית אל תפל דבר.

— אנא הרף ממני „רבי“, הקשית לשאול, לא אוכל להשליך נפשי מנגד, ואני בעל
אשה ובנים.

— הוי עז נפש, — קרא הרב, בחמה שפוכה — דבר כרגע, ואם אין תנחם באחרונה.
— אוי לי! אבל הה! הפשיטו עורי מעלי, דושו בשרי בשומים, נתחוני לנתחים

ואני לא אנידו; יגורתי את האיש, ואימתו תבעתני, ולמה אתן הרב בידו לדרגני?
כל קהל הנאספים חרדו איש לרעהו, השתוננו כליותיהם לדעת מי הוא זה האיש
אשר שמעיה יחדר מפניו כצפור מים?

— הרם! נתן הרב בקולו, שמעו נא כל הקהל הזה, הן פיו ענה בו בפני כל עם
ועדה כי ראה את החומאים, אך לב הותל המהו להסתיר דבר, ובכך התקדשו להחרימו
ולא יבוא בקהל ה' לעולם.

— חזקו עלי דבריכם — קרא שמעיה בקול פחדים ומרגיו לב — אללי לי כי נגורתי,
אניד ולא אכחד יהי מה! בעיני ראיתי, את אשת...

— אשת מי? קרא הרב בקצף.
— אשת הגביר בעצמה, באישון לילה ואפלה ראיתיה הולכת שלובת ידים עם

הפקיד, ועמו נסתרה, הלא רגלים לדבר. הדברים יצאו מפי שמעיה וכרעם בגלגל התפוצץ
בבית התפלה, אימת חשכה נפלה על כל עם הקהל, ורכים התאמרו להחליץ מבין ההמון
ולברוח על נפשם, כי נפל פחד גבריאל עליהם; ומה גם אלה אשר פג לבם מהאמין כי
אשת הגביר הנודעת לרבים בצדקת פורונה וכיזשר לבבה, תעשה שערווריה כזאת?

הרב התגבר כארי ומבלי חת מפני שמע הגביר ואשתו, נתן צו להביאם כרגע.
אך צדיק הוא הרב, התלחשו חד אל אחד, לבו חזק מצור למצות אלהינו, וגם
אימת הגביר לא תביא מורך בלבבו, הכו גודל לאיש כזה.

עודם מדברים, והנה הגביר ואשתו הופיעו בכל כבודם והדרם בבית התפלה,
וישאל להרב למה הרגותני לעלות? והגבירה גם היא במבוכה גלויה על פניה נעוזה
לשאל מה כל החרדה הזאת?

הרב מהר ויקם על רגליו וידבר רתת לאמר: שמע נא גבריאלי, בעירנו החל הנגף,
זבהתחקותי על שרש דבר, באו אנשים נאמנים ויתנו עדיהם, כי באשתיך ראו שעזרתי
ואנחנו עונותיה סבלנו.

הדברים יצאו מפי הרב, והגבירה התגודדה ותתגעש כאריה משחית עת יובא אל
כלוב ברזל, ספקה כפיה, ובקצפה הוציאה מלים לאמר: נבלים! המערת פריצים לכם
הבית הזה כי התאספתם פה לדבר תועה ונבלה? —

— חוצפא יתירה, ענה הרב, ומדחציפא כולי האי, שמע מינה יש ממש בדבר;
ועתה דע נא גבריאלי כי אסורה עליך איסור עולמי, ואל תאספנה לביתך פן תהיה לך
למכשול עין.

— אויה לי! נאנח גבריאלי מרה ויספוק כפיו ויאמר, הוי אשת ודון בת בליעל,
ודון לבך השיאך לעולל בעפר קרני, חללת לארץ נזרי, הן כל מוב לא אצלתי ממך, הוזה
הגמול שגמלת לי?

— אויה לי! רעם נורא הלמני! — זעקה הגבירה ולא בכחה, ותך באגרופה על
ראשה — הגם אתה נואלת להאמין בעלילות שוא?

— הלא עדים נאמנים יעידו בך משובתך —

— הו! חץ שנון נפל בלבי, עתה אורו עיני, עתה נודע ערמתך ומומתך לאשת
נעזריך, עול בוגד ומרצח, אתה הסכות כל אלה, וגם אחי... —

— הם! הם! קרא גבריאלי: היא משוגעה, רוחה לא נכון בקרבה, מהרו קראו
רופאים הנה, הוציאו כל איש מפה.

— כל הנאספים חיש מהר עזבו את מקומם בפקודת גבריאלי, ויצאו החוצה כמו
הלומי רעם, משתוממים למראה עיניהם וממשמע אוניהם, לכם ירחש תורה לגברים
הצדיק וישר, אשר לא נשא פני אשתו בחמאה. הרופאים באו ויסגרו הדלת בעדם, ומבלי
התבונן בה הרבה, ומבלי להקשיב אמריה, חרצו משפטה כי הוכתה בשגעון מתמהון
לבב ופחד פתאום — חיש מהר רחמו הסוסים לעגלת צב וישלחוה לעיר הפלך לבית
אוסף המשוגעים, וחמת הגביר שככה.

שני ירחים עברו אשר בהם נדרה שנה מעיני הרב, עד אשר השיג ספר כתוב ותתום
ממעם מאה רבנים, כי גבריאלי חפשי הוא לקחת אשה אחרת בלבבו, כדון משתפית,
והכל על מקומו בא בשלום. —

בית-דוד.

להפיץ אור על כל המעשים הנזכרים והנעשים לפנינו, עלינו להסב מבטי עינינו
לאחור, לדעת את העבר לפנינו, על שני בתי אבות מעיר כסלון, בית-הלל ובית-דוד
צמח; כי הם עמודי התווך אשר עליהם נשען כל כבוד תוצאות ספורנו, ורק אז יאיר
לנו נתיב, לשפוט מישרים על המעשים הנעשים לפנינו. "העבר", הוא עמוד אש להאיר
חשכת ה"הוה" במעשי בני אדם, אשר קורות ימי חייהם הם שרשרת אחת ארוכה, אחוזה
ממעשים רבים לאין תכלית —

דוד "צמח" הוא אחד משלומי אמוני עיר "כסלון", תורה וגרולה יחד חנו בבית
האיש הלוי בעודו בימי חרפו. כי דוד מוכתר בכתר תורה היה, זאת הלא ידעו כל

דרבנים והמורים הגדולים רועי אבן ישראל, כי כולם פנו אליו בשאלותיהם, וכל הדבר הקשה יביאנו אליו, הוא בכחו ועוצם ידו בתלמוד באר להם כל כחם, ובידיעתו הרחבה האיר עיניהם במאור תורה, ורכים הלכו לאורו. נוסף על כל אלה כהן פאר ברכוש גדול אשר רכש ממשלח ידו בעסקי הקבלנות, בנין גשרים ותקון דרכים. ויהי דוד לצפירת תפארה, פאר וכבוד למקומו ולארצו — ביתו היה פתוח לרוחה לכל איש, כגד כאורח, כעשיר בעני; כל איש נקשה ורעב, מצוק ומר נפש, מצא מפלט בביתו; לפניו לא נכר שוע לפני דל, פני כולם קבל בפנים יפות, הדלת תסוב על צירה תמיד, זה יוצא וזה בא, זה לשאל בעצתו, וזה לבקש עזרה, וכל אחד מצא חפצו, ולא שב נכלם בוש סמכו. בין קהל הבאים היו גם החסידים, בני רוסיה הלבנה, הם לא דקירו רגלם מביתו, שם יעלו בכבוד, רוממות רבם כגורנם, וכום רויה בפיהם, כי גם דוד איש חסיד היה, ישומר אמונים להרבי מעורו, ימצות אנשים מלומדה, כאשר נודל על ברכי החסידים; זבירה שאת היה מחסה לאחיו האביון הלל המלמד, אשר מעבורת המלמדות מצא לו חית ידו בדוחק, עבודה שאינה מספקת לבעליה לחם לשבוע, ועל כן לא חרל דוד להמציא לו עזרתו בכל עת וינהלהו בלחם ובכל מחסרו ולא ידע מחסרו.

הימים והעתים אשר רב כחם לעשות גדולות ונצורות בכל חקי החיים ומשמרי מדינות, לא יפלא כי יוכלו לשנות לרעה גם את מצב המלמדות, הנערים עצלים שואפים לבתי הספר, ובעל הבית דוחק מדוע לא כליתם חקכם כמאז ומקדם; נזירת פרעה נתכה על המלמדים, תבן לא יתן... ובכן ימצאו להם תואנות לגרוע משכורתם. כראות דוד צרת נפש אחיו, ויקם כגבור משכיל לחלץ נפש אחיו ממצוקותיו, ויספחהו אל ביתו בעסקי הקבלנות, ובראותו כי לא יצליח למלאכה זו, הרים תרומה מכספו שני אלפים שקל בסף, ויבן לו חנות רבה מכל מכולת, ויניחהו לעבדה ולשמרה ולמצוא ממנה לחמו; תמיד עמד על ימינו לסמכהו, וכל מחסורי העובדים בעסקיו הובנים וחוצבי האבן, לקח הכל בחנותו ובכסף מלא שלם לו — לכן בתקופת שנים מעטות העשיר את הלל, ויהי איש מצליח וחנותו פריץ לרוב עד כי תוכל להתחרות את בתי-הסמור הגדולים בערי הפלך.

מה טוב ומה נעים היה שבת אחים יחדו, הלל ודוד, מצויינים היו בעירם לגאון ולתפארת, ויהיו חיי משפחות, חיים של שמחה, חיים שיש בהם תורה וחסידות; זבירתו עז היה הלל שוקד על למודי החסידות, אף כי איש לא מלומד היה, ומעט מועד ידע בתלמוד, ולא הצליח ללמוד ולהבין פרק אחד או משנה אחת לאשורה. אמנם בתורת החסידות אחז בחוק יד, ושמות ועיר אנפין ומפרוניתא, לא משו מפיו, צמזם ומקום פניו עברו על דל שפתיו לרגעים, וכמועל ידיו ברך את הרבי תמיד, לאמר: יחי רבינו לעולם! בן עמרם נתן לנו את הנגלות, לנו ולבנינו ולנשינו ולטפינו, אבל רבינו פתח לנו אוצרות חשך ומטמוני מסתרים, אשר עין לא ראתה וזלתו. וכה הניע בכתפיו תמיד כמתפלא, איך ילמדו המתנגדים תורה? היש מעם בתורה בלא חסידות? אמת דברי רבינו כי תורה בלא חסידות תפל מבלי מלח, תפל מבלי מלח, כן הדבר!

לא אחת הוכיחו דוד על פניו, למה תבלה עתך במופלא סמך, למוד ספרי מוסר הנבוכים למבין. אבל הוא ענה בחמת רוחו פעם בפעם, האם תאמר כי החסידות רק למענך נוצרה, להעמיק חקר? האמנם חקר רבינו תמצא? לא! רחמנא לבא בעי, תורה היא וללמוד אני צריך, אחת היא לי אם אבין או לא, לעת קץ אבין הדברים, אם בגלגול זה או בגלגול אחר.

קצף היה לו לרוד על הלל אחיו על חלומותיו ועל דבריו, אף כי גם הוא היה איש חסיד, אבל אמנם, כי גבוה שמים מעל הארץ כן גבוה דרכי דוד על הלל, ויתרון לו

עליו, כיתרון האור על החשך; בכל תורה חדשה אשר יצא מפי הרבי, הכינה וגם חקרה צרפה כצרף את הכסף, לראות אם יד וישר פעלה, ואם תשא כד נבר עם השגל הישר ועומק חכמת האמת. בכל זאת שלום ושלמה להם מכל עברים, ושני מתי אבות אלה ראו חיים מאושרים, וישישו בשמחה איש באחיו, באשר נפל להם חלקם בחיים חבלים בנעימים.

אולם צל עובר היא הצלחת האדם בעולם, כי אסון ופגע יקח כלם, הרבה שלוחים לפגעי הומן, וסבות מסבות שונות, אשר מהם לא יסתר איש במסתרים; היאומן כי יסופר אשר מעלית חנניה, אביוני אדם, עניים בכיסם וברעתם, יצאתה הגזירה החרוטה כליון חרוץ על דוד ועל ביתו? היוכל היות? היערכו וזוכים מקוצצו כנפים מלחמה את הארי מלך היער? הלא כקצף על פני המים יהיו, כל צורריו יפוח בהם? אבל אמנם כן האסון בכחו כי עז, שוה ומשוה קמן וגדול, ישלח דברו על יד נמלה או יתוש חלש ואין אונים, והוא ימלא משלחתו באמונה, וחילים יגבר ככן ראמים, יען כי האסון אצל מרוחו עליו, ואימת מפגיע ישלח גם על הארי כביר כח לב —

נסבה קלה וקמנה, היתה ראשית מדון בין דוד ויתר האנשים „בני העליה“, וכמו מתעבר על ריב לא לו היה, והוא:

העיר כסלון ירדה פלאים או במצב החיים, כל אנשיה החלכים ורלים, היוקד האמיר, ושכר האדם לא נהיה, ונוסף על ככה רבצו תחת משא המסים אשר שמו עליהם הקדושים המסככים כדרכם בקדש מימים ימימה, עשיר ורש נפגשו כלם יחד תמכו אותם בצדקת פורום, והעני אשר אין כסף לו לא חדל מלהת בערבון את הכר מראשותיו, ופגי השד"ר לא יראה ריקם. וימיכו באולחם, ותהי עת צרה לקהל ערתם, נאנחים ונאנקים מתגרת העוני והמחסור אשר כתומם באו עליהם, ורבים אשר ישאו חרפת רעב, במלוא מוכן המלה.

לא אחת נסה דוד להושים יד לעזרה להאמללים, אבל צרור נקוב אין למלאות, ובהיות כי שועת העניים עלתה השמימה, צוה דוד לקרוא עצרה בבית הועד, ובעת אוספו אספה, קרא כמר גפשו ויאמר: הבה נתחכמה במה להטיב מצב עניינו, אשר יום יום ירבו ויפרצו, ויגועו ברעב לעינינו, ועזו עצה!

— עצתי אחת היא, אמר ראובן ראש המדברים, עצתי! לאסוף כסף שמגה עשר פרומות לגלגולת ולשלוח ביד איש-דברים פדיונות להרבי, איש אשר כחו בפיו, להעזר חמלה בלבב הרבי, אולי יחום, אולי ירחם.

— כולי האי ואולי? — ענה דוד בלעג — אך פלא יועץ אתה ראובן, זאת אין לכחד.

— לא טובה עצתך — ענה שלמה המלך ואמר — על כל דבר תהו וריק תאמרו לפגוע את און הרב ולהדריכהו מנוחה; אך עצתי, לאסוף כסף וליתן לכל איש די מחסורו ככל אשר ישאל לבבו —

— ואיה מוצא לכסף? יועץ משכיל.

— הכל הבל — אמר בן הקדוש — גם זה יעבור, ואתם מרם ראיחם בחבור אבי הצדיק נשמתו בגנוי מרומים, כי העניות יאה לישראל, מצילתם מן החמא, ותביאם לחיי עולם הבא —

דוד לא משל ברוחו הפעם, ובקצפו כי עבר חק נתן בקולו, הוי סכלים פתיים! כסילים מתי תשכילו? הלא זה מוצא דבר אספוריכם פעם בפעם, לאכול ולשתות ולבסומי עד דלא ידעו בין ימין לשמאל. קול דמי אחינו צועקים אלינו, מבקשים אוכל להשיב נפש, ואתם רופאי אליל, תאמרו להריץ פדיונות, או ללמוד בספר שמי טוב, אשר הוציא מרות:

כסיל אדם; בזה לכם! לעג לכם! — ובכן שמעו נא, אחת חרצתי ועצתי היא ויזים, ראשית דבר להרחיק מעל גבולנו אנשי מופת אשר בלהמיהם ינצלו את עניינו עד קשימה האחרונה, וגם אם לא יוסיפו עוד לשעות בדברי שקר לחכות עזרה מאין, על נקלה ימצא כל אחד ענין לענות בו. אלף הכסף אשר בידי למען השד"ר, אומר ליסד בית גומלי חסדים, ולתת לכל איש כפי עבודתו, למען ישלח במסתר ידו. בני הנעורים אשר לכם לא צפון משכל ומשבילים על דבר, הם ילכו לבתי הספר, ותורתם אומנתם, אשר ממנה ימצאו חית ידם לעת מצוא; הלא יעצתי, זאת עשו וחיו, נשבע לכם ונהיה טובים בעיני אלהים ואדם.

כקול רעם בגלגל התפוצץ בבית הועד, וכולם נתנו עליו בקול: הוא יצא לחרף מערכות הרבי רבינו הקדוש; הוא יצא לחרף מערכות ישראל, ולעשותם כופרים מלדה ומכמן! הוי עתה נבעו מצפוני, כי כופר בכל הוא מכבר, הוא יאמר לשלוח יד בכסף רבינו, שומו שמים! הנשמע כזאת? —

— השב כסף רבינו כרגע! — נתן עליו ראש המדברים בקולו — ואם אין? קבר פתוח לרגלך!

— השמר לך מנגוע, בהרבי" ולתרגיו ממנוחתו, ענה שלמה המלך ואמר, פן יאנף, השמר לך!

— אל תערב את לבך להתחכם נגד גזירותיו של מקום, וליתן כסף להעניים, אמר בן הקדש, דע כי רעה נגד פניך —

— מה לכם כי נועקתם — נתן הרב ר' ברוך בקול ענות גבורה — הלא דוד דובר מישרים הוא, גם הרבי הפץ למען צדקו להשביע נפש אביונים ולחיותם ברעב —

— עודם שואנים, הועים כדוכים כולם ולקול רעשם התנדודו קירות הבית, והנה עזריאל השמש בא ובשורה כפאז כי השד"ר בא והגדו בחצר. פנו מקום! פנו מקום!

דוד מיהר לעזוב את הבית יחד עם הרב ר' ברוך, וילכו איש לאהלו, והשרידים נשארו לקדם פני השד"ר בשמחה ובשירים כפעם בפעם ויספרו לו כל המוצאות אותם עם דוד.

ארוכה היתה המלחמה בין דוד ובני עירו, הוא גמר אשר החל לעשות, מכסף הרבי יסד בית-גמילות חסדים, את המסכנים הקדושים גרש מהעיר בחרפה, וגם אחד קדוש נורא ונשגב אשר במסעיו מארץ הקדושה עבר דרך עירם ויחלק לכל איש מעפר הקדש, ועוד ספר קדוש אתו, והוא סגולה נוראה לכל תפרץ תבערה בהבית אשר ימצא בו, גם אותו נועזו לרששו מנו, יצא עליו לבל יעז עוד לבוא בגבולם; ועוד היה למסית ומדיח את בני הנעורים, כי על פיו החלו לשקוד על דלתי בתי הספר. כל אלה הועילו לחותו, להעלות אף אנשי ריבו, ולהעיר כל חמתם עליו, והחסידים הגדולים שמחציתם גחלת ומחציתם שלהבת, המה השקפם לא ידעו, וישאפו לבלוע חיים את דוד וביתו וכל דיוקם אשר ברגליו.

את הרב רבי ברוך הדיחו משאתו, על אשר מלא אחרי דוד, ויוציאו עליו דבה, כי הוא מורה שלא בהלכה, ומתיר אסורים, ויקראו שמו בישראל, הרב רבי ברוך מתיר אסורים" —

וכה מסבות התהפכו בתחבולותיהם על דוד, וירדפוהו בלי חשך, וגם הצליחו לשלוח במשמניו רווח, כי רגלו על לשונם אל שר הפלך, כי בשקר תרמיתו, יקח כסף משנה מנגויו המלך, ועל כן גם החמשים אלף כסף משה ידו, שמשו שמימת עולם — על כל פנות שהוא פונה שלחו בו מהומה ומנערת, גם קללת הקדוש אשר גרש חלה בו, כי אחרי אשר הפך עורף לצאת מהעיר, פרצה תבערה נוראה בבית דוד ותאכל עד היסוד, ביתו וכל קנינו, לשמחת לבב כל שונאיו ומנדיו הוראים והשלמים. אך אי לרשע ואוי

לשכנו, כי עוד שלשים בתים עלו על המוקד בקרבת ביתו.

מהיכל תפארה מצא לו דוד מקלט בבית קפן במגרש העיר, אהוזת נחלתו אשר קנה בימי אשור, ואשר כל זה נשאר לו, אוד מוצל מאש, מכל הונו ורכושו. ובכל זאת, עוד לבו יצוק כמו נחושה, ויוסף להסית ולהדיח בני הנעורים ללכת לבתי הספר, גם למרות רצון אבותיהם, וגם את בניו הקטנים „יוסף ושלמה” נתנם לבית-הספר להקשיב בלמודים, עד כי בני עירו נלאו נשוא את המדיח הזה בעירם, ובתוכם גם הלל אחיו רב ריבו עמו, ומדנים כבדית ארמון מיום ליום יתחוקו; ואחרי כל אלה גמרו אמר. כלם פה אחד, ויעידו בו כי יעזוב זר מעשהו, ואם לא, יביאו עליו שואה לא יוכל כפרה, ובהיות כי דוד נתן כתף סוררת ולא אבה הלוך אחרי צו, קראו עצרה משעם הקהל „בעלית חנניה” לדעה מה יעשה בו, או נמנו וגמרו ויביאוהו בחרם, ויבדילוהו מכל קהל ישראל בחייו ובמותו. לשוא התחנן הלל להעביר את רוע הגזירה, ולשוא הכה בשבט פיו את אחיו, ויער למוסר אזנו כי יבוא להתרפס לפני כל הקהל הקדש וחמלה עליו, אבל הוא באחה, כסלע איתן מבלי חת מפני כל, ובכך קבל עליו גם הלל את תוקף החרם; והרב החדש במקום רבי ברוך, העביר קול בכל העיר לאמר, ארור האיש אשר יעשה מקנה וקנין עם דוד ועום ה', ורכצה בו כל האלה הכתובה בספר תורתנו, ויתקעו בשופרות, ויענו כל העם אמן. ויהי דוד לאלה ולקללה לעדת כסלון.

— עוד הרבה דברים נזרו באותו היום, גזרו שלא ללמד את בניהם כתבי קדש — כי דוד היה יודע את כל כתבי הקדש בעל פה, ודובר צחות בשפת עבר; גזרו שלא ללמד בניהם תלמוד כטוב מעם — כי דוד היה חכם ומופלג בתלמוד; גזרו שלא ללמד בניהם להבין ולהשכיל בחסידות — יען כי דוד היה משכיל בחסידות.

אם כי תרם הקהל לא הביא מורך בלבב דוד, בכל זאת הצר לו מאד ומאד חרה לו עד מות, בראותו כי קרוביו ואוהביו יגורו ממנו, וגם הלל אחיו אשר חומה היה עליו כל ימי חייו, ואשר עשה עמו חסד לאלפים, גם הוא מנגד נגעו יעמוד, וירא על נפשו לעמוד עמו על רובד אחד; ובהתחמץ לבב דוד, שפך כמים לבו נכח פני ה', ויאמר: אלי אלי, למה הרימות ימין צרי עלי, הלא אתה ה' בחנת לבבי כי רק הטוב והישר עשיתי, מעזו ומחסה הייתי לעני ואובד, בי נושעו עניי עירנו תשועת עולמים, מכספי וכסף אחרים יסדתי בית גמילות חסדים, גם מנן ומושיע הייתי לבניהם ללמדם לשון וספר, ולמה ה' תפליא את מכותי חנם מבית ומחוץ, מכל הוני ורכושי ערומים גזרתנו, ובביתי אין מתום, כל ראש לחלי וכל לבב דוי, מזור הייתי לאחי ונכרי לבני עירי, כי גרשוני מהסתפח בקהל ה'; ובדברו הוריד כנחל דמעה.

עודנו מדבר אל לבו, והנה אשתו לקראתו תתן בקולה, דוד! עד מתי תשב תתיפח כאשה מצרה, הביטה וראה איך בתנו חנה היקרה אחזתה השבץ וכל עוד נשמתה בה, מהר רויץ אל הרופא, אויה לי, זה כמה העידותי כך, הרף מאף ועוזב חמה, ואל תתגרה מרון בקהל ה', ואתה לא שמעת, ועתה דע את הרעה המציאת אותך —

הה! בתי חנה! נתן דוד בקולו, וכחץ מקשת מחר לרוץ העירה לקרוא לעזרת הרופא, אבל הרופא נסע מזה על יום או יומים, ענהו המלצר אשר על ביתו. אויה לי, ספק כפוי, וישם רגליו כאילות אל רפאל הניכו, אבל מה נשבר לבו בקרבו, כי רפאל קורא אחריו מלא, צא מזה ועום ה', ואל תדרוך על סף ביתי.

— רפאל ידירי! בכה ויתחנן דוד לפניו, חום ורחם, זכר נא כי האלהים בשמים רמים ישפוט, את מי תרדוף? העלה נדף תערוץ? או קנה רצון תשבר? הלא כחרם הנשבר נהייתי, גלגל רחמיך ובוא אתי —

— כמעט נכמרו נחומי רפאל כי הכין פעמיו ללכת, אבל עד ארגיעה שב על עקבו

דיאמר : הן קללה רובצת עלי, לך בשם ה' ואל תוסף דבר אלי עוד.
 — בלב קרוע שב דוד אל ביתו, והנה הה! בתו מתהפכת בחליה, מתפרפרת
 מעצמת מבאוניה, ולרגעים תתן במרום קלה, כי גדל עליה הכאב מאד, ועיני דוד
 ואשתו רואות, בוכים ומבכים, ורפאות העלה אין אתם — לערב פדה המות בשלום נפשה
 ממצוקתיה ומענת עניה. — אבל מה נורא היה המחזה כאשר החברה קדישא השיבו פניו
 מלאספה, ודוד ואשתו נאלצו למפל בנתם המתה ולהזכילה בדרך מרחוק למצוא לה קבר.
 מי ימלא מצוקות נפשם כאשר כל רואיהם ישאלום המבלי אין קברים בעירכם כי תבואו
 הנה לבקש אחות קבר? — מה הרמות אשר נערוך להם בעת שובם מבית מועד לכל חי
 דומם יושבים אל הענלה, כצללים חיים חורת מות כסה פניהם, ומלה אין בלשונם —

זמן רב ישבו דומם מתיישים, עד דבורה אשת דוד הפריעה הדומיה, ותאמר : ומה
 תחשוב עתה לעשות? אנה תלך לבטח דרכך? אל מעונות אריות אל הררי נמרים
 השואגים למרף? ועוד מעט ונהיה מרף לשניהם?

צדקת אשתי! — אמר דוד — אמנם הראנו לדעת כי אל עקרבים אנחנו יושבים,
 זרענו וכספנו אכלו הנחשים הצפעונים האלה — ועתה עלינו להמלם על נפשנו עם שני
 בנינו הנותרים, פן ישיאו מות עלינו בידים בדרך מהלכם לבית-הספר — נעזוב נא את גוב
 האריות הזה, ונחיש מפלג לנו עד יעבור הוות, או אולי לנצה. אבל אנה נלך? — שאל
 אחרי דומיה קמנה — אנה יובילנו רגלינו לעת כזאת? ערומים נותרנו ובמה אפוא נמצא
 לחם ביתנו בעיר גבריה, הן גם כברת אדמה אין שם לנו אשר תוכל לעשות פרי תבואה,
 אין עצה ואין תבונה — קונן דוד כמר נפשו ויאנק דום.

— האח! אמר דוד אחרי דומיה ממושכה, אורו עיני! התדעי דבורה את אשר
 אני אומר לעשות? אדמה כי תוחלתי לא ממושכה ולא נכובה תקותי הפעם, אני אומר
 להעתיק מגורי לעיר הפלך ולהיות שם עורך דין — הן כבר למדתי למדי נתיב למשפטים
 ולדבר את אייבים בשער, הן במשך שלש השנים אשר הביאוני שומני בפלילים, בעלילות
 ברשע, אשר כפשע היה ביני ובין כליון חרוץ, ובכל זאת מהלל שם ה', כי נתן לי לשון
 למדנים ועם סופר מהיר ואגיש עצמותי גבוה על גבוה, וחפצי הצליח להרוף. אייבי אתור
 ואוציא לצדק דיני, ועתה עיני הרואות כי גם זו לטובה, מהעו יצא מתוק.

— גם בעיני ישרה עצתך אמרה דבורה, וייק תקוה נפח בלבה.

בפיו דבר וכידו מלא, כי לא אחר לעשות, ויקח את אשתו ואת בניו השנים ויתר
 כלי ביתו הנשארים לפליטה משני התבערה והמחסור יחד, ויעתק מגורו לעיר הפלך.
 ימים כבירים לא עברו, והנה שם דוד יצא בכל הערים הקרובות והרחוקות,
 כי עורך דין מליץ אשר כמוהו אין על עפר משלו, לשונו כתער מלוטש, וכל לשון תקום
 אתו למשפט תרשיע; גם מאד נעלה באמונת רוחו, וימצא הן וחסד בעיני כל השופטים.
 וגם היושב ראש כמו נגיד קרבהו ויפקידהו למליץ תמיד, והיה איש מצליח וכסף תועפות
 לו.

שש שני חיי שלוה ועושר עברו על דוד בעיר הפלך, שכח את עניו ומרדו
 מקדם, שכח את כסלוק" ואנשיה, וגם את אחיו אשר שחת רחמיו ממנו ביום צרה, וכמים
 עברו זכר את כולם.

באחד הימים, ודוד ישב עצור בחדר משכיתו, מאוד עמקו מחשבותיו בהספר
 אשר לפניו, וישב וכתב בלי הפוגות, לרגעים נאנה, הה! עם עשוק ורצוף ישראל, כל
 מעול ותומץ ברנלים ירמסנו, והיה למרסם לרגלי שור וחמור

— עודו מדבר אל לבו וישא עיניו וירא והנה הלל אחיו נצב לקראתו ועל פניו
 צלמות, ויתרד דוד וילפת, ובחמה גלויה שאלהו מה חפצך בביתי איש תרמי? —

— ומה כל החרדה? שאל הלל —

— יען כי לא פללתי לראות איש צר ואויב בביתי. —

— הלא אחי ארזה — ענה הלל — אח לצרה יולד. ועתה אחי יקירי — התנפל הלל לרגליו ויבך — אמא שא נא לפשע אחיך נלגל רחמים וכבוש כעפק וקום לעזרתנו. — ומה כל החרדה? שאל דוד.

— אהמול בבקר אך יצאתי מדלתי ביתי והנה ילד מתבוסס ידמו לפתחי. . . . פחד קראני, ולבי בקרבי נמס כרוג, אך הנה לא עת להאריך לפניך עתה. בגללו הושמו אחדים מאנשי עירנו במאסר, ואמלמה אני לבדי להגיד לך. ועתה אחי אל הזכר לנו את הרעה אשר גמלנוך, כי הסכלנו עשה; הנחש השיאנו, חוס נא עלינו, כי באין מליץ יושר אבדנו כלנו אבדנו, הושיעה נא אחי כי בלחך מושיע אין.

— לשמע הדברים האלה נהפך לב דוד בקרבו, ויפול על צוארי אחיו וישקוה, ויאמר אנכי מגן לך ולכל העם בעבורך, ולא אחריש ולא אשקים עד אשר אוציא כננה צדקים, ושמעו כל העמים בכל מקומות מושבותיהם ולא יוסיפו לראבה עוד. . . .

בגבור פשכיל יצא. דוד לישע בני עירו, לא נתן שנת לעיניו, גם ענה בדרך כחו במסעו ליער הצירה עד אשר הוציא לצדק דינם, ותהי הראחה לבני עירו כי חלצו נפשם ממסגרי, והעיר כסלון צולה ושמהו.

— בני כסלון היקרים אשר כבר נוכחו לדעת לב דוד וכי בירו רב להושיע בכל עת צרה וצוקה, בקשהו לשוב לערים ויאמרו לכה אתנו, קצין תהיה לנו — רב ממעם הממשלה, וכל מתסורך עלינו. אבל דוד השיב פני כולם ולא אבה שמע אליהם. וגם לדברי הלל אחיו, אשר התרפס לפניו לקבל עליו משרת סוכן בבית-מסחרו הגדול, לא הלך רוחו, וישאר על מקומו.

אולם תקופה חרשה באה. גסכה קלה וקטנה פרצה מריבה בין דוד ובין היושב ראש; בעת ישבו שאננים בחדרם ונשאו בשיחם כאהבה וידידות נמשכו בכוח על אודות עם ישראל ומעשיו, ודוד בחזמו יצא את כבוד הארון, השופט היושב למולו ויהי לו פיו למתנתו, כי המית למולו דברים כמתלהמים, עד העיר עליו כל חמתו, ויגור אומר כי יעווב סכהן עוד בתור עורך דין. ודוד אשר לא מלא אודי חפצו, הוסיף עוד להעלות עליו חמתו, ויודפהו בלי חשך עד כי קצרה נפש דוד בעמלו, ויגמר אומר למלא אתר חפץ בני עירו ואחיו, וישב לעירו, עיר דוד, ויבא לחסות תחת צל אדויו, אשר יאציל מעשרו עליו. ומה שמה לבו בראוהו, כי עירו שונה כליל בתקופת הימים האלה, הנדיים הקסמים אשר עזב נעשו תישים בעלי קרנים, חכמים וסופרים, והתישים הוקנים עברו ובמלו מן העולם, ואנשי מצותו מקדם ככלבים לא יוכלו לנבוח; ומעתה אמר דוד, איתן מושבי בעירי הפעם, פה אשב כי אויתיה.

בית-הלל

כבר נודע להקוראים את חכמת נפש הלל ואמתתו הרבה בצדיקים ואנשי מופת, ומה גם ברבו, אשר כמו מלאך מסרוס נחשב בעיניו, חמיד שאל בעצתו כמו באורים, וממצותו לא סר ימין ושמאל. וכמו בעינים פקוחות ראה — אמר הלל — כי מני או העניקהו הרבי בממבע להצלחה נפתחו לו השמים וירקו לו ברכה לבלי די, והיא שעמדה לו לרכוש רכוש גדול אשר לא קוה ימימו, שלוש פעמים בשנה נסע אל הרבי לבקר בהיכלו במצחה ההולכת לפניו, מנורת כסף או קערת כסף, מלבד אשר לא יראה פניו ריקס בהיותו על יחדותו; כן עשה הלל כל הימים, ועל כן התברך בלבבו כי שלחנו ערוך בשני עולמים.

כאשר כמוהו אין בתבל, לולא דבר אחד אשר היה כרקב בעצמותיו, בוכרו כי המות לקח את כל בני הקטנים עם הגדולים ולא הותיר גם אחד, להיות לו לאחרית תקוה בעולם הנצוד; הרעיון הזה פרע פרעות בלבבו. 'אוי לי מיום הדין, אוי לי מיום התוכחה — דבר תמיד אל לבו — מי יאמר קריש אחרי, מי יחלצני מאש של ניהנם הבוער כתנור ?

הנחמה האחת היתה לו בכחו תמר הקטנה והיפה, אותה שעשע על ברכיו, ויאמר בני את, כך אחרית תקותי וחלקי בחיים. תמר התנכרה במעלליה גם אז כי שאר רוח לה, ולא אחת הביאתהו במצודה, בשאלותיה אשר העתירה עליו למכבוד. כבוא עני בפהח יבקש נדבת יד, ותתמה על החפץ ותאמר, אבי ! מדוע יסבב על הפתחים ויחיה חיי צער, ולא יבקש לשבת שאנן בהיכלו ?

— כאשר כי עני הוא ואין לו לחם לאכול — ענה הלל .

— ומדוע הוא עני ולא עשיר כמוך ? הוסיפה לשאול .

— כאשר ה' לא רצה ליתן לו עושר ונכסים .

— ומדוע לא ייטיב ה' לכל בני האדם איש כאחיו ?

— כאשר נמצא בו עון אשר חטא .

— איזה עון ? מה פשעו ומה חטאתו ?

— הוא לא יתפלל, לא יקיים מצות ה' ותורתו, ועל כן חרה בו אף ה' .

— אם כן איפוא אבי, צוה עליו להטיב דרכו, ולא יוסיף לדאכה עוד .

— הוא קשה עורף ולא יאזין לשמועתי .

— נפלאה היא בעיני, מי האיש אשר לא יכרד בחיים טובים ויקשה ערפו לרע לו ?

פליאה דעת ממני .

כה העתירה עליו תמיד בשאלותיה, עד אשר לא יכול מלפ משאן .

בהיותה נערה כבת שבע החל ללמדה עברית ולקרוא בספר, למען תוכל להתפלל בסדור תפלות, וצאינה וראינה. אבל היא בשקידתה הרבה ללמודים הפצירה באביה ללמדה כל כתבי קודש באר הישב, למען תוכל להבין בשפת עבר וכינה בספרים — ולמרות רצונו נאלץ לתת לה כל הפצה, על כי יחידה היא לו .

כה למדה לדעת כל ספרי הקודש מפורש ושום שכל, ותצלח למשוך בקמת סופר בשפת עבר, ויהי זאת לה לשעשועים; כן ביתר הלמודים הצליחה גם עשתה חיל, כי לא החלה דבר אשר לא באתה עד מרום קצו וכונגה לחקר הכליתו; ובכל עת נאנח הלל, כי לו היתה בן, כי עתה היה לעילוי .

כל יודעיה חשו לה עתידות, כי לגדולות ונצורות נוצרה; והיא גם היא, ברוחה השוטף כנחל, בגדולות ונפלאות ממנה הלכה, ובעינים רמות הביטה על התבל ומלואה; וכל עת השבה מחשבות להגדיל מעשיה בארץ, וברמיזנות כאלה שנתה תמיד .

בעינים כלות חכה הלל ליום אשר תגדל תמר ותגיע עתה עת דודים, לקשרה מערנות יחד עם החתן אשר יפול לה חכלים בנעימים; ויחד עם רעייתו, שלוובי ידים יוליכוה אל החופה בשמחות וגיל. אך חצי תקותו חיש סדר נחלה אברה, כי פתאום מתה עליו אשתו האהובה, שרם ראתה כלולת בתה הארת .

מני אז רופפו ידיו ותמס הלך בלחץ לבבו, מעט מעט החל להוקיר רגליו מבית מסורו, באמרו מהה אשתי, נפלה עצתי, וידי לא תעשינה עוד תושיה; ובכן גמר אומר לעזוב הליכות ביתו על דוד אחיו, למען יוכל להנזר מכל חמורות התבל, ולהקדיש יתר שנותיו כולם קודש לה', על התורה והעבודה; אבל לא ערב לבו לעשות דבר, שרם ישאל בעצת הרבי כדרכו תמיד .

הרבי נאות לחפצו לעשות כן, אבל למרות רצון הלל, הוכיח לו איש אחר תחת

דוד, והוא גבריאל הזבולוני המשרת בביתו כשנתיים ימים; ויגור אומר כי עליו ישליך יהבו, ובו ישים מבטחו, והוא ישא ברכה מאת ד'. ובראותו כי הלל עמד לבקש על דוד ולהגיד ישרו, נתן בקולו, גיירה היא מלפני! גבריאל יהי ארון לביתך ועל פיו כל הליכותי, ודוד סופר ומזכיר — זה מעולם המסר, וזה מעולם הכתיבה.

— הלל לא מרה פי רבו, ובבואו לביתו מרה לקראו את גבריאל ויאמר, שמע נגד גבריאל ידידי, הן זקנתי ושבתתי, ועלי להכין צידה לדרך הרחוקה, כי לא לעולם אחיה. ועל כן נמרתו אומר להנזר מכל המודות התבל ולהקדיש יתר שנותי להנורה ולעבודה, ועתה נחוץ לי איש אמונים אשר אוכל להשליך עליו יהבי, שאלתי את פי הרבי ויורני לבחור אותך לכן משק ביתי, ועל כן הסכתי ושמע, ודע חובתך המוטלת עליך: אתה תהיה ארון על ביתי ומושל בכל קניני, ועל פיך ישק כל דבר; ועתה שים לבך אל ביתי, ועיניך תהיינה פקוחות על דרכיו ועלילותיו, ולהחזיק בדק בכל אשר ימצא שם בדק, כי כך אשים מבטחי, משכורתך יהיה מעתה פי שנים מאשר עד כה, ואם מעט לך ואוסיף עוד. — בענות צדק וכבוד ראש לב שהור ודוח נמוכה, נגש גבריאל אל אדוניו ויאמר, ארון נכבד! קמנתי מכל החסדים אשר תאמר לעשות עמדי, ומה אני ומה חיי? כי אתפאר בכחי ועוצם ידי, הן לא בחיל ולא בכח יגבר איש, אך מי יהן ויצו ה' את הברכה בכל משלח ידי; בכל כחי אעבדך אדוני, אנכי למענך אדוני, אנכי למענך אבוא באש ובמים —

הדברים המעטים והנמרצים האלה, מצאו חן בעיני הלל, בהוכחו לדעת כי האיש גבריאל ישוה ה' לנגדו המיד, ובכן לא יפלא כי הברכה תבוא לרגלו. כן הצליח לנגוב את לבבו כי ציד בפז —

עצת "הרבי" קמה ונהיתה, גבריאל נעשה לסוכן, נגיד ומצוה על כל בית הלל, למרות רצון דוד ולמרות רצון כל האנשים העובדים שם, וכאשר הציק לדוד להביש צד מעון, שאל את אחיו מה ראה על ככה להרכיב אלוף לראשו איש זר; אז ענה ואמר אנוס הייתי על פי הדבור, ולא יכולתי לשנות.

— פני דוד כשיד הלבינו, כי הבין את הרעה הנשקפת לו, ויקוש בפניו על עובו את עיר הפלך; אך הנעשה אין להשיב, על כן נשא בשרו בשניו וחרש דומם. ולעומתו גם בעיני גבריאל היה דוד ואנשיו לשכים ולצנינים בצדיו, על כן חשב מחשבות להרחיקם מעל גבולו ולהגותם מן המסלה; מסבות התהפך בתחבולותיו, אף אמנם לא החטיא המטרה.

מדנים בין אחים.

ימים רבים לא עברו, וגבריאל בא אל אדוניו — הבא מבית הרבי — ופניו מפיקים עצב ודאגה. הלל העיף עיניו בו ויחרד ויאמר: השלום בואך? ובמבוכה גלויה הוסיף לשאול, מה נעשה בבית-מסחרי?

— אין כל חדש ענה גבריאל ויאנה.

— הן דבר לאש עמך אני רואה, ולמה תסתיר ממני, הגד אל תכחד.

— מה אכחד מאדוני, הן לא הוטב מצב עסקנו כאלה הימים ועוד הלך וחסר.

— ומדוע ולמה? האם פנ מעמך וריחך נמר לכלכל הליכות ביתי?

— לא אדוני! לא באשמתו מצו וסודותיו, אך איש אחד נצב לשמן לי, וכל עמלי

להיטיב מצבו יסכל. מי יודע את התפתה הערוך כלבבי, כי כמו מעל ספר פתוח אקרא את הצפון בחיק העתיד, ואיככה אוכל וראיתי ברעה אשר ימצאך, על כן אדוני המיבה חסדך האחרון מן הראשון ועובני לנפשי.

— חידות לי דבריך — ענה הלל — מי הוא האיש החדש עלי רעה ? למה תסובבני בלהג, דבר בשפה ברורה ואדעה מה לעשות ?

— הקשית לשאל אדוני, הן לא איש ריב ומדון אנכי מעורי, ואיך אשא תרפה על אחיך עצמך ובשרך ? הן הוא חורש עליך רעה, הוא ולא אתר.

— אחי ! ? היתכן ? הלא הוא איש ישר ונאמן רוח ומאתו לא תצא הרעות.

— אוי לי אדוני ! אוי לי אם אומר, ואוי לי אם לא אומר ; אבל המרס תדע כי מני או שמתני למושל על ביתך נהפך לאויב לך ומבקש רעתך.

— אוכל להאמין — ענה הלל — כי מאד חרה לו עד מות על אשר לא נתתי המשרה על שכמו, ואיש זר הרכבתי אלוף לראשו ; כנים דבריך גבריאל, רגלים לדבר, ועוד גם שנאה נושנה כבושה בלבו ועוד לא כבה גהלתה — אבל הגד נא מה עול מצאת בו לנגדי ?

— אל תאיץ בי אדוני לגלות אוניך, פן אחיה למפגע לשניכם, ועוד אפחד ולא אבמה כי לא יספול עלי חסאות וישיב אשמו בראשי —

— הקץ לדברי רוח, נתן הלל בקולו, הגד כרגע... ואם לא, תנחם באחרונה !

— לפצעי ולחבורתי נאלצתי לגלות אוניך אדוני, כי זה לא כביר לקחתי דברים עמו, והנה הוא הונה דעות על דבר הליכות בית-מסחרך, כי נוטה לנפול ותקומה לא תהיה לו ; הדברים האלה נתן לי ענין לענות בו להתחקות על שרשו, גם חפצי הצליות בידי, כי אתמול מבלי משים נפל מכתב מחיקו, הרימותיו ואקרא בו שתיים שלש דלתות, ותסמר שערתי בשרי ומתני מלאו חלחלה, ועתה הא לך את המכתב וקרא בו ותבין את אשר לפניך.

— בידיים רוערות לקח הלל את המכתב, והנה בן בלי שם אחד כותב כדברים האלה :

— „דידי דוד, הסחורה אשר שלחת לי הגיעתי, אבל בדבר הכסף אשר דרשת ממני אלף כסף, שגית בחשבונך, כי כפי החווה אשר עשינו מגיע לך רק השליש ממחרם, ועתה צא וחשוב כי לא יגיעו רק למספר שבע מאות וחמשים כסף. ואתה דע לך כי „לא הפעם הראשון והאחרון אשר קניתי ממך סחורה בסתר, וקונה תמידו כמוני עליך „לשמרו מכל משמר ולעשות לו הנחה, כי מי יאות לחפץ זה בלעדי. יד ידך“.

— הוי קפדה ! נתן הלל בקולו, אויב הקימותי לי בביתי, אורב לנפשי וינקש לכל אשר לי, לא אפונה, כי את חצי הוני ירש ועוד ידו נמויה, המעם לו אלף שקל כסף בשכרו שנה בשנה, הוי עץ בוגד ! אבל הבה אשיב גמולו בראשו, אנרשנו מביתי, אנרשנו ! כאשר אני יהודי. אחת דברתי לפניך אין אמן באיש אשר אין יראת אלהים בלבו, כל חסדו כציץ השרה, רק להתפאר ולהתהדר לפני גדולים, ושבע תועבות בלבו, ויעשה במחשך זר מעשהו.

— אל נא באפך אדוני — ענה גבריאל במתק שפתיו — אל תבהל כרוחך וזכר נא כי אחיך הוא, עצמך ובשרך, ולא תהיה תפארתך על זו הדרך לגלות נבלותי לעיני כל ; לאמך לך אדוני, הסתר דבר, ונוסף עוד להתבונן אל כל תהלוכותיו.

כתלמיד מקשיב היה הלל שומע בקול מורו ומלמדו להועיל גבריאל, ויען ויאמר נחני בעצתך מה נושל עלינו לעשות עוד ?

— עצתי אמונה — אמר גבריאל — כי נחכה עוד ימים, עד אשר יפלו בידינו עוד מכתבים ערוכים אליו... ואז יגלה עמוקות מני חשך ונוציא תעלומה לאור —

— טובה עצתך — אמר הלל — ולא אתר לעשות כדבר גבריאל, ובעוד ימים

אחדים באו בכפו עוד שני מכתבים הנוגעים לדוד, וימחר לקרוא לגבריאל להתבונן במו, ולשפוט נכוחות על סמרתם.

— הראשון נפתח.

— "ידידי! קבלתי פחותך למרות רצוני, כי תדע כי איש ישר אנכי מעודי ועוד ירי לא נגואלו בגנבות, ורק אתה אשר עמדת עלי כפסית ומדיח השכם ודבר במכתבך הרבים פתיתני ואפת לדאבון נפשי. אבל דע נא כי יסרוני כליותי מוסר אכזרי. ועוד שתיים רעות עשית, כי מלבד אשר תגנוב מבית הלל אדוניך תאמר לגנוב גם ממני, ותחת השבע מאות אמות משי אשר כתבת, מצאתי רק שש מאות וחמשים, על כן דע לך כי מעתה אנער כפי מהתארח בחברתך, אשלח לך הכסף ולא אוסיף לשלוח עוד ירי בעולתה. ידידך!"

— עתה נבעו מצפוני — זעק הלל ולא בכחו, אוי ואבוי, כל דבר בליעל יצוק בו, ועוד אחי הוא לפצעי ולחבורתי. הה! אנה אוליך את חרפתי?
ויסוף לקרוא המכתב השני, ושם כתוב לאמר:

— "אבי היקר! קראתי מכתבך ושמתתי על כל המושב הנעשה עמך" — לשמחה מה זו עושה — אמר הלל — מובן הדבר כי גם מאתו לא נעלם מאומה, אך סתר פנים ישם במכתבו, ויבחר לשון ערומים, הוי חברי גנבים! ויסוף לקרוא הלאה — "עתה אבי לא אוכל להרבות במלים, כי ימי המסה והבחינה באו, ועל כן לא אתן שנת לעיני כי הנני מחזיר תמיד על למדי לילה ויום בלי הפוגות. פעם אחת עמדתי על המבחן והוטב בעיני המגמל מאד, ויטלא פיו תהלתי, ויבטיחני כי כאשר אשלים חק למודי בבית-הספר הזה יתן לי יד לבוא בשבת-החכמוני הגבוהה (אוניווערסיטעט), ללמוד חכמת הרפואה אשר בה כל מעיני" — הוי עמל ואון — קרא הלל — וישוך שפמו, בנו התמכר לתועבה להיות רופא, "מגב שברפאים לגיהנם!" ויסוף לקרוא הלאה — "חדשות אשמיעך בקוצר מלים, כי עלמה אחת מאצילי בני ישראל בעירנו דבקה נפשה בי לאהבה אותי, גם חבה ויתירה נודעת לי מהחריה העשירים, וכבר החלו לדבר על לבי כי אבוא אתה במסורת הברית. אך ידעת אבי משובתי ומסנה לא אמוש, אני לא אוקיר את הכסף, וכחודדי חרש נחשבו בעיני, יהי מה! החכמה נר לרגלי תמיד; אחת נשבעתי כי לחם עצלות לא אוכל בעזרת הכסף, רק לפי כשרון מעשי ופעולתי לשובת בני האדם כן יהיה שכרי, ועל כן לא אתמכר להעלסה אשר למקנת כסף תחשבני וקנין כספה אהיה. חלילה לי מעשות זאת רשע כסל, ומה גם כי כבר פציתי פי לתמר בת דודי אהובתי, יקרה היא בעיני וכל חפצים לא ישוו בה, ועתה ברך בשמי לתמר אהובתי, ובקש נא בעדי סליחה, כי לא הספיקה לי השעה להריץ אליה אגרת שלום; בעוד ימים אערוך אליה מכתב ארוך כמות נפשה. בנך יוסף".

הקורא יבין שמץ מהם מהקולות והוועות הרעמים והרוחות, ובתוכם גם קללות נמרצות, אשר יצאו מפי הלל על דוד, בהתורע לו כי מעל בו מעל וחורש עליו רעה, ועוד יתרה עשה, כי בצו לכך ברשת תאהבה את בתו היחידה אוצר כלי חמדתי בחיים, ואשר לבל בה חיי רחוק, ולפי מכתבו הלא כרת עמה ברית בסתר. אלי אלי! זעק הלל מרה, וירקע ברגליו עד כי נעו אמות הספים, אויה לי, אם בתי תמר האחת שובבה משובה נצחת למה לי חיים, ובקצפו רץ כצבי אל בית מסחרו, ובדרכו על סף הבית התנפל על דוד ויתן בקולו, הוי אפיקורם כופר בעיקר! גנב! הרצחת גם ירשת ותגנוב לבבי וכספי יחד, ואל בתי פרש בנך רשת ליד מעגלה, ללכדה בפה... ברח לך כרנע סבית כי ראות פניך תועבת נפשי.

דוד סמצוקות נפשו לא עצר כח להוציא הגה מפיו, וינס ויצא החוצה.

כולכם גנבים! נתן הלל בקולו על יתר האנשים העובדים שם; חצי הוני ירשתם; יירשכם הצלצל, בכורי מות, מלאכי ועם, צאו מזה לא תדרכו על סף ביתי עוד. האנשים נבהלו נחפזו, כי חץ פתאום היה מכותם וממה לחסם נשבר כלו, בפורי נפש לקחו משענתם בידם ויצאו ריקם.

בן-נח.

נסמרה נא אל עיר „ובול“ המפוארה, „עיר הוהב“, אשר בשם זה יכונה כל יודעי גבוריה האדירים ורוב עשרם; אבל לא אליהם נתבונן הפעם ולא להיבליהם וארמנותיהם הגדולים והמבויים, אך נשים עין על הבית הקטן אשר בשפל גגים גנו, העומד ברחוב חתעלה, נשען על עמודי עץ כזקן על משענתו, ואם תבוא הביתה פנימה תראה כי קירחתי התנצלו עדיים מיה המיד אשר עליהם מרוב ימים. בבית אין כל אך מטה אחת ושני כסאות ושולחן אחד צולע על ירכו, כי לא כל אדם זוכה לשני שלחנות; עוני ומחסור מלאו את הבית מספר ועד החפחות, וזאת תורת הבית מכית ומחויץ. על נקלה יבין כל איש כי לא גביר העיר יגור בתוכו אף לא רב העדה ולא שמש הקהל, רק גבר אשר דרכו נסתרה, והוא „נח חרבי“ זה שמו עתה. אולם לפנינו חיה שמו „נח הבהמי“, הוא היה איש עני וחכם על המום סכפר לכפר ומחליף שם סוס בפרה ופרח בסוס, ותשובתו העירה היתה בשני סוסים ופרח. ובשאלו אותו אשתו מאין לקחת כל הכבוד הזה? על זה השיב תמיד, מה יפלא בעיניך, הוד ה' תקצר? ובשאלה אותה שנית אף על פי כן, חיתה תשובתו: האם העולם קטן מהכל?

נח ידע לפלס נתיבות למלאכתו, כי רועה את הצוענים החרוצים במלאכה זאת וילמד רבי תורתם, גם הצליח בלמודו ויעש חיל; ובעוד ימים מועטים הראה אותותיו אותות כי אומן נפלא הוא, ביד חרוצים עבר עבודתו לילה ויום, ויהי לנגב מוסתת זקן ורגל.

שם נח יצא בכל הערים הקרובות והרחוקות, ופחדו ודחו מפניו כמפני מלך בלהות, כי אין מחסה ומסתור ברית ודלתים אשר יעצרו בעצו, צופה נסתרות, יודע מה בחשוכא ולילה כיום יאיר, אין עצו ואין תבונה ואין שמירה מעלה-מועילה להפרות והמסים, על כלם השליך חכה, כלם באו אל נח אל תיפתו ולא שבו עוד.

מני אז החל נח לראות ברבה במעשי ידיו ומלאכתו הביאה ברכה אל ביתו, ויבין לך נח בית חדש בחכמה, ולו מחלף נעלם למרתף נעלם, ואשר בקרב ימים מעמיס מלאו כל הון יקר. לשוא עמלו כל השופטים והשומרים לחפש חפשי מוחפש בביתו; כי שערי היכלו הגנוזים עין לא ראתה וולתו.

בין כה וכה גדלו בניו הקטנים ויחכםם במלאכה זו, והם כמות נפש החויקר בה, מנשרים קלו ומאריות גברו למלאות אחרי חפץ אביהם, ובחיות כן-חוקל מעליו עוברתו ותקותו אמצתהו כי בניו ימלכלו שיבתו בעושר וכבוד.

מבניו השלשה האחד הכי נכבד הוא, ויהי כמעין נובע יום יום תחבולות חרשות לבקרים, ואם הוא ישלח ידו גם שדי שחת לא ידבקדו, ולא נתפש בכף מעודו; וכה אמר נח בשבתו על סיר הבשר ובניו שתילי היות סביב לשלחנו: בני כולם אהובים, כולם ברורים, כולם גבורים ומשכילים, אבל את גבריאלקע בני אני אהב מכולם, בן פורת הוא לי, תשעה קבין חכמה ירד לחלקו, והיו ימיו מאה ועשרים.

ימים כבירים לא עברו, ונח עלה בנרם המעלות, כי כבר עזב את מלאכתו כולה, ויהי לראש ומורה לחברי גנבים ו„רבי“ קראו לו; ותחת אשר בנערותו אהב את המלאכה.

עתה החל לאהוב את הרבנות, כי רק תורתו אומנתו ומפיו הם חיים, וממנו היה גם הוא דחי עושר ושלוה. אולם לא רק הגנבים ידעוהו ל"רבי", כי אם כל האנשים הישרים בלבבותם, כל בני העיר מקצה ידעו להוקיר את ה"רבי", בעצתו ישאלו ובמנחה יהלו פניו, זיהו כי גונב לאיש שור או סוס שה או שלמה או כל דבר אשר יאמר כי גנב ממנו, זבא אל הרבי ופדיונו בידו ויתן כפרו, והוא ינענע לו בראשו לאמר "לך לשלום" המקום ימלא חסרונך, כן יברכהו בברכת "וישמרך" מהיום והלאה, ומעתה ידע כי שלום גוהו, ולמחר בבקר השכם ומצא סוסו או פרתו חבושה ברצועה על יד השער ומסו אין בה, ויהי לנס.

מני אז שנה גם תוארו החיצון ויתנהג ברבנות במעיל ארוך בסרח העורף עד דקרקע כאחד השדרים ואבנם רחב יחגור, בכים שלית ותפלין גדול בזרועו הלך ילך בכל יום להתפלל בבית המדרש אשר להרש (צדק), כי עליהם התחשב גם הוא, רק מלאכתו קלה ונקיה מהמה. באמת אמרו כל אנשי העיר כי מני אז נעשה נח לרבי חדלה הזעקה בעיר, כי רק כופר יקח, גם לא יכביד הרבה יותר מדי, על כן הפיק דצון מאת כל בני עירו, דעת המקום ודעת הקהל נחה הימנו, ושלות השקט לו מכל עברים.

אך בא היום וגבריאלקע נתבע לחובת הצבא, ולהיות חתן הצבא בקשוהו ממעם הקהל; אז התנדבו נח ובנו גבריאול להסתפח אל קהל "החוטפים", לצוד ציד להביא אנשים אל בית השבאים. כשרון מעשיהם הראו פעולתם הרוממה, כי בימים מועטים מלאו את הבית אנשים מפה אל פה, אשר בזרוע עוים הגירום בחרמם, וכשמטית אשר בידים תתפש זובי קיץ, תגידם אל ביתה בית העכביש, כן היה גבריאולקע גבור ציד לפני קהל "זבול".

לא היו ימים טובים לישראל כאלה שלשת ירחי הבציר, להגבאים והנאמנים החוטפים וזבל קהלה קדישא הדא, אך אכול ושתי משמנים וממתקים מכסף הקהל והם ובניהם היו בנותר כל השנה, על כן רם לבבם ויצהלו איש לרעהו בקול נהקת פרא. וכה היה מלתם על לשונם תמיד בשאלותיהם, הלקחת את העוף בכלוב? ומי הוא העוף אם תחפוץ לדעת קורא יקר, הוא איש כבן ארבעים שנה, בעל אשה ובנים שבעה, אשר אפרוחיו יזעלעו רם בהלקח אלופם מעל ראשם ועליהם לנוע ברעב בראש כל חוצות; נורא הוא המחזה ומי יעצור כח לתארה, שמחה וששון ומצהלות אבירים, מספד מר תאניה וזאניה בבית אחד ישמע, הכל אוספו אספה אל מקום אחד אל בית-השבאים; אולם רב לנו ששון ויקר כי נח מודענו המתנשא לכל לראש, גם פה היה לראש החוטפים. התם יקראים לו "רבי" והבא יקראו לו "רבי", נגיד ומצוה הוא לכולם, מאושר כמיהו אין בתבל. אבל לא לעולם חוסן, בא היום וגם שלות נח בצל עבר, וימי צרה ויגון הגיעוהו, כי מתה עליו אשתו הכשרה, אם הבנים; ואשר מראש שמח על המקרה בדמותו לחדש כנשר נעוריו, אבל עד ארניעה מחולו נהפך למספד, כי פרצו מדנים בביתו ומיום ליום התחזקו האחים השלשה חד את אחד וכולם יחד את אביהם; תמיד פיהם למהלומת יקראו, קול מכת לחי ושכירת שניים, ראש קרחה וזקן גרוע, בבית ישמע, ואביהם קרח מכאן וקרחה מכאן בקרחתו ובגבחתו. ראשית מדון היתה בעבור בית והון אשר בניו בקשו חלקם מראתם פן יקח אשה חרשה, ועל כן ראו ראשית להם לקחת איש איש חלק ונחלתו, ויהי ביתו מלא ריב ומדון יום יום, זה שואג כולה שלי, אני ינעתי ומצאתי את כל העושר, וזה אומר אני בכחי ועוצם ידי עשיתי לי החיל הזה, ואביהם לעומתם בקול דעש גדול, שלי שלי הוא ושלכם שלי ואתם כולכם שלי, בנים אתם לאביכם, וכל עודני יהי הכל שלי. אבל מה יעשה וקן רפה כח מול שלשה בניו גבורי כח, המה גצלו את

הבית, וכל אחד מלא אמתחתו באשר יוכל שאת, רק עוללות לקט ושכחה נשאר לאביהם האמלל, אשר לעת זקנתו וכלות כחו נשאר גלמוד מאשתו, עירי מבניו אשר עזבוהו, זנקי מכספו ורכושו אשר רכש בדמי לבבו כל ימי חייו. למען הקל מעליו משא מצוקות גפשו בחר לו סמי-מרפא לרפאות תעלה, אשר לא מפי רופאים שמע שמעם אך מהשכלתו המובה, כי היה רופא מומחה על פי נסיון. כוס תנחומים שתה לרגעים מצנצנת אחת גדולה, וככלות כלי הבית אשר הכל נתן בערבון ואשר היה לברות לשני הרפואות האלה, הואיל להשיג כסף בנשך לקנות בהם סמי-מרפא רפואת הגוף והנפש.

מעשיו אלה העלו עליו חמת בניו, וכדי ביוון וקצף היה להם לראות את אביהם לעת זקנתו ירד פלאים במעלת רוחו. האם לא לחרפה יחשב ואת לבניו אנשי שם עוסקים בצרכי צבור באמונה, קוני מפתיר, ומוכרי נפשות? אבל ביותר נגע ללב גבריאל כי איסטנים היה מפונק מנוער ולא יכול להביט און באביו, וגם תרד על נחלת אבותיו פן תהפך לזרים בעד משה ידם; או השכיל לעשות, כי קדם את פני אביו בשמחה ויכן למענו כרה גדולה. אבי חיי רוחי! דבר אליו גבריאל ברחמים גדולים, עזב נא מעשיך למדת רוחנו ובוא אל ביתי ומנחתי, כל מחסורך עלי וכל מוכי לא אאציל ממך. והאב הרחמן התגלגלו רחמיו על בנו האהוב לו מעוריו, ויען ויאמר, אנא בני שא נא לפשע אביך המחולל בעונות ופשעים אשר עצמו מספר, חמאתי עויתי ופשעתי לפניכם ולפני אלהי ישראל, גדול עוני מנשוא, אספני אל ביתך; בני בני, מביתך לא אמוש, מקור הבית וחוצה לא אצא, אומר בתהלים ערב ובוקר וצהרים ושב ורפא לי — ובדברו הודיד כנחל רמעה.

— אבל אבי! הן לא אפונה כי רבים נושך והם יקחו את ביתך לבשתנו ולחרפת לבבנו, ובכן הוא נא אתי אל בית-המשפט, ותתן לי כתב מאושר ומקיים כי הבית וכל אשר בו לי הוא ואין לזרים חלק אתי.

— אנא כחסרך בני — כל עצתך אמלא — ולא אחר לעשות כדבר גבריאל, ובשובו מצא שלחן ערוך וברה גדולה עומדת הכן על השלחן, שניהם ישבו לאכול בשמחה ובשוב לב, ונה שבע רצון מסצבו החדש, כי ארוחת תמיד יתן לו מאת בנו אשר נתת שולחנו מלא דשן. אבל שמחתו זה! נהפכה למרות פתגים בקרבו, כי אך לקח כף אחת מהמרק אל פיו הוציא קול מר צורח ויתעה בקיאו, אש לא גופה בער בקרבו כשתי שעות וימת לשחת.

כלי תפונה יבין כל איש כי לא כמות כל אדם מת נח, אך בעזרת גבריאל אשר שם בברותו ראש, ומות בסיר היה. עצת גבריאל קמה ונהיתה, כי קם לו בית אביו לאחווה, ובלב שוקט וכומח ברך „ברוך שפטרני" על מות אביו, וישב לו בכרכתו אשר ברך אביו לפני שנת מספר. כבוד גדול עשה לו כמותו גם בכה יבכה ודמעותיו על לחיו לעין כל, ובכבוד הובל לקברות וחסגור הארץ בעד נח.

ויהי ממחרת והגושים באו וישימו חותם צר על בית נח, או הגיש גבריאל כתב תעודתו מאושרת ומקיימת כי לו הבית, ובהיות כן החלו להתחקות על שרשו, עד אשר יצא תעלומה לאור כי גבריאל השחית עץ בלחמו; ויחנמו את אביו ויבוקש וימצא כי אמנם כן הוא, וכראות גבריאל כי כלתה אליו הרעה שם נפשו בכפו ויברח חרש מן העיר, עשוף בשמלת אשה נמלמ, ועקבותיו לא נודעו.

כצפור נודדת נדד גבריאל מעיר לעיר וממדינה למדינה, גם שנה מעמו ממקום למקום, שם למד לדעת ארוחת תבל וההלוכות הרמיה על ארץ רבה, ויוכה לדעת כי לא על גנבת הסוסים לברדה תחיה הרמיה בעולם, וכי גם בהיכלי גדולים וטובים, שרים זהב להם, יראים וחכמים המצא רמיה קן לה, והיא משחקת ברום עולם המעשה; על כן

מצא לו לנכון להתחפש באדרת אמונה ומסוה היראה על פניו, ויסע מעיר לעיר, והוא גם הוא האיש אשר מכר עפר קודש בבסלון בשם „איש ארץ ישראל“. ומעתה הראינו לדעת כי דוד לא שנה ברואה אשר צוה עליו לעזוב את העיר, וגם גבריאל לא שנה ברואה באמרו כי בית דוד יעלה על המוקד. כן התהפך תמיד מטמה לנחש ומנחש למטמה, ואחרי כן התחפש לאיש סוחר חסיד ישר ונאמן וימצא לו מקלט בבית-הלל בפקודת הרכי איש עצמו; וגם חרך רמיה צידו, כי הצליח לסכסך איש באיש וגם הקים משחית לחבל לדוד ולכל האנשים משרתיו, וישאר הוא לבדו ארון לבית הלל ומושל בכל קנינו, וכל אשר חפץ עשה וימלא חוריו זהב ומעונותיו טרפה בעצם היום, ותחת אשר עד כה נרד שנה מעיניו לעשות זר מעשהו באישון לילה ואפילה, עתה יעשה מלאכתו ביד רמה לעיני השמש באין מכלים דבר.

אבל הנוכל לא מלא ספקו כמו אלה, ויגמר אמר לשית קציר לכל בית הלל, בחלק שפתיו ומרמת ערומיו סבבוהו בכחש ברוב ענין, גם הצליח להשיג ממנו שמרי חוב כתובים וחתומים בעצם ידו על חמשים אלף כסף, נוסף על הכסף אשר בידו מאתים אלף, באמרו כי ברכת הבית גדולה מאד, ועוד מקור אחד נפתח לפניו, סותרים גדולים יבואו שעריו לקנות סחורתו, ובכן אגם הוא להרחיב גבול מסחרו ולפארו פניו מועדות הפעם. הלל האמין בו אמונת אמן, ולא התבונן אל דרכיו ועלילותיו, כי נחלים הוא הותת על ראשו; ויצר גבריאל את הכסף והשמרות ויסע מעבר לגבול לערוב מערבו, לשמחת לבו ולשמחת לב הלל אשר לא ידע כי איך נכון לצלעו.

ויהי ביום השלישי בנשף בערב יום, כל בני בית-הלל נמו שנתם, והנה פתאום קול דופק בליל בחוק יד, פתחו! הודלת נפתחה, ואנשים נודדים מבית הפקודות פרצו הביתה, והפקיד בראשם, וגם נסבו על הבית סבחוץ ויבהילו להביא את הלל לבית-מסחרו, ויחפשו בנרות, ויבוקש וימצא כי הסחורה לא נתרמה ממנה תרומת סכס הגבול, וישמש חתם צר על הסחורה, ואת הלל צוו לחתום על כתב האשמה ויקחו את הסחורה וילכו.

היו קפדה! — ועק הלל — חץ פתאום מאין בא, אין זאת כי אם דוד רגל על לשונו להשיב לי נקם נקמת כבודו המחולל. אבל אל ישמח איובי לי, יבוא נא גבריאל לביתי לא ישקום ולא ינוח עד אשר יוציא כאור משפטנו וישועה קרובה לבוא.

אחרית הלל.

המקרים המעציבים האלה נגעו גם ללב חמר הרכה והעטונה, פרץ על פני פרץ פורצה; עוד לא נרפא הפצע הפתוח לרוחה בקרב לבה עמוק, מאשר דודה הישר גורש בחרפה מבית אביה ומטה לחמו נשבר, והנה שבר על שבר נקרא; לא אחת הוכיחה חמר לאביה צדקת דוד ויושר לבבו, ותעביר על פניו את כל הטובות אשר גמלוהו לפניו, ואשר עשה עמו חסד לאלפים, אבל כל דבריה היו כקצף על פני מים, ועוד הועילו להותה, להעלות עליה חמת אביה על אודות האהבה המסותרת בינה לבין יוסף בן דודה. לא אחת הוכיח אותה על פניה לאמר, בתי! איך היה לך מצח אשה זונה לדרוף אהבים? אוי לי! התחולל בדאגה, גם הוציא מפיו דבר מר מי יודע אולי בתי... ואם כן אפוא התעמוד לבה לרבר דבר בעוד אשר ערלה אונו משמוע, ומה גם בידעו כי אהבת חמר לבית-דוד היא אהבה התלויה ברבר, ובעקבו כרוך גם השנאה לגבריאל. בתי! קרא הלל, אחת דברתי, כל עורני בחיים, כל עוד נשמתני בי ורוח שדי תחיני, לא אעזבך לנפשך לתת יד

לפושעים ולשמור ארצות פריץ. לא אניחך ויהי מה! אני מפחיתך ורבותיך, ולי הצדקה להמותך לחפצי, ארפא משותבך אם תאבה ותמאן, ובכך אל תוסיף לדבר אלי מאומה, לזרות מלח על פצעי, והיה לא תהיה.

פקודת אביה שמרה רוחה ותתן בעפר פיה ולא הוסיפה דבר עוד, אך בבוא כשואה פחדם בליל בלהות, כי לקחו כל אשר להם ויציגום ערומים, לא עצרה ברוחה עוד ותריד בשיחה ותיבב ותקונן. קץ הפלאות בא, את הכל ראיתי בעינים פקודות גם הגדתי את האותיות לאחור, זה כמה העידותי כך אבי השמר מלכד רגלך, ואתה שחקת לאולתי ותתנני לבת בליעל; עתה עיניך רואות פידך כי כבר היינו מרף לשני הכליעל, אוי לנו כי נגזרנו, כל הון ביתנו לקחו השודדים, וגם נחלתנו האחת תהפך לזרים בעד משה ידם, כי עוד חמשים אלף כסף שטרות הוצאת מידך, מהיכלי עונג ושכיות חמדה נלך לנוע באחת הפנות האפלות, לחבק אשפתות, אובדים סבלי לחם וכסות בקרה, ארץ ארץ פצי פיך ובלעני, כי למה לי חיים מרים ממות.

— בתי! — ועק האב האומלל, כי דבריה קרעו את לבבו — בתי! הרגיעי רוחך, שובי הנחמי, הנושים לא ינעו עדינו לרעה, עוד יש לנו רב כהנה וכהנה בידי גבריאל, הוא יביא סחורה למכביר ויעמיד בית מסחרנו על כנו הראשון; קוה אל ה' כי הוא ישיב לנו כל חסרוננו.

אין תוחלת ותקוה — קוננה תמר — אם גבריאל פרס מצודתו על הנשאר בביתנו, לא נוכל לקוות עוד כי ישיב לנו את אשר בידו.

— חירות לי דבריך בתי! למה תחשוד בכשרים, ומה מצאת בו עול?

— עול? האם אין די כי נצל בית-מסחרנו, האם שודד לילה לא עול הוא?

— חירות לי דבריך שנית, פליאה דעת ממני מה בצע לגבריאל כי יכנו בלשון ויסגורנו בידי בעלי הפקודות.

— לא בעלי פקודות היו, אך משרתי עושי רצונו הם, חברי נגבים כולם; אבי שמעני כי מישרים אשפום.

— אנשים לבושים בגדי שרד, חברי נגבים, השמעת? חי נפשי כי השנאה מדברת מתוך גרוך, ואם אמנם כן למה התרשת ולא קראת לישועה.

— הוא הדבר אשר הראני לדעת מי הם, כי בחפצי לרוץ לבית הפקודות נסב עלי האנשים ולא נתנוני לצאת חוץ, ואם אמרתי אתן בקולי הראוני כי ישימו מחסום לפי.

— שקר בפין בתי, השנאה הכבושה תשיאך לחרוץ עליו משפם מעוקל כזה, ולחה דופי באיש היושב לבמח אתנו, לו היה כדבריך לא צוה לי הנבי לספחהו אל ביתי להיות לי למקש?

— אם בעיניך יפלא, בעיני לא יפלא — אמרה תמר.

— שימו מחסום לפיך בת בליעל, דבריך מזה וקטב (דברי דוד הם, עפרא לפומיה!) אוי ואבוי.

— למי אוי למי אבוי — ענתה תמר — לצוררי רוח כחפניהם, המשמרים הבלי שוא ומוסר הבלים, אך טוב וחסד בראשיתם ואחריתם מרה כלענה.

— הדברים ירדו חרדי לב הלל, אף כי פג לבו מהאמין בתמר, בכל זאת ידע מרת נפשו, כי פחד פחד. נרעש ונפחד הלך בחדר הנה והנה רצוא ושוב, ותמיד נשקף בעד האשנב לראות מהי יבוא נושא המכתבים ויביא אגרת שלום מגבריאל, כי הכל שלום ואמין ופגע לא קרהו.

— אבל אמנם תמר לא שנתה ברואה, כי בעוד אשר חכה הלל לאגרת שלום, והנה

שמועה לא מוכה הגיעתהו: כי גבריאל נתפש ככף אנשי הגרודים מבית הפקודות, הסחורה לקחו ואותו שמו בבור — או כעטוף לבו נפל כהלל ויתעלף.

ברוב עמל וגייעה הצליחו להשיב נפשו לתחיה ויפקח את עיניו, אבל מחלה אנושה; ומה נפלאה היה לראות כי תמר לא הוסיפה להוריד גמפי דמע ולא התאוננה במר גורלה באסון האחרון אשר הכביר, אך ישבה על יד ערשו וכמועצות ודעת כלכלה מחלתו, דרשה ברופאים וביד חרוצים מלאה פקודתם. בעוד שבוע ימים אחרי אשר הלל נפל למשכב, והנה בקול שפל כאוב מארץ, שאל את בתו, האם שב גבריאל מדרכו? וידברו חליפות אודותיו, והנה המבשלת שלחה ראשה החרדה ותאמר בא גר — גבריאל בא, מרחוק נראה לי הולך וקרוב אלינו. עד ארגיעה והנה גבריאל בא וראש לו חפוי וישב על יד ערש החולה, והוא מוחה את הרמעה בצדקת חנף.

— למראה פניו המפיקים זועה שקר ותרמית, מהרה תמר לקום כי גועל נפש אחזתה, ותעזוב את החרד ותשלח את אמתה לקחת עמדתה.

וגבריאל פתח פיהו ויאמר, אדוני! הלא תבין כי צרתי כפולה ומשנה שברון הגיעני, גם משה לחמי נשבר, עני אנכי ובכפי לא דבק מאום ולא חשכתי ליום רעה, אף לחם לחדש ימים, ובכל זאת אודה לה' חסדו כי נמלאתי בעור שני מידי השומרים אשר אבו להסגירני בידי השופטים.

ארורים הם העובדים אשר ממשמרת כהונה ימצאו לחמם, בברכת אדוניהם ובהצלחתו לא יתערבו ואכלו את חמם לחם לפי המף, ובאסונם יקחו חלק בראש, כי בעת יוסרו מכהונתם לא ימצאו לחם ליום או יומים, אך משענת קנה רצוץ בית-חיים כמוני היום. אבל דע נא אדוני, הוסיף גבריאל לדבר, חסדך עמדי חרות על לוח לבבי כתוב בעט ברזל ויהיו לזכרון בין עיני תמיד, מי יתן ויאריך ה' ימך ויוסיף לך שנות חיים. אך... באלהים נשבעתי כי כל עוד נשמתי בי לא אעזוב את כתך את חסד, כחסד אשר עשית עמדי אעשה עמה, לאב רחמן וחומל אהיה לה, ואולי לעת מצוא ארים קרנה כבדו כאשר יטיב אלהים עמדי — ובדברו לא גרע עיניו מהלל, ויקו למענה תודה ולהפקידו לאפיטרופם ולמשגיח על בתו.

— אבל אבי שבשמים חי! — ענה הלל — והוא יהיה לאב לבתי, בידו אפקיד רוחי ונשמתי וחי בתו והליכות עולמה, הוא אבי יתומים ועליו השלכתי יחבה ולא לאדם בארץ.

— כמדקרות חרב ירדו הרברים בבטנו, כי יקום כסלו אשר אליו כונן חצי מבטו מכבר. במבוכה גלויה נשך שפמו, לדעת מדוע נהפך לב הלל עליו, אך הלל מרד לתת אות לצאת כי השנה תקפתו.

— גבריאל עזב את חדר החולה מלא רגשי קצף מהול בתונה, ותמר באתה ותרא והנה בידו פסת נייר אשר התאמץ להסתיר תחת הכר בבואה, ויאמר, תמר בתי! שלחי לקרוא לי את דוד אחי הנה, ואולי באו בניו מבית-הספר מעיר הפלך יבואו גם הם; אראה נא אחי מרם אמות.

דוד מהר לבוא, וחורת מות כסתה פניו בראותו את אחרית אחיו הנוראה, ואת הרעה אשר הגיעתו מיד איש נוכל אשר דכא לארץ חיתו. החולה התאמץ בשארית כחו ויחזיק ביד דוד ויאמר: אחי הרבה הסכלתי עשה נגדך, עון על פשע הוספתי, אך לא מזדון לבי עשיתי כי ברוב אולתי שגיתי, כל ימי צבאי העייתי כשה אובד בהבלים אין מספר למו, שמתי מר למתוק ומתוק למר, אנשי רשע בשקר תרמיתם גנבו את לבבי ויילכוני שולל כל הימים, עתה רק עתה ביומי האחרון באה חכמה בלבי ואכיר עותתי, אבל הנעשה אין להשיב. ועתה אחי מספר רגעי חוצצו, והרבר אין בי, ראה נא בידך

אפקיד אוצר כל כלי חמדותי בחיים, הוני ורכושי, היא המר בתי, שים עינך עליה, ואומר לדבק מוב עם בנך יוסף, סמוך לבי במות בך אחי. אך אחת השמיעני מרם אמות כי תמלח לעוני.

עוד לא כלה חוד לאמר „מלחתי כדברך“, והנה קול נחרת הגרון נשמע ויוגע וימת הלל מות ישרים.

שלוש עתות חנה בימי חיי גבר: הילדות, השחרות, והזקנה; הן הנה שלש תקופות בחקי החיים — תקופת הרמיון, והשכל, והיאוש. בהם יתהפך האדם כחומר חותם וממצב למצב ישתנה בענין זר ומפליא ובריאה חדשה יברא. „הילדות“ היא תקופת הרמיון, בה יראה את עולם הרמיון משחק לפניו ככל עוז בצבעים מזוהרים; התולדה תשורר באונו שירים נעימים וערבים, כמו אם רחמניה לבר במנה, על ערש התקוה תישנהו ביעודים טובים אל העתיד, מירות כסף ומגדלי ענן תציג לפני רוח דמיונו, פתלומות נעימים יבלה חמדת הימים האלה, ויפן בה וכה וייקץ והנה חלום. הו! חלום עובר, הוא ישיב אל נפשו, מה שונו פני הדברים ועולם אחר הוא רואה, והוא „השחרות“, תקופת השכל; בו שאלת החיים תכבד אכפה על איש, רחיים בצוארו לפחון קמח לכל הנפשות אשר ברגליו, זבאין קמח תפוג תורה ורק שאלות יקחו עמדתה, עיניו יראו נרות במדר העולם, ואיה אלהי המשפט? שואל לרגעים, ברוב עמל כעס ומכאובים יעברו ימי הביניים האלה והנה תקופה חדשה באה — שער לבן צמח בו והדרת „הזקנה“ חופפת עליו, כבוד והדר תעמרהו; אפס כרקב בעצמותיו יבוא בקרבו שם הכבוד הזה, כי כאורח הפונה לעבור יחשב בחברת האדם. האמנם קרב קצי? יאמר, הלא עוד לא כליתי מלאכתי עלי אדמות, עוד לא אכלתי במטובה ולא לחמתי במנעמי חלד; אבל אמנם כן, שמשו נוטה לערוב, כחותי כלות ולאות, ותם לריק כחי בעולמי בדאגת הבל, עבודת עבד עברתי, עבודת רעים, עבודת התולדה לבריה, עבדים אנתנו להתולדה, את עבודתה אנו עובדים כי לכך נוצרנו, וצר כתנו בפרוק עולה מעל צוארנו; כי מה יתרון לי מכל עמלי? לא רעיון טוב ולא מחזה יקר ולא ידיעה נכונה רכשתי בעולמי, אך הידיעה האחת, כי הכל הבל.

נתבונן נא על חמר הרכה והענוגה, צפור דרוור היתה בעוד איתן מושבה בצל הזרים ומורים, הגצה כפורחת ברב מוב ואושר ושמחת עולם על ראשה, בגדלות ונפלאות ממנה הלך רוחה, היא היתה כפורסת עלי נבל התולדה כאשר בידה טובה, ותתלום תלומות בהקיץ, ותבן לה ברמיונה היכלי עונג עם סגולות מלכים, איך יחד את אהובה יוסף תשב שלובי ידיים מתרפקים באהבה, וקרנים מידה לה להאציל מהורם וטובם על כל בני האדם תחת השמש, על כל איש נקשה ואובד, מצוק ומר נפש, להסיר חרפה וקללה מכל האדם, לגהות סהם מזור ולא יוסיפו לראבה עוד, ועוד כהנה וכהנה התברכה בלבבה לעשות, להפך את העולם לעדן נן אלהים, והיא תהיה לבית-אלים, סמל דמות החיים והטוב. אבל מי מלל כי מתועפות מרומים תפול משמים ארץ, כשבר נבלים גשברה, נשפל רום עיניה והיא מר לה; ימי „השחרות“ באו וחיוונות הילדות הטובים כלו בענן כלו.

* * *

חיוונות חמר אמנם באו, עוד לא תמו ימי האבל והבכי והנושים באו מארבע כנפות הארץ, כפרץ רחב אתיו עזי פנים ועזי נפש אשר לא ידעה אותם מתמול שלשום. בסופה ומערה באו יחד עם שליח בית-המשפט ויעצו אל השלל, הם מגישים אליו כל דבר חפץ והוא כותב וחותם, וגם על הבית שמו חותם צר ועיני חמר רואות,

לכה נהפך בקרבה ויהי לאבן, רסיסי דמעה לא נראו בעפעפיה כי כבר נחרב מעינה יובש מקורה.

כאב רחמן וחומל, מהר דוד לאמוף את תמר אל ביתו טרם ראתה את החויון עד קצו, גם מצא תרופה למכתה להקל משא יגונה אשר לעפר סות ישפתנה, כי נגן דוד בכנור, ובפיו ישיר בשירים בשפת עבר, תריווים נעימים ומושכלים, והיה כמנגן המנגן, זרם דמעה פרץ מעיניה שמף ועבר ושב ורפא לה; בזאת מצא און לו כפעם בפעם להשקיט מערת רוחה אשר כים נגרש, כנור נעים עם נבל ושיירי זמרה בפה היה לה למעין ישועה. הרמעות הם מעין ישועה לכל איש מצוק ומר נפש, יסירו המועקה וכבוד האבן מעל לכבו, יפזרו העננים ואור כהיר בשחקים יראה.

יסורים של אהבה.

ימים מספר עברו וקול תרועת שמחה הקיפה את העיר, שמש הקהל רץ כצבי מבית לבית ובידו מגלה עפה, אשר בה נקבו בשמות כל בני העיר קרואים לגבריאל על ראש שמחתו, כי מאתים אלף זכה בגורל, ובתוך קהל הקרואים היו גם דוד ותמר, ויראם לדעת כי לבו טוב עליהם.

דעת לנכון נקל כי השמועה הסיפה לענות נפש תמר, כי נגלו לפניו כל נכליו זמזמותיו, וגם כי בידעה נאמנה כי מטובם ינוב, ומחורבנם ההמלא, מאתים, ומאתים אלף; זבהתחמץ לבבה נפלה על המטה באין אונים כי גדל עליה הכאב מאד.

אולם מי האיש אך אפים כגבריאל כובש כעסים וחומל דלים כמוהו, הוא לא העיר כל חמתו על דוד והמר כי הראו לו שגאה גלויה לעין כל, ולא באו על המשתה ביום שמחת לבו; הוא לא קפץ באף רחמיו מבת אדונו, ולא עמד מרחוק ביום שבות זרים חילה, כי אחרי ימים רבים — בעת אשר נדבקו מודעות בכל פנות העיר כי בית הלל עומד להמכר, שלח לקרוא לתמר וידבר על לבה דברים טובים ונחומים, ויבטיחנה כי בכסף מלא יקנה את הבית וכל אשר בו וישיב לה כל כבוד בית אביה בעצם תמו.

כחולמת בהקיץ היתה בדברו כל אלה, אף פחד ורחב לבבה בקרבה, כי לא ידעה עד מה זמה שרש דבר נמצא בו? ותשתחוה לו לאות תודה ותפן לצאת.

— אבל כתרי לי ועיר, עלמה כבודה, אמר גבריאל, ויתרפק עליה באותות אהבה, זמה הגמול אשר תאמרי לשלם לי חלף מוכתי וחסדי אשר אעשה עמך? ובדברו לא גרע עיניו ממנה —

פני תמר האדימו כתולע, לחייה כשני תפוחי זהב הצהילו אל עבר פני גבריאל, אשר האהבה יוקדת בקרבו כיקוד אש, כנציב שיש נשארה על עמרה והדרב אין בה.

— אך למה לי להג הרבה — הוסיף גבריאל לדבר — אביעה לך רוחי גבירת, אניד ולא אכחד, כי זה כבר רוחי גחלים תלהט לאהבתך כי עזה כמות אהבה, ועל כן מסבות התהפכתי בתחבולותי, הייתי אין להעשיר רק למען השיג אותך חותם תכנית כל הוד ויופי, גם את אשתי שלחתי מעל פני לפנות מקום לפניך, הא לך כבודה, כל לכבי וסודי הכמוס מרבבות אנשים, ובך חסיה נפשי כי לא תבישני משברי, האף אין זאת?

— הן הן יסורים של אהבה — נאנחה תמר מקירות לבה — ואגלי זעה כמו פניה.

— גבירת! הוסיף גבריאל לדבר תחנונים, למה תחשה ממני הלא ערום לכבי נגדך, בלעדך עולם חשך בעדי, כספי וזהבי אבני אופל וצלמות, והפנינים צנינים בלעדך, אלך

גפשי תערוג, וראי כל טוב ביתי כי בו כפלים מאשר לאביך, אמרי מלה כי לי את, ונחלה בלי מצרים תגחל.

— היו עונות חרב — דברה תמר רהת — הלא הארץ תרגו תתני לבלעני, כי למעני בגדת באשה נעורוך ותשלחה מעל פניך.

— את אשתי כבר גמרתי אמר לשלחה מעל פני; הכרתי מעכריה, כי הומיה היא וסוררת, ועוד תפור דרכיה לורים.

— ומי ההיר לך לבקש אהבה? הלא שפתיך ברור מללו כי תשנה באהבתך לעלמה זרה כמוני.

— לו יהי כדברך כי ענבתי על עלמה, ולו גם חבקתי חיק נכריה לא גדול עוני כנשוא, כעון אשת איש אשר תפור דרכיה לורים, רבים חללים תפיל ועצומים כל הרוגיה.

— אבל אשתך חפה מפשע, ולמה תטפול עליה חטאות ותשלחה בתרפה לבית המשוגעים, עון פלילי הוא —

— הלא נגלה רעתה בקהל ותעטה עלי תרפה — ענה גבריאל.

— העיני אנשים תנקר, גבריאל! כאופן בעגלה תתהפך במלים ותשנה דבריך בין

דגע.

— אל תצדקי הרבה כבודה, המרס תדעי כי לכל איש הצדקה לנרש את אשתו בלי

עון ופשע.

— נשים, נשים עבריות! — דובבו שפתי תמר כמתיפחת — ארורות הנה בעולם,

חיהן אינם חיים, שבע ביום עליכם גברים לברך „שלא עשני אשה“, כשפחה חרופה או מקנת כספיהם המה נשוהיהם אל כל אשר תחפצו תמון.

— ובכל זאת, הן לא תשיבי פני, ותוחלת לא נכובה תוחלתי?

— הלא ספיק הוצאת מלים, ומי לידי יתקע כי לא תמצא עוד אחרת נאה ממני? —

— אנה הלך רוחך תמר, אוצר כלי חמדה כמוך לא ראיתי בתבל, עלמות אין

מספר ראיתי בדרך מסעותי, אבל הכל היופי, ואת כמוב מעמך קנית את לבבי.

— אבל עזבני לנפשי — אמרה תמר — הן קצרה נפשי בעמלי היום, הרף ממני,

אגוח מעמלי, וארע מה להשיבך דבר.

— ידעתי! — אמר גבריאל — ידעתי כי נפשך תערוג אל הילד המסכן בן דורך,

עוד יעברו עליו יובל שנים בלמודים, ואחר יעבוד בעד כבר לחם, הלא לא חרש הוא!

— כעת מחר שוב אשוב אליך — אמרה תמר — עזבני לנפשי, ועתה ראשי עלי

כנלגל, לבי סחרחר, עזבני, עזבני ארון נכבד, שוב אשוב אליך.

— לבי בשם ה', אך דעי נא כי אליך כלתה נפשי ובעינים כלות אחכה בויאך.

— הדלת הסגורה נפתחה, ותמר אחזה בכפות המנועול ותמהר לצאת.

— ברגלים מטהרות לרוץ, באה תמר הנהלאה אל בית מנוחתה אל דודה.

— איה אפוא היית בתי זמן רב כזה? — שאל דוד — האמנם בבית גבריאל? ואני

דאגתי למענך ומנוחתו נגולה.

הה! הייתי... ותשאף רוח כתנים, הייתי בכל רע בבית גבריאל, אך יצאתי

לרויה... הנבל הזה סחרפק על אהבתי בכל תקף, שפך כמים לכו נגדי, גם אמר כי

בלעדי עולם חשך בערו.

— מי יתן והיתה כזאת — אמר דוד בשחוק נעים — אבל האח אורו עיני, עתה

מצאתי חידתי על אודות אשר העליל על אשתו זה לא כביר — גם או אמרתי בחפוי, כי

מומות יחמוס עליה, עתה נגלה סודו כי בשלך כל הסער הזה.

— בלבי תבער כמו אש — הוסיפה תמר לדבר — דמי בקרבי כסיר ירתחו. הוי עול!

הזו בוגד! איש צד ואיב אשר בִּית־ראבי הכה חרם על יושביה, הוא נועז לבקש אהבתי, אי שומו שמים, פני האיש כפני הכלב, ולא ידע בשת, האין זאת דודי? אבל דע נא כי אם אין די לצרותי עתה, הנה עוד מצורות וחרמים נכוננו לי מאת הבליעל הזה השגנה באהבתי, ואם אשיב פניו ירדפני עד חרמה ויעולל נוראות לנפשי.

יום הולך ויום בא ותמר עצורה בכיתה לא תצא החוצה מטרפפת על דודה, גם לא גרעה שיחה ממנו לבקש עצות להנצל מחמת גבריאֵל המציק, ודוד גם הוא התאונן כי ארכו לו הימים אשר בניו עצורים בכית־הספר, יום לשנה יום לשנה ישתרע בעיניו. הה! מהי ישלים חק למורו, מתי יבוא, ויראו עיני באהבת כלולותיכם לעת וקנתי.

— שמחני כימות עניתנו, קראה דבורה במועל ידיה בשפותה את הסיר, הן כלו עיני מיחל, להבייל את בני אל החופה, אבל לישועתך קיחתי ה'!

עודם מדברים חליפות והנה פנים חדשות בא הביתה, רבי שלום שרכן הופיע בכל כבודו והדרו, הדור בלבושו בבגדי שבת, ומסולסל בשער, הוא נלעג לשון ומחיר לדבר, ובדברו ינענע בידו מוליך ומביא מעלה ומוריד כאשר יפרש השוחה לשחות.

— צפרא טכא, רבי דוד, אמר השרכן בבואו.

דוד קבלו בסבר פנים יפות כדרכו תמיד ויש לו כסא לשבת, ויאמר מה יש לך טוב לדבר?

— אנכי — אמר השרכן — חי נפשי כי לא אשקר, אנכי לגבריאֵל איש סודו, אנכי באמונה ככן בית אצלו, הוא לא יעשה דבר בלתי אם יגלה לי סודו, והוא גלה לי רו כי חפץ בחמר בת אחיך; הצעתי לפניו רבנים, גבירים, גדולים, וטובים, והוא באחת בת הלל. יעשה מה שלבו חפץ, ארתה היא כי, לי ומי תהיה אשתו, בתולה בלה וערומה, או יפה כלבנה, לי מה לי ולצדה, לי רק שכר השרכנות, בביתו לא הייתי בלתי זה היום ולא אוסיף לראותו עד עולם, האף אין זאת דוד?

— מישרים תשפוט — ענה דוד בשחוק עצור בעצמותיו.

— הלא זה דברי תמיד כי מפתח שפתי מישרים, מישרים אשפוט בכל עת קולע אל השערה, רק אתה דוד תבין לשכל מלי; הצעירים קלי הדעת ילענו לי באמרם כי אינני מוכשר להיות שרכן, בלי תפונה כי דובר אמת אנכי, איש מעולם העבר הנני, כפי כן לבי שוים.

השעה משחקת לפני — אמר השרכן אל לבו — בשעה טובה ומוצלחת — התם דבריו — ויקם מלאו קומתו ויפן ללכת.

אבל עד ארגיעה שב על עקבו ויאמר: העיקר שכתתי, לשאל חוות דעתך ברור, ומתי יהיו התנאים למזל טוב?

— לכשירצה ה' — אמר דוד — אבל הגד נא 'שלום' מי שלחך הלום?

— מי שלחני? גבריאֵל!

— ומה היה הרברים אשר שם כפיך?

— אמאם את הבעל גאווה כשמימת — ענה ואמר השרכן — זה כמה באתי אליו בדבר שדוכים, והוא בכל עת יצא למולי באולם הבית וישלחני בחרפה, באמרו כי אין לו חפץ בשדוכים; אך היום באתי המסדרונה בלאט, הלכתי על בהונות רגלי ואירא לנפשי פן יעיר כל חמתו עלי אשר נועותי לרמוס חצרוי שנית.

בבואי ואשמע והנה קול דברים מעבר לקיר, אנשים מדברים חליפות, קול גבריאֵל הוא זה, והשני מוזר לי, ואשמע את הקול המוזר מדבר, הן תמר נתן לך כתף סודרת, ועצתך לא תקום ולא תהיה — והנה קול גבריאֵל למולו מרעים, יהי מה! ארת נשבעתי כי תמר תהיה לי לאשה, אעקור הרים, אהפוך את כולם לתהו ובהו, ותמר לי תהיה. צפנתי

הדברים בלבי ואבוא הביתה והנה גבריאלי לקראתי בתלונה, הלא הגדתי לך כי אין חפץ לי בשדוכים.

שדוך טוב, אמרתי לו, אך שאני כמעט רגע — עם חמר בת הלל בת מובים ואשה משכלת! פני גבריאלי הפיקו רצון וישאלני הלכות דברים עמה? לקחתי דברים — עניתיו — ועלי להוציא הדבר לפעולות אדם. גבריאלי התמלא שמחה על כל גדותיו וישלחני לרבר דבר, ולהביא לו מענה לשון, ואחר צוני פעמים אין מספר להגיד לחמר כי בוא תבוא אליו בלי ישונה חיש מהר. ועתה רבי דוד השיבני דבר למתי יהיו התנאים?

— מלא חרש ימים ואחר אשוב לדבר עמך — ענה דוד — עתה אין עתותי בידי. רבות עמל השדכן להיות זריו ונשכר, ויעד בדוד למחר, סן תקדמנו אחרת, אך בראותו כי לא הועיל, שב בפתי נפש וילך.

השמעת דברי גבריאלי? — אמרה חמר אל דוד, בצאת השדכן — לא פחד שוא פחדתי, הנה הוא קורא לי לבוא אליו, ואם אמרה פיו עד מהרה יצא כברק חצו, ויעולל נוראות לנפשי, עוצה עצה!

— דוד בא במבוכה וילך בחדרו הנה והנה נאחו בסבך רעיוניו.

עורנו עושה כה וכה, וחמר לקחה עש וקסת, וחכתוב כדברים האלה:

אהובי! חיי רוחי ונשמתי יוסף! מה אספר לך אהובי, נלאיתי נשוא מצוקת נפשי; נוסף על הרעה אשר הריח עלינו גבריאלי עד הנה, הנה הוא צודה גם את נפשי לקחתה. הנבל הזה לבו ירחש אהבה אלי בכל תקף, וכל ישעו וחפצו למשכני בשחת רשתי; והאת ידעתי נאמנה כי אם איש כגבריאלי נצב לשמן לנו על דרך אהבתנו, לא תהיה לה אחרית ותקוה, ומה כחי כי איחל עוד לראות חיים עמך אהובי, ועתה אהובי בעינים ככלות אהבה אגרתך להשמיעני היום העוד עזרתה בנו, ומאין יבוא עוזי? ואם אין סלח נא לי בת נעות המרדות, כי עלה על לבי דבר מר, להפרד סמך לנצח.... אפס לא לנצח, אך נחשוך אהבתנו לעת אחרת, לעת אשר תחליץ נפשנו ממסגרים ובצורר החיים הנצחיים, מקום לא ישיגוני יד אויבים, שם נחלם באהבים, אהובתך לנצח!

מה רב כח האמונה, מה יקר חסדה, היא תאציל מרוחה גם על אלה אשר רחם ורה לה, בעת תפול התקוה מאפס כח לעשות מעשיה, תקרא את האמונה לעזר לה ותשוב לפעול פעולתה בלבות בני האדם; אחרית כל תקוה היא האמונה, ואם אין אמונה אין תקוה, אהיות תאומות הן מלדה ומבטן.

חמר אשר צללה בכל עת בתהום החכמה על אודות השארת הנפש, תדבר עתה לאהובה כדברים האלה? גדולים חקרי לב לפעולות נפש האדם, מי נתח אותה לנתחיה ומי תבן את רוחה, כל חכמי הנפש עוד לא באו לחקר תכליתה.

ביום השלישי מעת הריצה מכחבה, השחר עלה, וחמר אשר שכבה למעצבה כל הלילה אחוזה בסבך רעיוניה, אך עתה אחז השנה שמורות עיניה, והנה קול איש רופק בדלת ברב כח, כל בני הבית הקיצו משנתם נבהלו נחפזו, ודוד עמד על יד הפתח הסגורה על מסגר ויקרא בקול, מי אתה אלמוני? הלנו אם לצרינו? אבל אין קול ועונה, אין איש — אמר דוד — דמיוננו הוליכנו שולל.

— פתח ונראה — הן לאור לא יקום רוצח לארוב על פתח ביהנו.

— הדלת נפתחה, והנה יוסף שוכב על הארץ וכל רוח אין בקרבו.

הה! יוסף! נתנו חמר ודוד בקולם, הנה הוא מתעלף.

לקול ההמולה התעורר וישאף רוח כתנים להחליף כח, ואחר נתן בקולו, חמר חיי רוחי! האח חיה את רוחי ונשמתי? ואני אמרתי, אבר נצחתי, הה! מכתבך חמר רוחי ושיבני עד רכא, בהגיעו השלכתי מעלי את בגדי השרד, אף לא הלכתי לבקש רשיון מאת

המנהל מבית־הספר, אך שויתי רגלי כאילות אל תחנות מסל־הברזל, ולאשרי פגעתי ברעי, אדאלף", הגרתי לפניו כל לבבי, והוא אמצני כמו פיו לגמור את אשר החלתי לעשות, גם הלוח לי מאה כסף לחפץ זה; בבואי אל פתח ביתי עתה, הפחד אם אמצאך בחיים, כרעם תוחח הבה בלבבי ולא נותרה בי כל נשמה —

שעות אחדות נדברו רעים האהובים יחד, ואחר גמרו אמר, לבוא במסרת הברית בעוד יום הוא. הא לך אמי שמר בן מאה והכיני את הבריה — אמר יוסף — גם שלחי נא לקרוא את מאהבינו וידידנו הנאמנים, עשרה אנשים במספר, וכחיים הזה יצא הדבר לפעול.

— אך הסתר דבר — אמר דוד אל אשתו — הצניעי לכת, פן יודע לגבריאֵל ויסכל עצתנו, הביני את הבריה, ואחר נשלח לקרוא את הקרואים.

עצת יוסף קמה ונהיתה, וכו ביום קדש את תמר בחופה וקדושין, כדת משה וישראל. השולחן ערוך מכל טוב, הקרואים האוכלים למעדנים שבעו וירוגו משוב לב; אפס תמר מרדה בבכי, וגם עיני דוד נגרו בלי הפוגות, כי זכר כל המעשים אשר עברו עליו באו ויתיצבו כמו לבוש, וזכר בהו הנגה אשר אכל המות, וזכר אחיו אשר נקמף מתגרת ידי עריצים, וזכר הוגו ורכושו אשר עלה בתחו; חק חקק המבע, כי בעת שמחה, תגיה גם התוהה ממחבואי לב ותאסוף כחותיה להזכיר נשכחות, וחוג רעיוניה ישתרעו על כל יצור גו האדם.

החיוון בא עד קצו — הקרואים התפרדו איש לאהלו, והשמועה הקיפה את כל העיר, עד הגיעה גם לאוני גבריאֵל.

מי ימלל מצוקות לב גבריאֵל, כמהפכת סדום נהפך לגפרית ואש, ויועק ויתהולל כמשתגע בועס־אמו, רקע רגל הבה כף אל כף ונפשו ידעה לו.

שבעת ימי משה ושמחה עברו על יוסף ותמר, ובהתיעצם על צפונותיהם, גמרו אמר, כי גם תמר תכין אתו דרכה לעיר הפלך, עד השלימו חק למוריו.

בנשף בערב יום, כל אנשי הבית נמו שנחם בתרדמה נעימה, והנה קול דופק בדלת, פתחו! דוד קם בבהלה ויפתח את הדלת הנעולה, והנה פקיד בלויית אנשיו פרץ הביתה וישאל: מי כאן יוסף בן דוד צמח?

— אני יוסף בן דוד — ענה יוסף באמץ־לב — כי לא ידע כל און בנפשו.

— טוב הדבר — ענה השר — עמוד ולבוש ובא אתנו כי רק אותך נבקש.

— מה זאת ועל מה זאת? שאל דוד בתרדה.

— אוי לך, אב אויב — ענה הפקיד — בנך עלם מצואתו לא רוחץ, יערב לכו לתת

ידו בקושרים, ואתה לא גערת בו.

— אי שמים! — קרא דוד — מי יעז להוציא דבה על בני הישר ולעולל עליו עלילות

ברשע... אתן את נפשי לממיתים אם תמצא בו שמץ רופי, אך הצג לפני שומני, יבוא נא ויעידני.

— ומרוע ברח מבית־הספר? ולא שאל את פי המנהל? גם בנך השני נמלט ממרתו

גם הוא, ולא נודע מה שרש דבר נמצא בו.

— הו! בני שלמה ברח מבית־הספר? האמנם? אנא אדוני השר, השמיעני דבר

אמת איך נפל דבר, ואנכי לא שמעתי מאומה?

— גם אני לא אדע מאומה, רק אחרי אשר הקרנו בבית־הספר על יוסף — על דרכיו

ועלילותיו, השיבו לנו דבר, כי עולה לא נמצא בבני, צמח" עד הנה; אך אשר יוסף ברת

מבית־הספר מבלי שאל פי המנהל ולמחרתו ברח גם אחיו שלמה, זה יתן ידים לחשוב,

כי איזה דבר סתר הוצק בם, אך לא עת להאריך בשיחה, בוא נא יוסף אתנו. ובהתמהמהו

ללכת, האיצינו בו בחזקת הוד, ומדי עכרם הרגישו צורך מכתבים בחיקו, ויתנו אל הפקיד, ויקחו את יוסף וילכו.
דבורה אשת דוד התעלפה עד מות, ועמל הרופאים להשיבה לתחיה נשאר מעל; דוד ותמר נשארו לאנחות, פניהם כסיד הלבני, כי על כל דבור שיצא מפי הפקיד פרחה נשמתם, ותרב בבית דוד תאניה ואניה.

שומרת יבם.

אוי לך בתי, גדול כים שברך — אמר גבריא אל תמר, בעת שובו מעיר הבירה, ותמר באה לשמוע ממנו על דבר יוסף — בתי! מי יגהה ממך מזור ומי ירפא לך, האמיני לי כי מאד המו מעי לאהובך, ולבעבור זאת שמתי נפשי בכפי לענות בדרך כחי לעיור הבירה, למען החיש לו ישועה. אבל מה צר לי מאד עליך — הוא הלך בדרך לא ישוב, יאת עלמה צעירה מצרי שאל מצאוך, ותלאות אין מספר סביב שתו עליך; הן מלאת פני קלון, ובכל זאת לא אוכל לקפוץ רחמי ממך, רחמי כובשים כעמי, בשוי לנגד עיני תמיד מל ילדותך ואשרך בימי הנוער; ועתה סלחי נא לי אם אומר כי רוח עושים נמסך בקרבך, והוא יציג לפניך דמיונות בלתי מהורים אשר „מלחמת החיים” תקראם, וכגבור מלחמה תצאי לקראת נשק להכריע עצת האנשים הדורשים מובתך, בעוד אשר אין מלחמה ואין לוחמים, אך שלום מבית ומחוץ; את לבדך הסכות בנפשך כל אלה, האף אין זאת? היתכן דרך כזה?

— אבל כמה עקשתי הישרה, אדון נכבר? שאלה תמר, באשר באתי בבית עם בן דוד? האם אין לי הצדקה לתת ידי לאיש אשר אהבתיו סלה?

— במח עקשת הישרה, באשר שמעת או ידעת כי המלומדים בכתביהספר והחכמה, כל דבר בליעל יצוק בם, ואחריתם נכרתה בכל עת — זה מובע בננה, כי ענב על בתולה, וזה יורה כדור אל לבו בעד רגש כבוד, וזה ידו בקושרים ויפול במצודה. המה לא ימותו על מטתם מות ישרים, בנאותם וגאונם יכינו להם מוקשי מות בכל עת; האם לא לשחוק יחשב, כי עלם מצואתו לא רוחץ ישגה בהבלים, ויעיר קנאה לכבוש גוים וממלכות, האם לא לשחוק יחשב? כל השומע יצחק לו.

— הרף נא מלזרות מלח על פצעי, אדון נכבר, ודע כי האלהים בשמים רמים ישפוט, והוא רואה ללבב; אך הגד נא לי מה לקחה אונך בעיר הבירה על אודות יוסף? ומה אחריתו?

— אבל מה יתן ומה יוסיף לך כי תרעי אחריתו, אם כה ואם כה לא ישוב אליך עוד —

— הלא אסורה אנכי בכבלי העגון וצרורה אהיה עד יום מותי, ואני אוי לי, צעירה אנכי וחפצה בחיים — השכילה תמר להשיב דבר.

— אם באמת ובתמים תדברי ככה, הגידי נא לי אל מי מהמלומדים תפני עתה, ואשר בו במח לבך כי תהיה שאננה מפחד רעה.

— לא התמכרתי אל המלומדים — ענתה תמר — רק כל איש ישר — ישר בעיני.

— ואם כן אפוא יוכל היות כי גם אותי לא תשליך אחרי גוך, אם רק נפקחו עיניך

לדעת מה טוב.

— בכל לבי אדוני, אאות לחפצך, ולך הצדקה לדרוש זאת ממני, אם לך יהיה

משפט הגאילה, כי תגאלני מכבלי העגון.

— השבעי נא לי בשם דת קדש ובשם האמונה כי רק אמת יהנה פיך, ואז גדולות ונצורות אשמיעך.

— בי נשבעתי, וכל עצתך אמלא.

— אם כן אפוא הא לך הגליון הזה — ויוציא גליון מחיקו ויאמר: הלא תוכלי לקרוא בשפת עבר?

בידים רועדות לקחה הגליון, והנה כתוב וחתום ממעם שלשה רבנים, כי אחרי אשר דרשו וחקרו, הושם משפט מות ביוסף, והכל כרין וכהלכה על פי נברים מסחים לפי תומם. ועוד גליון שני פלפול ארוך על אודות „כתוב בערכאות פלוני מת“, והעולה משם, כי אשת יוסף אלמנה מאישה ומותרת לכל אדם.

תמר התבוננה בהגליון חליפות וחקרא בשום לב, ואחר הכירה ותאמר: אמנם כן חתימת ידי הרבנים דומים להתחזמות אשר ראיתי בצרור המכתבים לדודי, נברים דברי אמת, כי לו חי יוסף לא נאלם דומיה; ולא יכלה עוד להתאפק, והדמעות שמפו ועברו על לחיה, והיא מתופפת על לבה בקול דממה דקה.

— שובי הנחמי בתי, אמר גבריאל, בצלי כל צרה ויגון תשכחי, וכמים עברי תזכרם, אני אעביר כל טובי לפניך ואו תראי ונהרת.

— אבל אדוני, המרם תדע כי שומרת יכם אנכי מעתה, כי לא ילדתי לאישי. כחץ שגון נפלו הדברים בלבו ופניו חורו. אבל גבריאל כביר כח לב הבלוג על יוגנו ויוסף דבר, בתי עליך ללכת אחרי יבמך ותפפור ממנו בחליצה.

— הן הוא נעלם ועקבותיו לא נדעו.

— גם זה ידעתי, אבל אנכי באשר כל ישעי וחפצי לחליץ מססגרים, אמצאתי ואציגהו לפניך באשר הוא שם, המרם תדע כי ממני לא יסתר איש במסתרים.

— האמנם? — דוכבו שפתי תמר — אתה תציגהו לפני? אלכה ואבשר לדודי ואחיה את רוחו.

— תוכלי לבשרהו, אבל דעי לך כי עוד אביאך בשבועת האלה כי לי את ולי תהיי לאשה, חלף כל המזכות אשר אני עושה עמך.

— טוב הדבר, נשבעתי ואקיימה — אך הגידה לי לאן אני הולכת, איה מקום מנוחתו? — מלאי שבוע זאת, בעוד ימים חמשה, אכין לך הדרך, אל המקום אשר שם תמצאי בן דודך, והוא יפתח למוסרך.

כחץ מקשת מהרה תמר לדודה, ותבשרהו כי עוד שלמה חי וגבריאל יציגהו לפניו. לשמחת לב דוד אין קצה, אם גם התזגה ממות יוסף קרעה את לבבו, בכל זאת השמחה הכריעה את הפלם, באשר כי כבר אמרו נושא מיוסף בעוד הימים הראשונים אשר לוקת מעל ראשם, כי כל עמלם לדעה מה נעשה בו נשאר מעל, לכן אפוא מצא לו נוחם בשלמה. תמר בתי! אוכל להאמין כי גבריאל ישיב לנו נדחנו את שלמה, לא לפלא הוא כי מהעז יצא גם מתוק, הן גבריאל לא ישקום עד אם יכלה דבריו, כי זאת תובילהו אל המטרה, וזה אדיר כל חפצו. ובכן מהרי נא בתי לעשות דרכך לגבריאל, ותני תקוה בלבבו כי תמלאי אחרי חפצו למען ימהר ויחיש מעשהו.

— גבריאל לקח לו מועד בעוד חמשה ימים — אמרה תמר — ולמה לי לרמוס חצרו חנם.

ויהי ביום החמישי ודוד האיץ בתמר לאמר: לכי בתי לכי נא והוציאי לאור תעלומה.

— אבל לבי יך בקרבי הולם פעם — אמרה תמר — יראתי את האיש גבריאל, כדוב שכול אראה פניו, בראותו אותי יסתערו כל יצוריו בקרבו ודמיו בקרבו כסיר ירתחו.

יראתי דודי, לא אלך — על דעתי, מאתו לא יצאו המזכות.

— לכי בתי, למה תשומם, מה ישיאך לכן לדאגת הבל, אך שוא תפחדו פחד, אין פחד.

— למרות רצוני אלך, רק במצותך דודי, ותקם ותצא מר בחמת החה. אבל רגעים אחרים עבר והנה תמר שבה.

— מדוע מהרת לבוא? שאל דוד.

— ידעתי כי תשחק לאולתי, ענתה תמר, בבית גבריאל לא הייתי עוד, בלכתי עבר כהן על דרכי, ולעפה אחותני, ואגמור אומר לשוב, כי עתידות לא מצבות תנבא לבי.

— איך נואלת תמר, להאמין בהבלי שוא כאלה, חרפה תשבר לבי, כי את אשר הדגלי בשם משכלת, תשמרי הבלי שוא אשר מווחות בלבנה הקרוה וישימה לאת. ולמפוח, כל השומע יצחק לך.

— יהי מה! אלך ואשיב למשלחי דבר, אבלינה עלי יגוני, למען אמצא חדתי על אודות שלמה — ותלך.

כשתי שעות היתה עצורה תמר בבית גבריאל בחדר משכיתו והדלת סגורה בעדם, זאת ראו חנניה ושלום השדכן אשר היו בבית גבריאל בעת בואה, ואחרי צאתם עמדו אחורי כתליהם ברחוב העיר ויקשיבו רב קשב, קול דברים היוצאים מן הלב מדברים חליפות, אבל לא שמעו דבר דבור על אפניו. אבל מה השתוממו פתאום בשמעם קול צעקה, קול קורא לישועה, אחי הצילוני! וחלון החדר הנשקף על פני הרחוב נופץ לרסיסים, עם המסגרת יחד נפל לארץ, ותמר שלחה ראשה מבעד החלון אל החוץ, וברב כח הצליחה להמלט החוצה, ותלך הלך וכבה.

לקול השאון הגיעו מכל העברים, נקבצו באו לדעת מה זה ועל מה זה? אך מרם הצליחו להציל ספיה דבר, שלח גבריאל ראשו בעד החלון, פניו פני להבים, ויתן בקול גאווה, תפשוה! תפשו את המרצחת! היא באה לתקוע סכין בבמני, הלא צייתים תפשוה! אל תעמדו.

כראות תמר כי פקודת גבריאל קרובה לבוא, וכי עוד דבריו בשער נשמעים, חמקה עברה ותאחו דרכה הלאה.

— רדפוה! תפשוה! נתן גבריאל בקולו, מאה שקל כסף אתן לאיש התופש בה. לשמע הכסף, רבים מקלי המרוץ אספו שולי בגדיהם בידם, וירדפו אחריה בשארית כחם, וגם דוד אשר שמע את כל הנעשה החל לרדוף אחריה להשיבה אל ביתו, אבל תמר תגרה שארית כחה, שותה רגליה כאילות, ותנס מנוסת חרב, עד חוץ לעיר; שם ביער הקרוב, חרש מצל, אחזה דרכה בדרכים ונתיבות עקלקלות ותסתר מעיני הרודפים, אשר לא עצרו כח לרדוף עוד ויעמדו מלכת.

הרודפים שבו בפחי נפש, כי צפור נחפה בכסף היתה בידם, וישלחוה מיד — גבריאל היה כמשוגע ממראה עיניו כי נגלה רעתו בקהל, וביותר הצר לדוד כי זה היה החץ האחרון אשר פלח את כבדו, ותשיבהו עד דכא.

„איוב השני“ הוא השם אשר הסב דוד לעצמו; ובאמת לו יאה. הודו נהפך למשחית, עיבב נבזה ונפוץ מכף רגלו ועד קדקדו, מפלי מצחו קוממו, שערותיו הלבניו כשלג, עיניו כהו, כחו עזובהו, ביתו המלאה תשואות אנשים, הנה הוא חרב ושמש, גלמוד ועירירי נשאר כערער בערבה, הגהו הולך מפנה לפנה וממשש בצהרים, בקול דממה דקה ישורר; „אהלי שורד וכל מיתרי נתקו בני יצאוני ואינם“, ואשר לפלא היה לעין רואים ויחשבו למשפטם כי בינתו הסתתרה, אבל אמנם לא תכנו את רוחו הנעלה כי גדול דעה היה.

אחר כל אלה מכר דוד את כברת אדמתו ויצרור את הכסף בידו ויעזוב את עיר

במסלון ואיש לא ידע אנה פניו מוערת. דוד נסע מעיר לעיר הלך ונסע הנגבה, עד בואו להעיר הגדולה היושבת על חוף הים השחור, כי פניו מועדות לארץ הצבי; אבל שם אול הדכספ מכיסו, כי בכל מסעותיו לא לקח מיד איש מאומה, גם מחלה נוראה תקפתהו, או נאלץ להאסף לבית החולים.

ההתודעות.

ימי הבציר הגיעו, ימים אשר אין חפץ בהם, הארמה התנצלה עדיה מעליה, יבש כל צמח, נבל כל ציץ, הארזים הגבוהים והרעננים השליכו עליהם, והנשארים בראש אמיר נהפכו לירקון כמראה הזהב כי נם ליחם; סמל דמות הזקנה שורר על כל החיים, דלף מורד ומטר סוחף נתך ארצה ויהפך את עפרה למי מרמנה וטיט דרכים. שם בשדה זיליל ישימון במסלה העולה מחצר הר-שפר לעיר N, אחוזה דרכה אשה אחת וכד החלב על שכמה, צועה ברב כחה בטיט דרכים, ברכיה כשלו וכחה עזבה גם אימה חשכה נפלה עליה, כי נמו צללי ערב ועוד רחוקה היא ממחוז חפצה. ככלות כחה ישבה להנפש על הסלע העומד תחת אחד השיחים והיא תפושה ברוב שרעפיה, כי עברו לפניה כל מראה הימים שעברו, טובה ואשרה, גם עניה ומרודה מימי קדם ועד עתה.

פתאום התעוררה מקול משק גלגלים במרכבה כבודה אשר לפניה, הרתומה לארבעה סוסים אמיצים גבורי כח; המרכבה עברה על פניה והיא מכלי משים, נאנחה בקירות לב אשר אמנם לאוני השר היושב במרכבה לא הגיעה — אך ששה צעדים לא הרחיקה המרכבה ללכת והאדון נתן צו להרכב לעמוד ואת ראשו שלח החוצה ובידו הורה להאשה לנשת אליו.

— למה תשבי פה גלמודה? שאל האדון בהביטו בה ברחמים גדולים.

— להנפש מעמל הדרך, אדון נכבד!

— ומה זה בירך?

— כד חלב אני נושאת למכור בעיר N. הקרובה אל בית מעוננו בחצר הר-שפר,

כאשר הסכנתי יום יום.

— שבי לך פה כבודה, וכד החלב קחי אתך, ואנכי אוכילך העירה אל מחוז חפץ.

— למה אחיה עליך למשא ואנכי נכריה.

— סורבה את! שבי לימיני ונשתעה יחד.

האשה ישבה בפקודת האדון.

— ראה אראה כך כי רכה וענוגה היית, מפונקת מנער — אמר האדון — בלי תפונה

ידי הזמן חלו כך והם קמטו פניך בלא עת.

— אם אמרתי אספרה כמו תקצר לנו עתים וימים, אבל זאת אספרה כי רק מתגרת

ידי ערצים כליתי, כמסלון עיר מולדתי, אבי היה איש עשיר נכבד ונשוא פנים, אך

אמונתו הרבה באנשי מופת הוליכתהו שולל, בעצת אחד קדוש ספח אבי אל ביתו איש

דמים ומרמה, ובנכלווי הרבים הדיח עלינו הרעה וינצל כל בית אבי עד בלתי השאיר לנו

שריד; אולם כל אלה כאין הם מול התלאות אשר מצאוני אחרי כן בגלל האהבה. הנוכל

ההוא גם נעז לבקש אהבתי, ואחרי אשר נתתי לו כהף מורדת ואבוא בברית עם כן דודי

הביא עלינו שואה לא אוכל כפרה לעולם. הו! שואה! שוד ושבר, אשר מכוס חמתם

שותה רוחי גם עתה — ואגלי דמעה התגלגלו מעיניה ברברה.

— ומה השואה? שאל האדון בלב נשבר.

— הם! לזכרו תבער כמו אש בלבי, כי רגל על לשונו, כי אהובי ידו בקושרים,

ויאסרוהו בנחוששים לעיני וישלחוהו לעיר הבירה.
ברב כח ההתפשט הארון להתאפק על רגשותו, אבל לא יכול, קול בני התפרץ מלבו,
הבכי תופף על לבו רגעים אחדים ויאנק דום.
— אבל מה אחריתו? שאל הארון.

— אחריתו? הנה! מות וקטב — ויבכו גם שניהם.
— צר לי מאד — הוסיפה תמר לדבר — צר לי עליך אדוני כי הראבתי את לבך בספורי-
קורות חיי האבורים, הוא הדבר אשר אמרתי לך למה אהיה עליך למשא, הן האיש האמלל
למשא כבר הוא על רעהו אם גם לא יבקש עזרה, רק אונים קשובות לשמוע קורותיו
האבורים.

— לא, כבודה! בחפץ נפש אשמע ואקשיב, ועהה ספרי נא הלאה כל המוצאות אותך.
— האסון הנורא לא הרף ידו מבלע — הוסיפה תמר לספר, הוא ילך בדרך כבושה,
ורק עלינו יסול ארחות אידו, כי גם יבמי בן דודי הצעיר ברח מכיח-הספר בעיר וו. ועקבותיו
לא נודעו עד הנה; לרגלי המקרים האלה מטה דודתי ממצוקות נפשה, ורק אני ורודי
נשארו לאנחות נגשים ונענים מחמת המציק הנוכל ההוא, חרפה תשבר לבי לספר לך
אדוני, כי לעת קץ עוד ערב את לבו לעשות בי פועל און כאחד הנבלים... אך תודות לאל
המאזני חיל כי הצלחתי להמלט מביתו ומפח יוקשיו ברוב אונים, הפח נשבר ואני
נמלטתי היערה — הקרוב אל העיר.

— על דעתי הסכלה עשו כי ברחת, כבודה! — הפריעה הארון בדבריה — מה יכול
הנוכל עשות לך? הלא היה לאל להוכיח רעתו בקהל ולתרו בפלילים.

— יוכל היות — אמרה תמר — אבל לא נדע מוצא כל דבר, הן לא כל החכמים יחכמו
כאשר לא כל הכסילים יכסלו. אבל אמנם בן אחרי רבות מחשבות גמרהי אמר לשוב אל
ביתי עת יאמש חשך, כי מצוקות נפש דודי עמד למולי ולא נתנו לי ידים לחשוב אחרת;
נשאתי את רגלי לשוב בדרך אשר הלכתי, דרכי מלאה תחתים, קוצים ברקנים ואלונים
עבותים שחו מוקשים ליד מעגלי, אבל אברתי רדך! בין כה וכה קם גם הרעב ממחבואו
להציקני ולהראותני כי ידו בכל שלטת, ואין נמטר מחמתו, חגרתו שארית כחי ללכת
הלאה, אבל לא, תם לריק כחי, ואני נפלתי לארץ באין אונים, רפדתי עלי טיט יצועי,
ואשכב מבלי נוע.

— שלשה ימים לילה ויום שכבתי כמו חללה שוכבת קבר, דמי עורקי עמדו מלכת
ולא חשתי עוד בנפשי רגש חיים, אבל מצילי ספר לי כי עדת דבורים סבבוני, פני כסו
חרולים, עורי רגע ויאכל חצי בשרי וכפנר מובס נהייתי, מי יודע אם לא טוב לי או מעתה,
אחרי אשר סר אלי מר המות ויסתר עמל מעיני; אבל לאשרי, או לאסוני, שלח אלהים
מלאך לפתוח את קברי ולהשיבני לתחיה. אחד האדונים נקרה לבוא היערה לצוד צידו,
וישמע את קול כלבו נובח מרחוק, ויסר לראות, והנה גיית אדם מושלכת כרמות הרונים,
ויחרד ומתניו מלאו חלחלה, אבל חיש קל נוכח לדעת כי עוד רוח חיים באפי, ומבלי
התמהמה לקחני על המרכבה ההולכת אחריו.

הרכב דפק המוסים בפקודת אדונו, ועד מהרה הביאני הארון אל ביתו במעונות
הקיץ, בחצר תל-אביב, ויבהל את הרופאים ואת תמרקהם, הרופאים נסו את כחם
להשיבני לתחיה, אף עמלם לא עלה בתהו; שבעה ימים לא סרו הרופאים ממני כמעט
רגע, ישבו על יד ערשי ויכלכלו את מחלתי במועצות ודעת, ואפקת את עיני.

כאשר חייתי מחליי ואשוב לאיתני, נגלה כספר לפני כל העבר, וזכר כל המעשים
שעברו באו לפני ותיצבו כמו לבוש, אחת מהנה לא נעדרה, זכרתי את עני ומרודי
בכסלון, זכרתי את דודי ומעי המו לי, זכרתי את כל הנעשה אתי ביער, ואבין כי ארון

דבית הזה העומד לפני הוא צור גואלי אשר פרדה סמות נפשי, ואמרה להתנפל לפניו בבכי ובתחנונים ואומר: מה יקר חסדך ארוני, כי הגדלת לעשות עמרי חסד חנם, כמעשה אלהים מעשיך, כי לקחת עפר מן האדמה ותפח באפיו נשמת חיים ויהי לאדם. דברי מצאו חן בעיני הארון, וימשכני חסד, גם ספר לי כל המוצאות אותי ביער, בעוד אשר הייתי כאבן דומם; הארון אמצני כבת לו וכל טוב לא אצל ממני. מה אספר לך ארוני, כמו בעדן גן אלהים הייתי — ובכל זאת מנותחי גולה, בקרב לבי עמוק תונה נוראה שחה כליל צלה בתוך צהרים, המעדנים לא סחקו לחכי, והיכל עונג לא שעשע רוחי, בזכרי כי לחם חסד אוכל על שלחן הארון, ומה אחריתי פה? מכתבים רבים הרציתי לרודי ולא השגתי מענה, ואחר שלחתי את רכב הארון בפקודת השר להביא את דודי הנה, אבל מה נשבר לבי בקרבי בבוא הרכב ובפיו מענה, כי הוגד לו אשר דודי נסע וגולה, עוב את כסלון, אנה פנה אנה הלך לא נודע, הה! דאנתי לרודי כעש אכלה בקרבי ונפשי עלי תאבל.

הארון מטיבי, הרששושן הוא שמו חכרו, הוא יליד אשכנז, וברלין עיר מגורו, ובבוא האביב יבוא אל סעוגות הקיץ אשר לו בארץ רוסיה, מדי שנה בשנה, ובאחרית הקיץ מגורו בתל-אביב בקרבת עיר כסלון.

עבר קציר כלה קיץ, וכבר הגיע התור לארוני לשוב לעירו ברלינה, ויכן את מסעו זגם אותי חפץ לקחת עמו, אבל לבי לא נתנני ללכת אתי איש מזור לי, לארץ נכריה, כי על כן נשאיתי אנכי לברי.

— עוטיה ועזובה הלכתי כה וכה ובינתי הסתתרה, אנה אני באה? אנה אשא את רגלי ללכת? ואומר לשים פני לעיר N. לעבור ברנל, כי בידי אין אגורה אחת לכלכל נסיעתי, ואגש אל אשה אחת אשר עמדה לפני ואשאל אותה את הדרך אשר אלך ואת המעשה אשר אעשה, מאין אוכל למצוא לחמי בעיר N.

התאבה ללכת אחרי אל ביתי? — שאלה האשה — אלמנה הנני ושמי דבורה, הנני שוכרת הפרות התולכות בחצר הרשפור ואבקש לי עזר במלאכתי, כי רבה היא. בחפץ נפש הלכתי אחרי האשה דבורה, נסיתי לסבל שכמי לכל עבודת פרך בבית ובחוץ, וכן אעמים על שכמי כל יום כד החלב, ואלך ברנל העירה למכור, דבר יום ביומו, אף כי אחוש בנפשי בשת וכלמה, בכל זאת הסכנתי עם בשת הפנים, בושא אנכי, ומלאכתי לא אעזובה. אך שרא תרצו למשפט בני השחץ בגאווה ובגודל לבב לאמר, כי אנשים שפלי הערך לא יתושו בשת בנפשם בהמכרם למלאכות בזויות, לא! גם הם בנפשם ורוחם לא נופלים מכל האנשים ורגש כבוד גם אתם, אך ירוע הפתגם, ההכרח ירוע ברנל".

לו ראתה ארוני את פני דבורה אשת חסדי, כי עתה לאשת בליעל חשבתה; עיניה לפידים בוערות כנחלי אש, בועם תצעד ארץ, וקול דבריה כקול המולה, כמו פיה למהלומות יקרא; בראשית דרכי על סף ביהה, כדמות התופת היתה בעיני, ותחתי ארגז בשמעי קול דבריה, ואגור מפניה כמפני מלאך בלהות; אבל כאשר הסכנתי עמה, גם תכנתי את רוחה, גונחתה לרעת כי אשת חן וחסד היא, כאם רחמניה אחשבה בכל עת, בעת רצון ובעת זעם, משא לעיפה תעמים על שכמי כל יום ועבודה קשה תעבוד בי, אבל באין המה לי, באשר נפשי יודעת מאד כי לבה טוב אלי, לא עבודת עבר יכביד משאו על העבר, רק אדנות הארון לברו — ידעתי כי תשחק לאולתי ארוני, אם אומר, כי מצאתי מרגוע בכיתה, רב יותר מבית הארון מטיבי, יען מה? יען כי יגיע כפי אוכל ולא לחם חסד.

— הנה באנו העירה אל מחוז חפצנו — נתן הרכב בקולו — ופירע את תמר בדבריה החוצבים להבות אש — פה בית האורחים, אוצר נחמד" (ערמיטאז) ויפתח את דלת המרכבה. הארון ירד מהמרכבה לבוא הביתה, והמר לקחה את כד החלב אשר שכחתו כמעט, ותקד

השתחו מול פני האדון ותאמר, רב הודות לך על טוב לבבך, ואני הולכת לפרוד העיר לבית מלוני.

— אנה את הולכת? — נתן האדון בקולו — אני לא אעזובך, פה עמדי תתארך ותגודי מעמל הדרך, ואם מורבה את, אנרך כי דבר סתר לי למענך ורב חפץ תמצאי בי. האדון והמר באו הביתה פנימה, והיא ישבה עצובת רוח, תפוסה ברוב שרעפיה, זבתוכם התכוללו רעיונות מרעיונות שונים, ותתהר לרנעים פן תהיה לה יפיה למוקש ולצוד מבשול כאשר עד הנה.

המה ישבו לאבול ארוחת הערב, אבל הארוחה מהם והלאה; האדון לא נרע עיניו מהמר היושבת למלו, עשתונותיו סוערים, ובעת הצר לו לא יכול עוד להתאפק, ויתן את קולו בבכי, הזאת תמר? תמר אחותי היפה-יפיה, הנשקפה כמו שחר? ויפול על צוארה ויבך מרה, הה! תמר, איך חשך משחור תארך? איכה יועם הכתם המוב? ההכיריני המר אחותי? ההכיריני אישון עיני?

— מי אתה אדוני? — הרעימה תמר למלו בקול בוכים — קולך ערב לא סוור לי, אבל הוד פניך לא ראיתי עד הלום?

— אני שלמה בן דודך, אחותי את, האח! מה נעמה לי השעה הזאת המשחקת לפני כי מצאתיך, האח! מה יקר חסדה?

— האתה שלמה? — נתגה תמר בקולה ותמחא כף בעת נפלה על צואריו גם היא. הוי אחי והוי אחות הגבירי, האח מה יחזו עיניי בך? שר וגדול בישראל, האח, רב לי שובע שמחות, מי הביאך הלום אל מקומי? האמנם ידעת את מכאובי כי השת לעזרתי, האח בצל אל היית וידעת.

— לא שנית ברואה, אחות יקרה, רוח אלהים נשאני על גפי מרומי ההצלחה, על מרום הררי העושר, שמני לאיש אוצרות. למענך שולחתי הנה, למענך אחותי שולחתי, לרחותך לישועתך, לפתח מוסרך כבלי העגון, ולהאציל עליך מאשרי וחיית רובית גם את. — מה יהנה פיד שלמה? האמנם תאמר כי אתן את לבבי לאחך, לא! הן זכר יוסף צצב כמו חי לפני, עוד לבי ער לאהבתו, כל ימי צבאי לא אשכחתי, ועל כן פה בלבי צר לי המקום מההבנם אהבת ורים.

— אחות יקרה, הן בכיך לא יעורר רפאים מקברם, וכל עוד חיה את עלי אדמות, עליך לבחור בחיים, הן בידי רק התשועה האחת לפסרך בחליצה.

שלושה ימים ימי אהבה וידידות שמחה ותוגה עברו עליהם, ועוד כיום השלישי עצת שלמה יצאתה לפעולות ידים; הרבנים הכינו מושבם כרת וכהלכה לסדר את החליצה, המה קראו את תמר לגשת אליהם, והנה היא ברעה נפלה ותתעלף, ותתעמף כחלל רוחה. הוי רעם ורעש! הרעישו עמודי הבית; בפקודת שלמה הבהילו את הרופאים לבוא, ותשב רוחה מעט, האין פה עוד רופא? שאל שלמה.

— יש ויש — ענה שומר הסף בבית האורחים — רופא בגודו בא לא כביר בעירנו, והוא מפליא לעשות בחכמתו כי רבה היא.

— מהרו את הרופא! נתן שלמה בקולו, מהרו אל תעמדו, כל אשר יאמר אלי אתן, אך בוא יבוא.

שעה רבה וארוכה, אשר השתרעה בעיני שלמה כשנה תמימה, עברה, והנה רופא הגדוד לבוש בגדי השרד בכל כבודו והדרו, הופיע התדרה, ויתן צו להוציא כל איש, אך שלמה לברו נשאר על עמדו עומד מרעיד ורוחו נבקה בקרבו.

הרופא לקח את יד החולה, וימשש את הרופק, ובידו מורה השעות, הולך ומונה מרצתו, עד ארגיעה השיב הרופא את המורה שעות אל חיקו ויתן עיניו בהחולה. רנעים

אחרים התבונן בפניה, פתאום התפלץ ויחדר חרדה גדולה, וצנצנת הסמים אשר אחז בידו השנייה נפלה לארץ ותשבר לרסיסים, ולרגלי התנועה הגדולה הזאת הקיצה תמר משנתה, ותלשוש עיניה המזורות בפני הרופא פנים החדשות הבא הנה, וכרגע נתנה בקולה, קול מרגיו לב, הה! יוסף! ולא הוסיפה עוד בעמוף עליה נפשה.

— יוסף! נתן שלמה בקולו גם הוא, בנשיקה רכה וארוכה נדבקו הנפשות האלה, הוי אחי! אחי! הגבירו, והוי אשתי אשת נעורי, ולקול יוסף האוחזה בימינו ומדבר אליה באהבה, התעוררה תמר גם היא ותתרפק עליו ותכך בכי גדול, בכי קורע לב, באין אמר ודברים.

— הה! מה קרה לך אחובתי? איך חשך משחור תארך? ועיניך כמו צבות מבכי תמיד, בלי תפונה צרות רבות ורעות מצאוך.

— צרות תקראם? אלוף נעורי? לא! שגית מאד, הן מצרי שאול כאין ואפס למולם, שבעה מדורי גיהנם תעבור הנפש החוטאת, וחמר שבעים ושבעה. — אבל שמח בי אישי אלוף נעורי — הוסיפה תמר לדבר בשחוק, מברזל ונחשת עשיתי, סמל דמות הנצח אנכי, ולעולם אחיה.

— עוד חן וחסד וצחוק נעים הוצק על שפתיך כמו בשחר מל ילדותך, עת אהבת מהתלות — אמר יוסף — עוד יעלת-חן הנך כמאז ומקדם, אך פניך שונו מאד, הה! שושנה בין החוחים היית, גשי הנה רעיה אהובה וארויך רמעת.

— מרם אשמע כל מאומה מקורותיכם — אמר יוסף — הודיעוני נא העוד אבינו חי? ואיה מקום מנוחתי?

— לו ידעת את קודותי — אמרה תמר — לא שאלת כואת? — הן פגעו ומני קלעוני ככדור ממקום למקום וכשה אובד תעיתי. הה! אובדים ונרחים היינו, לארבע רוחות השמים גלינו, ונרחקנו איש מעל רעהו.

— האמנם כה? ספרי נא לי כל המוצאות אותך, כי חפצה נפשי לשמוע, באשר ידעתי כי רק בגבריאל תספר.

— אבל מה אחרית גבריאל? — שאל שלמה — האם עודנו מאריך ברשעתו באיתנו הראשון.

— בלי תפונה עוד גדל והעשיר על אחת שבע — אמרה תמר — ועוד רבים מידו נגזרו.

— בלי תפונה יושב עיזור בבית-הסתר — אמר יוסף — ישולם לו כפעלו, ועל קרקדו חממו ירד.

— מבמן מי יצאו הדברים? שאלו גם שניהם, חידות לי דבריך.

— במראה ולא בחידות אדבר עמכם — הנמר האכזר בידי הוא, אשחק בו כצפור, וכלה לא אעשה עמו, אני אראך את מפלת הארי הזה ופחד ורחב לבבך, אבל נחשוך דבריני על אודות גבריאל לעת אחרת, ועתה ספרי נא קודותיך מהחל ועד כלה.

תמר מלאה פקודת יוסף, ותספר כל המוצאות אותה, ובכה תבכה.

ואחר פנה אל שלמה ויאמר, ועתה אחי ספר נא אתה, אל תפל דבר, ואיך הביאך המקרה הנה? הן חוות פניך והגות רוחך יעיד בך, כי סוחר אמעריקאני אתה, ובכך השמיעני אם לא שגיתי ברואה.

הרוצה להעשיר.

בעזבי את בית-הספר בשעה השניה אחר הצהרים כפעם כפעם — החל שלמה לספר — ואני הולך לתומי, חושב מחשבות להנצל כצבי מיד מבית-הספר, כי עיפת

נפשי מעמל השאלות הבאות ברוב ענין מאת המורים, ואשר הלמו ומחצו את ראשי; ואומר לסול לי מסלה בחיים, והנה איש אלמוני לפני, רם הקומה, וישאלני ביראת הכבוד, הלא תלמיד בית-הספר אתה?
— כן הדבר! עניתיו.

— ואם כן אפוא, הגידה נא לי מי כאן יוסף בן דוד מכסלון?
— אני אני הוא — השיבותיו — כי חפצתי לדעת סודו.
— בוא נא עלם יקר אתי, אנהגך אביאך אל בית מלוני, כי דבר סתר לי אליך, ובידי אגרת מאת תמר אהובתך.

שויתי רגלי כאילות ואלך אחרי האיש אשר, אחזו דרכו בדרכים ונתיבות עקלקלות הנשכחים מני רגל, ואחר פנה כה וכה, וירא כי אין איש, וימסור על ידי מכתב ויאמר, קרוא מהר, כי לא עת לעמוד עתה. פתחתי את המכתב והנה הוא מלא כתמים ומנומר, כנראה דמעות בלי הפוגות נגרו על הכתב, גם נכתב בלי סדרים, אריח על גבי לבנה; עוד לא הכרתי כי מעשה ידי תמר הוא, וטרם קראתיו בשום לב, והאיש קורא בחוקה, לא עת לעמוד! הו! אבי מת! שאנתי מנהמת לבי אוי ואבוי!
— לא עת לקונן, קרא נדחף ומבוהל, „הרודפים“, „החוטפים“, ימהרו יחישו מעשיהם, המלט על נפשך!

נמשכתי אחרי האיש אשר אחזו דרכו הלאה, ובלכתו לחש באוני ויאמר, המרם הדע את אשר נגוד עליך ואשר חרצו עליך בעירך בעלית חנניה? הלא למסרך לעבודת הצבא באו „החוטפים“ הנה.
— עוד לא קראתי את המכתב — אמרתי לו — כי לא אוכל קרוא כתב מנומר כזה.

— אם כן אפוא האמר עוד לקרוא מכתבים ולהתבונן בהם חליפות — קרא האיש כמתחולל בדאגה — על נקלה הפול בידי החוטפים אשר אצל כל פנה יארובו.
— ואנה מפניהם אברח? אנה אחישה מפלט לי? עוצה עצה, האלך אל עיר S. הקרייבה?

— לא! מצודה פרוסה על כל הערים הקרובות — אך אם מעט כסף לך, אכין לך הדרך על נבול אשכנו בעיר K. ושם תהיה שאנן מפחד רעה — בעל עגלה אנכי — אמר האיש, ופה עומדים סוסי רתומים, נכונים למסע. — מהרתי לבוא אל העגלה, ואומר נתן ולך ארוני, כי שכרי אתי.

לולא השמועה המעציבה מבית אבי אשר קרע לבבי, כמעט היה בעיני כמוצא שלום ומבשר טוב, כי שמחתי על המקרה, בעזובי את בית-הספר אשר בלה בשרי ועורי, והלמודים כעלוקה מציצו דמי לבבי. כמו ממסגרים יצאתי לשאוף רוח צח, אנסה כחי במסחר אמרתי, אעשה חיל ומאושר אהיה. הסוסים דוהרים ומרכבה מרקדה.

— הנה עיר K. — קרא העגלון בשמחה — לך רד מהעגלה, לך בשם ה', אמור קדיש לנשמה אביך, אך השמר לך מכתוב מכתבים לתמר אהובתך, כי אם יודע מקומך ונגורת. — ככל מצותך אעשה! ואמהר לשלם שכרו, ואלך לדרכי.
— בלי תפונה, מאת גבריאל היתה שומה להפריד ביני ובין יוסף, אך ה' סכל עצתו כי השכיל פיך לאמר כי יוסף אתה, אמרה תמר.

— הלכתי לבקש לי מחסה באחד מבתי המסחר, למען אלמדה דרכיהם ואדע עת לכל חפץ — סבבתי מבית לבית, בקשתי, התרפסתי לפניהם, כי הבטחתים לעבוד עבודתי בעד לחם חוקי, אך כולם השיבו פני ריקם; אך האחד שאלני, במה כחך גדול?
— מלומד אנכי! דובר צחות, ומושך בשכמ סופר, בשלש שפות חיות, אמרתי לו.

— לא על השפות לבדם נחיה — ענה הנביר — ואין יתרון לבעל לשון, אך איש יודע במיב בנינים נחויץ לי, ואם מלומד אתה, היה מורה לבני הנעורים. הלכתי לדרוש נערים ללמדם לשון וספר — רב לנו מורים יתר מתלמידים מקשיבים, עונני אבות הנערים — לך אל הסוחרים בעלי החנויות ויתנו לך משרה בבית מסחר. כה הלכתי, עד כי ברכי כשלו מלכת עוד, וראשי עלי כגלגל מאין יבוא עזרי? הנביר הקבלן השיאני להיות מורה, המורים השיאוני להיות מוחר, באמרם, אך טוב לסוחרים, הסוחרים הדיחוני בקש; יגעתני באנחתי, יגעתני ולא הונת לי, מה אעשה כיום? עולם חשך בעדי.

פתאום בא עזרי, כי נעשיתי לרוכל קונה הכל, בכסף זרים; אך הסוחר אשר המציא לי הכסף עשק שכרי, וכל משכורתני היה לצרור נקוב, שתי אגורות ליום נתן בשכרי, ולא הספיק לי אף לחם לשובע נפשי, ובכל זאת הזכיר לי בכל עת, כי קמנתי מכל החסדים אשר הוא עושה עמדי, כי מי יאמין כסף לנער משולח ונעזב כמוני — גלאיתי נשוא את איש חסדי ואת להג שפתיו, כי השביעני במרורים ורעב הייתי לחם, ומקונה הכל נעשיתי לווכר חסדי אבות, כי בן טובים אני, ואוכל לחם חסד ימים מספר. אך תמו זכות אבות כאיש אובד עצות נהייתי, ובינתי הסתתרה מה לעשות ולא עשיתי, על כל פנות שאני פונה דרכי נסתרה, האמנם „גבר לא יצלח“ אנכי? האם אין לי לב כאחד האנשים החיים מן האויר ומתפרנסים שלא בצער? אין זאת, כי אם מותר האדם אנכי, אורח לא קראו עלי ארמות, אינני בכתובים בספר התולדה, ועל כן לא אצלה למעני חלק בחיים; מצאתי חידתי אמרתי, זאת ולא אחרת.

אולם לשוא העליתי במצודתי חקירה טובה ונכונה, הקיבה דורשת שלה, בחקירות לא תדע שבעה. או השלכתי מעל פני רסן הבושה והגש כבוד, ואבוא בין העושים במלאכה על מסלת הברזל לחצוב בהרים ולתקן הרכסים; כה עברתי בזעת אפי עד אשר הסכנתני בה ולא ידעתי מחסור.

ימים על שנה עברו, ואני מתנהג כדברי, צרור כספי הקסן הולך וגדול, והנה יום אחד בבקר לא עבות בבקר השכם באתי אל המלאכה, וביד הרוצים עבדתי עבודתי, כי הקול נשמע אשר ארון המסלה יבוא לראות בעושים במלאכה, בחוצינים ובגודרים, ולחנוכת בית-הגתיות (וואגואל). הארון בא במרכבה כבודה, ובקול תרועת הידד קרמנו פניו, ה' עמכם גבורי החיל, קרא אלינו, ובעיניו בחן את כל עושי המלאכה, כבני מרון העביר אחד אחד בשבט בקורתו, ובשבט עין חד חדר אל לב כל אחד מאתנו, ואחר שם עיני עלי ויוסף להתבונן בי — מי אתה גבר צעיר? שאלני. עברי אנכי! — עניתיו — ולא דוּספתי דבר.

שחוק אדיר התפרץ מפי השר, ויאמר לא זאת חפצתי לדעת בני, אך מאיזה עיר אתה? אבל בתשובתך הראית לדעת כי לא בן ארצנו אתה. — היטבת לראות אדוני — עניתיו — נודד אנכי מארץ נכריה, נודד לחם. השר הביט עלי בעין חמלה, ויפן וילך.

בנשף בערב יום ביום ההוא עת כלינו מלאכתנו נתנו לנו אישי יין וחלות לחם למלא במננו, במצות השר, היטבתי לבי במאכל ומשתה, ואלך לי לבית מלוני מר וועף, תפוש ברוב שרעפי, כי נפשי התאוה תאוה לעשות גם מחר כדת היום, להשיב לבי בלחם ויין, אך מאין יבוא עזר? השר נסע מזה, ובעד כספי יהי מה, חרם הם לי.

הלילה פרש ענן למסך על חוג שמים, ואור הלבנה יפיץ אור כהה מבעד חשרת ערפל, בכבדות תתנהג, כמו השנה אחו שמורות עיניה; תרדמה נעימה תפרוש כנפיה על כל החיים יגעי כה מעבודת היום, גם אני אדרוך בעצלתים, עקב בצד גודל

נבוכ בעשתונותיו, והנה פתאום כשלו רגלי במכשול על דרכי, פניתי כה וכה וארא והנה מלתחה לרגלי, הבמתי על כל סביבה לאור הלבנה, והנה אמנם כן מלתחה, מלתחה, פחד קראני, יראה ורעד יבוא בי, מה זה? מהרתי להסיע כפות המנעול, וארא והנה צרורות כספים למכביר, ועוד שמרי המדינות מנשך כסף. תעה לבבי ולא אדע נפשי, בלי תפונה אכרת השר היא אמרתי, אשר דרך עברו במרוצתו ובהחפזו, השליכו המלתחה מהמרכבה, שני התרוצצו בפי מפתח פתאים, חשבתני דרכי מה לעשות, פעם אמרתי לברוח על נפשי עם המלתחה, ופעם אמרתי נבלה היא, הן לא רעב אנכי כי אנגוב למלאות נפשי, אך נמרתי אמר, יהי מה! אישׁב הכסף לבעליו, לא אשקוט ולא אנוח עד הקימותי דברי, לקחתי את המלתחה ואסתירה בסתר כנפי, מהרתי לתחנות מסלת הברזל ואסע במרכבת הקיטור אל המקום שם יגור השר ברזולי.

בבואי שמה דרשתי לשכנו, יגעתי ומצאתי נתיבות ביתו, והנה חומה גבוהה ובצורה לפני; בסתר המדרגות עליתי במכפלה השניה, קמתי למשוך בפעמון, והרלת נפתחה משומר הסף לפני, מה הפנך פה? שאלני.

— את השר ברזולי אני מבקש! עניתיו.

— הגידה מה לך ולו, ואומר להשר.

— לא! אך באוני השר אוכל לדבר דברי, כי דבר סתר לי אליו.

דבר סתר! הניע השומר בכתפיו כמתפלא — אם כן אפוא חכה עד אשאל את פיו.

רגעים מספר עברו, והשר יצא לפני באולם הבית בכל כבודו והדרו, וישאלני מה יש לך לבקש?

— אין לי כל לבקש — עניתיו בנאון.

— ואם כן מה הפנך בביתי?

— מציאה מצאתי, הוין רב, ויש את נפשי להפקידו על ידך עד עת ידרש לי.

— השב הכסף לבעליו! אם מציאה מצאת.

— בחפץ נפש השיבותיו לו ידעתי את בעליו.

— אם באמת יובתמים הדבר ככה, אני הוא בעל האברה, ואלי תשיב הכסף, אצל

תחנות מסלת הברזל בקרבת עיר K. אברתי. דברי השר היוצאים בקר רוח ומנוחה שאננה הביא אותי במבוכה גדולה, ויתן לי ידיים לחשוב, כי מעל כה"ע קרא בזאת, ולא הוא בעל האברה; רגע אמרתי להמלט מבית השר עם צרור כספי, ובכל זאת לא מלאני לבי להתל בהשר, כהתל בנבזה וחרל אישים, נתתי לו המלתחה עם הכסף — רק הוצאות דרכי חסר פה, אמרתי לו. השר השיב לי תודה בשפה רפה, ויצו במפגיע לבוא אתו החדרה, ויפתח את הצרור, וכך היה מונה, עשרת אלפים, עשרים אלף, שלשים אלף, עד מאתים אלף, כי היו צרורים יחד שמרות, עשרת אלפים הצרור האחד. בבואי לבית השר נהפכו כל יצורי בקרבי ואהיה כמתעתע, למראה ההיכל הבנוי לתלפיות, דמו עורקי עמדו מלכת מהמהון לבב, כשתי שעות עמדתי מרעיד על מקומי, כפסל שיש נמוע במסמרים, מהמראות הנפלאות אשר חיותי. כה רעיונות ורגשות מאד נעלות עברו על פני, כחולם בהקיץ הייתי, עד אשר הקיצותי לקול השר, הקרא אותי בחוקה — הפעם השלישית, לפי דבריו — ושחוק קל עבר על פניו לאמר מה נבוכות גבר צעיר? שב לימיני ונשתעה יחד; וישאל השר לשמי ולמולדתי, ויכתוב בספר, ויבטיחני לתת לי עבודה, ואחר הניע במו ראשו, לאות הפרידה, ויקם וילך, ואבין דבר כי עת לי לצאת.

בפיק ברכים עזבתי את ביתו דך ונבלם, כי שלחני ריקם, הוי עול! אמרתי אל לבי, הוזה הגמול שגמלת לי? על עמלי אשר השיבותי לך הוין עתק. ואלך לתור לי מקום

לעבודה פה בעיר מנורו; אולם קרבתי אל המלאכה לעשות אותה, וגועל נפש אחוני, סחי ומאוס, עד כי תעיתי בקיאי. הה! מה מאד צניתי, איך נהפכתי לאיש אחר בין שעה, אשאל לנפשי? האם האוצר הנחמד הפיח בקרבי רוח נאה וגאון, או רך וענוג נעשיתי? הלא בכפי לא דבק מאוס, לא נהניתי אף באצבע קמנה, הה! עולם חשך בעדי בזכרי אחריתי, כי העבודה יקרה לי מכל, ואם אותה לא אוכל, או אבדתי בעניי; לבי יהנה נכאים, ונפשי דלפה מתנונה, והנה איש אחד לפני במצות השר לבוא אלי. השר קורא לי השתוממתי פתאום, השר איש האכזר, כפוי טובה, האם טובתי הוא דורש, בלי תפונה נעדרו מכלי ביתו, ועלי ישים עלילות דברים, ולמרות רצוני הלכתי אליו.

ההיטב חרה לך, על אשר שלחתיך ריקם? שאלני השר.

— מכסף אחרים אין לי כל צדקה לדרוש משכורתי — השיבותיו.

— הבאמת ובתמים תדבר ככה?

— לא אכחד מאדוני — אם אמת אתה מבקש — כי לא אוכל לשמוח על המקרה,

כי מני אז הרע לי רעה גדולה.

— ומה הרעה אשר הגיעך? שאל השר בשחוק עצור בעצמותיו, כי מצא חידתי

מרם אענה.

— המקרה שנה מעמי ורוחי, כי נהפכתי לאיש אחר, רך וענוג, ונפשי תקוץ בעבודתי

הקשה אשר אהבתי סלה — עניתיו.

— אם כן אפוא שאל מה אתן לך?

— אדון נכבד! אם יש את נפשך לעשות עמדי חסד, ספחני אל אחת הכהונות אשר

אתך, בכל כחי אעבדך בעד עשרה שקל כסף לחדש, כי יהיו לשובע נפשי די והותר.

— לא ישרה בעיני עצתך — אמר השר — אפס לי עבודה, אך נסה נא דרכי המסחר

ואני אחיה לך לעזר להמציא לך כסף בעתו.

— אדוני! דברתי בתומי, נסיתי המסחר, ואבין דבר כי בטנו תכין מרמה והוא רוח

החיה באופניו, על כן אהבתי את המלאכה ושנאתי את המסחר תכלית שגאה, להצמיד

מרמה. אך מה אעשה כיום ההכרח יאלצני, ההכרח ישים פה לאלם, בורא ניב שפתים,

לדבר את אשר לא אחפוץ.

— אין רע — ענה השר — נסה במסחר ותדע ובחנת דרכיו, אם תלמד לשונך לדבר

אמת בכל עת, עד אשר תהיה לאיש מופת, גלוי וידוע לרבים, עוד תעשה עושר ברבות

הימים — ובדברו הוציא ידו מחיקו ויאמר הא לך מאתים כסף וקנה בר ולחם, הריוח יהיה

לך לבדך, אך הכסף לי הם, בכל עת אדרשם תשיבם לי — ראה העידותי כך!

לקחתי את הכסף ואעשה כדבר אדוני, אך לבי יהנה אימה פן אאבד את הכסף

ומה אשיב אז לאדוני?

שני ימים עברתי בשוקי העיר, ואומר למי כסף ורוצה בתבואות יפנה אלי,

הסוחרים פנו אלי לראות את התבואה, אך מחירם אשר יאמרו פחות מהמחיר אשר

שלמתי. עודני עושה כה וכה, והנה איש שלוח אלי מהשר, מלאך פניו בא לקרוא לי,

ויאמר בא מרה אל השר, הוא דורש הכסף חזרה.

היטב תרה לי עד מות, הוזה הוא חסרו אשר אמר לעשות עמדי, אם ככה הוא

עושה לי, אשיב את כספו, יקחהו אופל עם כספו יחד, אך זה בא לצחק בי, או תנאות

עלי ימצא.

— המכרת את השעורים? שאלני השר — ולי נחוץ הכסף.

— אדוני! — דברתי באפי — הלא זה דברי אליך מראש כי לא אוכל לנסות מסחר

בכסף ורים.

— גבר לא יצלח! קרא השר בשצף קצף, הלא צויתוך עבוד ביד חרוצים, האם אין קנה שעורים בכל גבולנו, עתה פה עמדי הארון הר-שושן, מחפש בנרות אחרי תבואות ואתה לא ידעת, בוא החררה וקח דברים עמו.
בלי חמדה הלכתי אחריו בחדר האורחים, ואמר להארון, הרשני נא לשאול את פיך, היש את נפשך לקנות שעורים?
— יש ויש! — ענה הארון — האם הרבה נמצאו באוצרך?
— שלש מאות ככרים! ענית! — ואם מעט לך ואוסיף עוד.
— זה כל הכבודה אשר ברגלך, שחק הארון למולי, לי נחוץ ככרים לאלפים ולרבואות.

— גם זה אוכל להמציא לך.
— שני שקלים לכבר, ולא יותר אף גרה אחת, אמר הארון, התמצא די בזה?
— התבוננתי בהארון אם לא התולים עמו, כי רק השליש מזה שלמתי, ומדוע יתן לי פי שלש, אך עניתו "די" בשפה רפה, למען אוכל לומר גם אני כי השחוק היה לי.
— נער פוחז! — נתן עלי השר ברזילי בקולו — הלא שמעת דברי הארון כי ידרוש ככרים לרבבות, ואיך תאות במחיר כזה? ומי לידך יתקע אם לא יעלה מחירו רב יותר מאשר יתן לך?
— קצפתי על השר קצף גדול כי יחשבני לנער פוחז לא יבין דבר, בעוד אשר הוא לא ידע מאומה, כי פי שלש אקח ממחירו הקצוב, אך מלים מפי נעתקו להשיב לחורפי דבר, כי הארון הר-שושן לפנינו, ואם אנלה סודי יבולע לי.
— אך תהי זהיר ברוחך למלא כל משאלותי ככל אשר אדרוש מאתך.
— כל משאלותיך אמלא — עניתו — אך אם מחסור הכסף לא יעצור בעדי.
— אני אוכל לתת כסף — ענה הארון — אם רק השר יערב בעדך.
ואת לא אחפוץ בעד כל כפר — אמר השר — חמש מאות שקל כסף קח ולך, ואל תפגע אזני עוד.

צרתי הכסף בידי, ואלך לי לעשות מסחרי. הארון הר-שושן נהל אותי בכסף די מסחורי, ובעוד זמן לא כביר ראיתי ונוכחתי, כי עושר רב צפון לי לרגלי המסחר הזה; אך נוראות אתפלא, ויחפש רוחי, מה זאת, כי הארון ישלם פי שלש וארבע ממחירו, הלא הוא קורא מכתבי העתים, ובהם כתוב מפורש מחיר התבואות, ואתמה על החפץ, ונפשי כלתה לדעת פתרון החידה הסתומה הזאת. החלותי להתחקות על שרש דבר, וחפצי הצליח בידי להוציא תעלומה לאור, כי השר ברזילי חושב עלי טובה, להעשירני עושר רב, ובמצות פיו ישלם הארון מחיר גדול כזה. כספו בא אלי, ה! התנפלתי לארץ ואגוז ראשי, השר ברזילי, הוא איש חסדי ומטיב, אשר הרימני מאשפתות, ומעפר דלוהי, וידירכני על במתי ההצלחה, ואנכי לא ידעתי; הצדיק והישר הזה, הנעלה מכל בני תמותה, ואשר איש טמא שפתים כמוני אין לו הצדקה להוכיר שמו הקדוש והטהור, עוד נשאתי עליו חרפה, עוד שבע ביום הוכרתי שמו לחרפה, אי לי! אי לי! ואבך ברמעות שלישי, עד כי חשבתי למוג ברמעות, ובעת חם לבי שויתי רגלי כאילות, וארוץ אל השר התנפלתי לפניו ואנשק כפות רגליו בבכי ובתחנונים לאמר, אנא אדוני! סלח נא לי, לאיש כבד עון כמוני, לך הצדקה ולי בשת הפנים, חסדך גדול עלי ואנכי לא ידעתי, במה אבך ואקדם לך, דמיזנך כאל מסתתר, המזב ומטיב לכל, זעין לא תשורנו — אב רחמן! סלח ומחל!

— מה לך כי נועקת? נתן השר בקולו, האנכי הריתי אותך, אם אנכי ילדתיך, כי

תקראני אבי אתה, לו ידעתי כך עון, כי עתה זרועי מושלה לי לקחת נקם ולא הרחנתי למלוח.

אך לשוא תתחפש אדוני! שאגתי מנהמת לב, אך לשוא תתחפש, כבר נגלה סודך כי זה כמה הגדלת לעשות כן.

פני השר רעמו, גם נסה להסב פני הדבר, ובראותו כי ללא הועיל נאלם דומיה. מה אספר לכם אחי ואחותי היקרים, השר עשרני עושר גדול, וברכוש גדול יצאתי ממנו אשר לא דמיתי ולא קייתי מעולם, שישו אתי משוש, הוני ורכושי עלה עד אלפים ורבוואות, ועתה איש אוצרות (באנקיר) אמעריקאני אנכי; שרים, רוזנים, אלי יפנו ללוות כסף, וגם להשר הר-שושן השיבותי לו כחסדו, כי הלויתי לו חמשים רבוא שקל כסף במרבית מעט מוער, שנים למאה.

— הארון הר-שושן! — נתנה תמר בקולה — הלא הוא צור גואלי אשר פדה ממות נפשי ביער; גם זכר הארון ההוא הר-שושן, ולו אחוות נחלה ומעון קיץ בקרבת עיר כסלון, בין כסלון ובין „ובול“.

יוכל היות, יוכל היות, ענה שלמה ואמר, הוא ולא אחר, כי יש לו מעון קיץ נחמד למראה בארץ רוסיא.

הוא ולא אחר! — נתנה תמר בקולה — מאד המו מעי לו, צדיק וישר הוא.

הרוצה להחכים.

אל עיר הפלך שולחתי מביתי — פתח יוסף את דבריו — אל המהפכת והציניק נתנוני; בדרד משמים ישבתי ולא ידעתי מה אחריתי — אבל ישועתי לא הרחיקה חק, כי הוציאוני מבית כלאי לשלחני אל עיר הבירה. שמה עמדתי לפני כסא המשפט לבית-דין הצבא — אבל כאשר יאמר משל הקדמוני: „מי שלא אכל שום אין ריתו נודף“, כן הכירוני השופטים כי חף אנכי מפשע, ואצא לחפשי.

מי האיש אשר יאמר, כי ראה את החיים עין בעין? הן כל אדם יחוש בנפשו כי רוח חיים בקרבו, המניעו אל כל רוח; כל איש ירניש את החיים, וכספוג תזה מתרחב ומתקצר לרגלי המקרים העוברים עליו, אם מובים או רעים; אבל האם יזכור את העת אשר נפח באפיו נשמת חיים? האם ידע את הרגש שהוא הנעלם מעין כל חי? החיים סוד כמסו וקדוש המה — רק אלה המטים למות בעצם תומם ופתאום יקיצו לחיי עולם בין רגע, רק המה ירנישו את החיים ויבואו בסודם!

כאשר הוציא היושב ראשונה במשפט את הדבור: חף הוא מפשע! הרגשתי כמו שולח מלאך ממרום ויפח באפי נשמת חיים. שויתי רגלי כאילות, וארוץ אל בית הסדר להחליף את בגדי הכלא בבגדי הראשונים אשר הפשימו מעלי, והנה שם שר בית הסדר לקראתי ויושט לי מכתב. בידים רוערות מהרתי לפתוח את המכתב ואביט על התתום, והנה יד אבינו חותם בו; ובהחלתי לקרוא שתים ושלוש דלתות, הה! תמר מתה ממצוקת נפשה, ואפול על הארץ באין אונים.

חק ידוע הוא ברוב המתעלפים, כי אם אין איש אתו להעירה ולהקימהו, או יקום ויתעורר גם בלי עזרת אחרים. גם אנכי קמתי אחרי שכבתי למעצבת זמן מה, חשבתי דרכי אנה אפנה ואנה אברח מפני קשי יומי הרודף אותי בלי חשך? לא אשוב אל עיר מולדתי, אמרתי, יהי מה! משם הקרה הרעה, שם מצאני קשי יומי וידבק בי כצרעת ממארת, לא אוסיף לראותה עוד עד עולם.

ערכתי מכתב לאבי, שפכתי את כל לבי לפניו, ואוהו דרכי ארצה אשכנו מבלי ראות פני איש. רב שבעתי נדודים על דרכי, עוני ומחסור נשאתי סבלתי, התנצלתי את עדי מעלי למען מלא משאלות הקיבה ולשלם נשיו, הוא הנושה האכזר אשר אין על עפר משלו, ואשר גם בגדי ערומים יפשיט למען חובו הגדול, אך אחרי רב עמל ותלאה הגעתי למחוז הפצי B.

שם החלתי לשקוד על דלתי בית-שבת-תחכמוני, ללמוד את חכמת הרפואה אשר בה כל מעיני מנעורי. וכן בית המדרש משכני חסד, יום יום הוספתי לקח על לקחי מפי ספרים, וביותר מפי הנסיון אשר היה נר לרגלי תמיד, מורי ומלמדי להועיל, כי לא החלטתי דבר עד אשר בחנתיו צרפתי, וכוננתי לחקר תכליתו, ובכך יגעתי ומצאתי נתיבות תעלומות חכמה שכס אחד על בני גילי המקשיבים לקח עמדי. ואת מצאתי ראיתי כי התונה ממר גורלי אשר מצאה קן לה במעמקי לבבי, היא שמתני לכלי מוכשר לקבל כל חכמה, ורק במעוט תענוג החכמה נקנית, והתונה העשה את האדם לפועל מהמיד ולמשכיל על כל דבר. סוף דבר, שקידתי הרבה בלמודים העלתני על, וכמשך ימים לא כבירים השלמתי חקי, וגם תעודה נתן לי, כי שאר רוח לי בחכמת הרפואה.

אחרי כלותי מעשי שמה, אמרתי לשוב אל ארץ מולדתי ואל בית אבי. עשיתי דרכי מראש לעיר הבירה, לעמוד שמה על המבחן שנית כחק; ובמשך ימי שבתי נודעתי לשם ולתהלה כרופא חכם מפליא לעשות, כי נקרא נקראתי הפעם אל אחד השרים אשר נשא את חליו זה שלשה ירחים, וכל עמל הרופאים לגהות ממנו מזור, עלה בתהו. בבואי אל השר פחד קראני, פחד ורחב לבי בקרבי, כי הכרתיו ברגע כי הוא כלאך מושיעי אשר פדה ממות נפשי בעת עמדי לפני כסא משפטו — אף אמנם התאמצתי בכל כחי להעלות ארוכה למחלתו, וכן הצליח חפצי בידי, ולשמחת לבבי שב לאיתנו ובריא אולם הנהו. השר שמח שמחה גדולה, בהודע לו כי אני הוא אשר חלץ נפשי ממות, ואחר הציגני לפני שרי הצבא, וידבר עלי טובות, וכאשר קרבו ימי המלחמה נקראתי לשרת במחנה בתור רופא-הגדוד, ובכך באתי הנה. עתה עינינו הרואות כי מאת ה' היתה נסכה, גבריאל חשב עלי רעה, להכריתני מארץ החיים, ואלהים חשבה למובה!

— לזכר שם גבריאל אתנודד — אמרה תמר — כאשר תשא את הבליעל הזה על דל שפתיך, יתרחבו פצעי לבבי האנושים. מי יתן ואחזה בו נקם, או אז תעלה ארוכה למכתי, אבל לא! הוא הרוני לענה, ולנצח לא אשכחהו.

— כאשר אחזה לי תשאף לבלעהו חיים, לו היה לאל ירך — ענה יוסף — ופניו מפיקים מעט זעם — אכן חמת נקם לך רעיתי, וברוגז לא תדע רחם.

— האמנם תמצא בי עון וזדון לב בזה? האם מיטב חלבי ודמי אשר מצין למי חוצות בחשבו בעיניך?

— לא אמצא בך עון, רעיה יקרה, זה דרך נשים לך, אשר עם כל רך לבם, כעם בחיקם ינוח, והוא יבלע כל עצתם מלהביט נכחות.

— חירות לי דברוך אישון עיני, כי תריב ריבו, כמו תענה בו כי הפליא חסדיו עמך.

— אבל התבונני היטב ותמצא כי מישרים אשפוט, ועלינו להודות לגבריאל ולשלם לו מובה, תחת הטוב והחסד אשר עשה עמנו להרים קרננו בכבוד — האף אין זאת?

— בנתי לרעך — אמרה תמר — אבל האמנם לו יאתה תהלה, באשר כי בחמלתו עלינו, לא נתננו להיות טרף לשניו ולעשות בנו כלה כאות נפשו?

— כן הוא! רעיה יקרה, רבות ראיתי בימי חיי הבלי, והנה מצאתי ראיתי כי קצרה

יד אדם להרע לרעהו, גם שוא תשועתו אם ה' לא צוה. בני האדם גם אהבתם גם שנאתם מאפס ותהו יחד כולם, רק כלי מעשה המה ביד הנעלמה אשר תחולל נפלאות בכחה ועיני לא תשורנה; ולפעמים גם על ידי איש חורש רעה תמצא לנו רב ישע. ועל כן עלינו לברך את המקרים אשר הביאו לנו חסן ישועות מבלי שים פדות, אם על ידי טובים או רעים הם, התבין את דברי? עני כי עתה, כי לולא גבריאל אשר התנפל עלינו לשדד רבצנו, עוד בחשך ישבנו ולא קמנו היום לראות אור בהיר בשחקים על גפי מרומי ההצלחה?

— אמיץ כח הנך להתוכח, ולא אמצא ידי ורגלי לערוך מלים נגדך, ובכן אסיר גם כעס מלבי; אך היטיבה נא לספר איך נפל בידך עתה, אמרה תמר, ושחוק קל עבר על שפתיה.

— כן בידי הוא כחומר ביד היוצר, וזה הדבר: האיש גבריאל הוא קבלן מאת הממשלה להעמיד את צרכי בית-החולים אשר תחת פקודתו, והנה לא עברו ימים רבים והוא נפל כפח — כי בא עליו כתב שמנה, אשר הוא מויוף את הקמח ויערב כמו סיד, ועתה עצור הוא בבית הסהר, ובידי להוציא לאור משפמו.

עוד לא כלה את דבריו, והנה מרכבה כבודה באה ותעמוד על יד השער. הרכב בא הביתה וכידו מכתב מרופא העיר, ומבקש את יוסף לבוא אליו אל בית-החולים כאשר הבטיחוהו.

— לא אעזבך, אלוף נעורי! אמרה תמר, ותאחז בימינו; לא אעזבך חיי רוחי, כי בלעדיך נפשי עלי האבל!

— אח יקר! ענה שלמה גם הוא, עוד לא שבענו די עונג כהביט אל פניך היקרים ואיך תעזבנו?

— אבל איך אוכל להשיב פני הרופא הנכבד ולמלאות את פניו קלון? ובכן עצתי שבו עמדי ונסעה יחד.

— טובה עצתך! ענו שלמה ותמר, וישבו שלשתם יחד ויסעו.

הארזן „צמח“! נתן הרופא את קולו, ויחזק ביד יוסף בשמחה וידידות; ומי הארזן הלזה והגבירה הנצבת עליך?

הארזן הזה הוא אחי, באנקיר אמיריקני, והגבירה היא רעיתי — ענה יוסף — והרופא הושיט ידו גם לשלמה ולתמר, ויבואו כלם אל הבית.

כה שמו הלכו ארבעתם מחדר לחדר, עד אשר באו אל מטת איש אחד זקן נענה ונדבא, המתהפך על ציריו זה כבר, וישבו על יד מטתו. עוד המה יבישו יראו בו, ותמר נתנה בקולה, דודי! האח דודי! מי הביאך הלום? אבי! נתנו יוסף ושלמה בקולם ויפלו על צואריו ויכבו. ורוד התעורר מלוא קומתו ויקם, ועיניו יבישו חליפות פעם ביוסף ופעם בשלמה, ואחר נתן בקולו גם הוא: יוסף בני! רב לי, עוד יוסף בני חי! גם אתה? הנה שלמה בני? כתאר פני נדיבים פניכם. תמר בתי! ויפול על צואריהם ויבך.

הרופא השתומם מראו עיניו, ומשמע אזונו, והם כלם יחד לקחו את אביהם על זרועותיהם וישבו במרכבה ויסעו.

תוכן עלילות.

חסד עשה אלהים עם בני האדם אשר הסתיר מהם את גורלם בחיק העתיד, לזו ידע האובר האמלל כי כל ימיו ילך חשכים ותקומה לא תהיה לו, כי אז כרע נפל תחת משא יגונו, וידיו לא תעשינה תושיה; או לזו ידע כי ימי הרעה כליל יעברו, ותשוב עיני

לראות טוב, לא מצא נוחם לנפשו, בשעה קמנה המובה, חלף כל ימי עניו ומרודי מקדם. האדם כל ימיו הוא מתחולל מפתד תמיד פן יבוא כשואה אידו, או פן יאבד בעניו, ובעת הצד לו מאד תקום התקוה ותלחוש באזנו לאמר, קוה אל ה', כי גם עת לחננה — כה התקוה והפתד ילוו אל האדם עד יומו האחרון,

דוד אשר כל ימיו היו כעם ומכאובים עד זקנה ושיבה, בכל זאת שביב תקוה לא כבה גתלחה, ואמין לכו היה כי יבוא יום אשר יראה את עולמו בנוי; ולעומת זה פתאים זרח בחשך אורו, שמחהו גדלה וגם עברה חק עד לא יכול כלכל ברוחו, וימצא לו נוחם חלף כל הרעות והמצוקות אשר מצאוהו כל ימי חלדו, כמו מאושר וצולח הוא מלידה ומבטן. — לרגעים ככה על צוארי בניו הנאהבים והנעימים, ומדי דברו בם העיר את אונם למוסר ויאמר: בני היקרים! שמעו נא מוסר אב גם הפעם לטוב לכם כל הימים, אל נא תרימו למרום קרניכם לעין רואים, וירעשו הרים כי עשרתם עושר גדול; כי למה תתראו, להיות לכם למוקש?

— אבי היקר! — ענה שלמה — למה תתחולל בראגה למעננו. הן מהלל שם ה'.

יש לי רב באוצרי הטוב, והקצר יד איש לנגוע בי לרעה.

— ובכל זאת — אמר דוד — ובכל זאת בני, אשרי אדם מפתד תמיד.

— אבי! — אמר יוסף — עת לעשות לי על אודות גבריאל כי עלי נוטל להרוץ משפטו ודינו ולמכרו ליד השופטים.

— אלכה נא ואראה את מפלה הארי — אמרה תמר — אחוה גקם באיש הרמים הלזה, כי נמולו על ראשו ישיב ועל קרקרו חמסו ירד.

— אל נא באפך — אמר דוד, המשפט לאלהים הוא, והוא ישלם לאיש כמעשהו, אבל לא לנו בני המוחה, עלינו לגמול לחייבים טובות, ורב להוכיח משוגתו עד יכיר עותתו ושב ורפא לו.

נלכה כולנו לראות את שלום גבריאל ידינו — הוסיף דוד לדבר, וגראה במה נוכל להושיעו. פקודת דוד נעשהה כרנע, במרכבה קלה באו אל בית הספר ויבואו ההדרה מקום גבריאל עצור שם, והנה הוא נופל על המטה עיף נרדם וגלוי עינים, פיו פתוח ופניו נפלו נהפכו לירקון, ומרבה שיחה לעצמו בשפה לא ברורה, ולרגעים יתן קולו בועקה גדולה וטרה.

חולה הוא — אמר יוסף בהעיו עניו בו — ידעתי את המחלה הזאת, היא מחלת מוכי הירח, כל הגות רוחו בהקיץ ידבר מתוך החלום.

— זרח, זרח! השע ממני. נתן גבריאל בקולו משנתו, אל הכני זרח. חמל נא!

— תן תודה מה עשית? ואמלא לך, אמר יוסף כמדבר בערו.

— בברותך שמת ראש, הורדהיך דומה בימי עלומיך, למען לא תתיצב לשמן לי על דברי לנרש את אשתי היא אחותך.

כולם השתוממו איש אל רעהו ממשמע אזניהם.

היו אבי עולה מן הארץ — עטוף לבנים, והלל גם הוא אחריו, מלקחים בוערות בידם, המה ימיתוני, אוי נא אבי חמל נא חוס ורחם. ויאנק דום.

עד ארגיעה נתן בכרום קולו. אויה לי מי כל המחנה הזה אשר פגשתי, וקנים עם נערים, טף ונשים ופניהם חמרמו מני בכי, רודפים אחרי בקרדומות כחוטבי עצים. הנה לי אישי אלוף נעורי, הנה לנו אבינו, יועקו מרה. ואם אין פה תהא קבורתך.

— תן תודה וטר עונך — הוסיף יוסף לדבר.

— הו! בנעורי שבותי שבי אנשים למוסרם לצבא, בנים מתחת זרועות אביהם, אבות מעל ראש בנים, ודם נפשות נקיים אשר לא עליהם הגורל לעבוד שתיתי לרויה,

אללי לי — הוי שפרה שפרה! אשת נעורי דולקת אחרי, תאמר לסחבני אל בית דין הגדול למסור דיני לשמים, אויה לי כי נגזרתי, הן ערה בשחק כי בנר בוגדים בגדתי בה, ובאביב ימיה השלכתיה אל כור שאון, אל בית המשוגעים, והיא מתה ממצוקת נפשה, אוי לי מיום הדין.

הוי דוד, דוד. הגם אתה פה? כפרץ רחב תאתיו כולכם עלי, אוי ואבוי, הרביתי להרע לך, גדול עוניי מנשוא. את ביתך הצתי במו אש, ומכתבים מזויפים השלחתי עליך לשבור מטה לחמך, הה! צירי אנשי עצתי יקחם אפל, יבלעם בכור מות, המה עורו לי לרעה, בכל קצוי הכל ובכל פנה מסותרה יצפנו יארובו. אל אלהים! למה רק עלי נחכה כאש חמתך? עולל נא למו כאשר עוללת לי, הן המה היו בעוכרי. יוסף! אללי לי, הרף נא מערפי אל תכני נפש, חמאתי לך עלם יקר, וגם דמך מדי הנה נדרש, אבל לא, הכני פצעני, מכת פצע וחבורה, כי לך המשפט. הוי בית האוצר — הוסיף לזעוק מרה — חמס ושווד בקרבו, מספר האמללים ממנו רבו משערות ראשי, בויופים ובעקבה וברמיה לקחתי את הרכוש והנפשות. אויה, וישלח ידו לגזו את ראשו, וייקץ והנה חלום.

רגעים אחדים הביט על כל סביביו בעינים מזרות אימה וישאף רוח, כי פחד מחזיונותיו הנוראים. אבל עד ארגיעה התעורר מלוא קמתו כחיל ורעדה ויאמר, הלא ארדני הרופא. יסב מבטי עיניו אל הנשארים העומרים סביבו. ויאץ בכח וזכרונו לזכור מי הם, כי לא מזורים לו.

דוד! תמר! יוסף! — נתן גבריאל בקולו — ויספוק כפיו, וימת לבו בקרבו ויהי לאבן.

— שובה למנוחתך, הרגיעה רוחך גבריאל. גבריאל! אמר דוד אליו בשובה ונחת בהחזיקו בירו באהבה — למה נבהלת? יידינו אתה. לדרוש שלומך באנו לרווחתך לישועתך.

— שתי שעות, עמד גבריאל חפוי ראש, ופניו כבושים בקרקע, כאיש נדהם נאלם דומיה, אך דברי דוד הרכים וחכו ממתיקים השיבו את רוחו אליו. ויהליף כח ויתנפל לרגלם מלא קומתו ויאמר, המצאתני דוד? גפלתי בידך הפעם, יוסף הנו הרופא, עשו עמרי ככל העולה על רוחכם, כי לכם הצדקה —

— הוי כסיל ובער! אמר דוד בתלונה, האיש האכזר לא יאמין בטובת לב בני האדם, אחת דברתי ושהים זו תשמע, כי לא אויב אני לך ולא מבקש רעתך, את האלהים אני ירא.

— דוד! אתה הצדיק ואני ואנשי העוברים על ידי ארשעים, בושתי וגם נבלמתי להרים פני אליך ונקומותי בפני, אשר נואלתי ואשר חמאתי נגדך, ושבע יפול צדיק וקם, נפלת קמת, אבל אחריתי נכרתה.

— האמנם? באמת ובהמים תדבר ככה? כי תנחם על הרעות אשר עשית? אם אמנם כן שובה עד ה' אלהינו כי מקבל שבים הוא. אבל ראשית דבר הרחק עולה מביהך והשב את הגזילות אשר גזלה עד היום.

— הן רבים יתאוננו רע באוני עליך — הוסיף יוסף לדבר — את חילם בלעת ותציגם ככלי ריק, גם האדון הבאראן, הר-שושן חבלה כל אחזותיו בקרבת עירנו פה, לא בכסף ולא במחיר אך בשקר הרמיתך ועוד רבות כהנה. ואם כן אפוא לו לעצתי שמעת שים שלום עמכם, לטוב לך, כי אם לא תרחץ בנקיון כפיך לעת כזאת אשר השופטים ימצו את עומק הדין, יהיו לך אנשי מצותיך למוכירי עון ונוספו גם הם על חמאתך זאה, ושחת לך; האם בנת לרעי?

— ארן נכבד, ראה אראה כי טובתי אתה דורש, עליך אשליך יהבי הפעם על דברת הכסף, אך היה עלי מליץ ופרעני מרדת שחת, הן לי אך הנפש והרכוש קח לך. יוסף צוה במפגיע על גבריאל ליתן לו כתב אמנה על כל האחויות אשר לו וגם על בית האוצר, לעשות ככל העולה על רוחו באין מפריע. גבריאל מלא פקודת יוסף ולא שנה אחרי דברו.

ועתה גבריאל — הוסיף יוסף לצוות — מצה חשבון כל המעשים והעלילות אשר עשית ותן לי כתוב מפורש על הגליון.

— אדוני! התנפל גבריאל לרגלי יוסף, האם עוד שוחה אתה כודה לרגלי, המעט לך כל אלה, הבישה וראה כי כחרס הנשבר נהייתי, בבשרי אין מתום, העלה נרף תערוץ? — כסיל אדם! עודך מאנה להאמין בי אמונה אמן כי רק מובהך אני דורש. רק להשב את הגוילות אחפון, ולהעביר אשמתך אשם גוילות, אשם מעילות, לאנשים אשר אשמת להם והסר דמים מביחך לטוב לך.

גבריאל מלא פקודת יוסף, ויקח בידו את הגליון אשר נקבו בו בשמות האנשים העשוקים, ואחר בא אל בית האוצר ויגרש משם את כל האנשים העובדים, ויבוקש וימצא כי הן רב יכיל בקרבו בית האוצר הלוה, אשר השתוממו כולם על עושר גבריאל ואשר לא פלל איש ככה, ויוסף הודיע ברבים מי בעל דברים נגד בית האוצר יבוא אליו. השמועה עשתה לה כנפים על פני רחבי תבל, וינהרו המונים המונים, וכל אחד הזכיה בצדק את העושק והמרדצה אשר נעשתה לו, ויוסף כלכל דבריו במשפט וישב לכל איש כספו במשקלו. בתוך הנאים היה גם הארון הר-שושן, יוסף הכיר את פניו ויחדה בשמחה אחר, ויכבדהו כיאות, גם תמר התודעה אליו ותמשוך לו חסד, כי השיבו לו כל עשרו ונכסיו, וגם משה יד שלמה עשה לו הנחה לאורך ימים להשלומים בלי מריבת. הארון זכר את המקרה על אודות תמר, ויספר לכולם כל המוצאות אותה. יקר וגדולה נעשה לו, וישב אל מקומו שמת וטוב לב, דמעת העשוקים לא נשמע עוד והכל על מקומו בא בשלום.

— בעוד ימים הציג יוסף את גבריאל לפני השופטים, וידבר עליו טובות, ויבקש רחמים בערו וישלחוהו לחפשי.

בערום ובחוסר כל שב גבריאל אל עירו, הקמת החרם, מבית האוצר לקח איש איש את אשר לו, וינצלוהו כמצולה שאין בה דגים. בית גבריאל בכסלון נתן יוסף לבני זרח הנודדים ללחם, כבלי ריק הוצג עתה; אך יוסף משך לו חסד, כי ארוחת תמיד נתנה לו מאתו מאת הברכה האחת אשר אצל למענו, ויהי לתוכחת מוסר לכל מעול וחומץ. בכל לבו שב אל אל ה', ושם דוד ובניו רומם תחת לשונו.

גם דוד בא על מקומו בשלום אל מחוץ חפצו אשר ערנה נפשו מימים ימימה, כי שלמה הויל כסף הרבה מכיסו ויתן על ידו, ויסע לארץ הקדושה!

